بەیارمەتی ئەمیندارێتی گشتی رۆشنبیری و لاوان لەچاپدراوە

دیوانی چڕوستانی

مەلا محەمەدی مەلا عەبدالرحیمی چڕوستانی

دیوانی چڕوستانی

ئامادەکردن و لێکدانەوەی

عبدالرحیم عبداللە چڕوستانی و صالح عبداللە چڕوستانی

کوردیکا

سالی ١٩٨٥

دیـــوانی چڕوســـــــــتانی

مەلا محەمەدی مەلا عەبدولڕەحیمی چڕوستانی

ئامادەکردن و لێکدانەوەی

عەبدولڕەحیم عەبدوڵڵا چڕوستانی و ساڵح عەبدوڵڵا چڕوستانی

چاپخانەی نەورەس/سلێمانی ت ٢٢٥٥٢٣

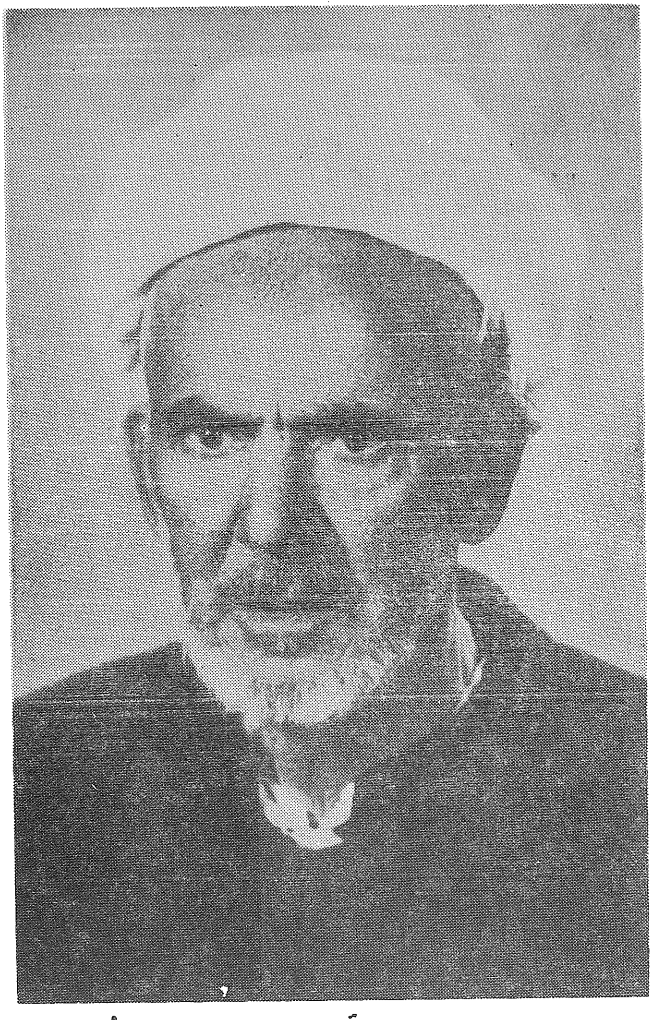

مەلا محەممەدی مەلا عەبدولرەحیمی چروستانی

«پێشـــەکی»

کاتێ ئەم دیوانـەی مامم خوالێخـۆش‌بوو «مەلا محمـدی چڕوستانی»م بەرچاوکەوت‌و خوێندمەوە ، زۆر داخم خوارد کە تائێستا نەمانتوانیوە بەچاپی بگەیەنین‌و بیخەینە بەردەستی خوێنـەرانی بەڕێزی کورد ، بۆ ئـەوەی ئەو ئاواتەی کـە خوالێخۆشبوو خواستوویەتی‌و لە پێشـەکی دیوانـەکەیدا ، نووسیویەتی‌و ئەڵێت : «٠٠٠٠ سا مـەگەر دوای خۆم ئاوڕێکی لێ‌بدرێتەوە ، بەشکم مەردێکی ئـازادی خاوەن دەس‌و دڵ بە چاپ کـردنی بیڕژێنێتەوە ٠٠٠» بهێنینەدی ٠

بە پێویستم زانی ئەم ئەرکە بخەینە ئەستۆمان ، بۆ هێنانە دی ئەو ئاواتە ، بە مەبەستی خزمەت گەیاندن بە ئەدەبی کوردیمان ، بە پاراستنی ئەو سامانەو پەرەپێدان‌و زیادکردنی ٠

جا بۆ ناسینی شـاعیر ئەبێ بڵێین لە شیعرەکانیدا ئەم شـتانە تەواو بەدی ئەکرێن : شاعیرێتی ، ڕاستگۆیی ، زیرەکی‌و بلیمەتی ، خوا ناسین ، زانایی‌و بەهرەمەندی ، دڵسۆزیی خاک‌و نەتەوەو نیشتمانپەروەری ٠٠٠ هتد ٠ جا بۆ ئەوەی زیاتر شـاعیر بناسرێ دەربارەی شـیعرەکانی‌و هەندێك لـە ژیانی ، بە چاکترمان زانی چەنـد باسێك کـە لەلایەن بەڕێـزان : مامۆستا مـەلا یەحیا چڕوستانی‌و دکتۆر عزالدین‌و مامۆستا سۆران مەحوی‌یەوە لەم دیوانەدا بڵاو بکرێنەوە ، هـەروەهاش پەنامـان بردە بەر بـاوکی بەڕێزمان : مامۆسـتا مەلا

کوردیکا

«عبدالله»ی چڕوستانی بــۆ لێکدانەوەی مانای هەندێك لەو وشــانەی بە گرانی هاتنە بەرچاومان لەم دیوانەدا •

هەروەها بەڕێزان مامۆستا محەمــەدی ملاکەریمو مامۆستا عثمان هەورامی پیایداچوونەوە ، بەوەش سوودی گەورەیان بەخشی ، سوپاسیان دەکەین •

جا هیوامان وایە کــە خوێنەرانی کــورد سوودی لێوەرگــرنو جێی رەزامەندییان بێتو ئێمــەش توانیبێتمان ئەرکی سەرشانی خۆمــان جێبەجێ بکەین •

عبدالرحیم عبدالله چڕوستانی

«بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان»

«باوکم، شیعرو بەهار»

لەبیرمە لە تەمەنی منداڵیما تازە ماڵمان هاتبووە شاری سلێمانی ، باوکم خوالێ‌ی‌خۆش بێت ، قوتابخانەی هەبوو ، کە نزیکی بەهار ئەبووینەوە ئێواران لەگەڵ باوکمدا ئەچووینە قەراخ شار ، وردە وردە ئەڕۆیشت بەڕێداو شیعری بەهارنامەی دائەنا ، ئەم بەهارنامەیە هەموو منداڵی قوتابخانەکە لەبەریان ئەکردو لە نەورۆزدا بە سروودو گۆرانی ئەیانوت .

تاکو لە ساڵی ١٩٣٦ی زاینیدا ، چووە مزگەوتی نەقیب‌و لەوێ دامەزرا

وا بزانم ئەمە پێشەنگی شیعری باوکمەو پێش ئەوە شیعری دانەناوە ، ئەم شیعرانەی کە هەیەتی هەموو هی دوای ئەو کاتەن هەرچەند هەر لە هەوەڵەوە لە شیعر خوێندنەوەدا زۆر بە زەوق بووە . شیعری خواروخێچی پەسند نەئەکردو تۆزێ لەنگی لە شیعردا بوایە رەخنەی لێ‌ئەگرت‌و ، بە راستی لە ئەدەبیاتی کوردی‌و عەرەبی‌و فارسیدا زۆر شارەزا بووە ، تەنانەت زۆر شیعری (نالی)ی لا پەسند بوو ، حەزی لێ‌ئەکرد ، زۆرجار لەگەڵ شاعیری لاهووتی کورد «بێخود» خوا لە هەردوولایان خۆش‌بێت ، ئەمدی کۆئەبوونەوەو شیعری (نالی)یان ئەخوێندەوەو لێکیان ئەدایەوە .

پێش کۆچ کـردنی لە ژیـان بە چەند سـاڵێك زۆرجار پێـم ئەووت کە پێویستە رووپەڕەی ژیانی خۆت بنووسیت کە ببێ بە پێشنووسی شیعرەکانت ، بەڵام داخەکەم کۆچی دوایی کردو ئەو رووپەڕەیەی نەنووسی ، جگە لە چەند پەڕەیەك کە تەنها باسی منداڵی‌ی خۆی تێداکردووە کە لە ئابلاخ بوونو لەگەڵ ماڵی باوکیدا چوون بۆ ناوچەی هەڵەبجەو چەند ساڵێکی فەقێیەتی‌ی خۆی کە لە ولاتی هەولێرو کۆیە ژیاوە ، هەروەها بە مەلایەتیش لە ناوچەی شاربازێڕو ئالانو سیوەیل بووەو ، لەوێوە چووە بۆ پشدەرو رانیەو دیسانەوە گەڕاوەتەوە ناوچەی شاربازێڕ تاکو ساڵی ١٩٣٢ی زایینی کە ماڵەکەی هاتۆتە سلێمانی‌و ئەم ماوەیە زۆر بەسەرهاتی دیوە کە شایانی نووسینەو ئێمە ئاگادار نین لێ‌ی لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە رووپەڕەیەك لە ژیانی کە لە خۆیم بیستووەو جار جار باسی کردووە بە کورتی پێشکەش بە خوێندەوارانی بەڕێزی بکەمو تکای لێبوردنو بەخشینم هەیـە ئەگـەر کەموکوورپـەکی هـەبێ چونـکە دەمێـکە هیچـم نەنووسیوەو دەستم لە نووسین ساردبۆتەوە •

باوکم ناوی محمد کوڕی مەلا عبدالرحیمی ناسراو بە چڕوستانی کوڕی عومەر کوڕی شەریف کوڕی ئیبراهیم کوڕی محمد ئاغا کوڕی ئەمیر عبداللە کوڕی پیر خدری شاهۆیە •

لە ساڵی ١٣١٢ی کۆچی کە ئەکاتـە ١٨٩٠ی زایینی لە دێ‌ی ئابلاخ کە ئێستە گەڕەکێکە لە شاری سلێمانی لەدایك بووە •

باوکی کە مـەلا عبدالرحیمی چڕوسـتانی‌یە مامۆسـتایەکی زۆر بەرزو شارەزا بووەو لە زانایی‌و خواناسیدا بەناوبانگ بووە ، دڵ روونو دینپەروەر بووە ، دایکی ئایشەخانی کچی حاجی مەلا محمدی زەندانە «زەندان : دێیەکە

لە نزیکی دێی کانی کەوە • خوالێخۆش‌بوو جەنابی کاك ئەحمەدی شێخ هێناویەتی بۆ ئاباڵاخ بۆ مەلایەتی‌و پێش‌نوێژی •

کاتێ باوکم لەدایك بووە باوکی مدرس بووە ، دەرسی بە فەقێ وتۆتەوە •

باوکی دایکیشی تەنها پێش‌نوێژی کردووە ، باوکم لە تەمەنی شەش ساڵیدا لەسەر شێوەی ئەو کاتە دەستی کردووە بە خوێندن ، لەگەڵ ماڵی باوکی ئەچێتە ناوچەی هەڵەبجە چونکە لەوێ ئەبێتە مامۆستا لای مجید بەگی وەسمان پاشای جاف ، چەند ساڵێك لەو ناوچەیە لای فەقێکانی باوکی ئەخوێنێ ، کە باوکی لە ناوچەی هەڵەبجەوە ئەگەڕێتەوە بۆ سلێمانی‌و لە مزگەوتی شێخ سەلام ئەبێ بە مامۆستا ، باوکم ئەچێت بۆ فەقێیەتی بۆ ناوچەی هەولێرو کۆیێ‌و ماوەیەك لە دێی هیران‌و نازەنین لەناو خۆشناوەتیدا ئەمێنێتەوەو لەوێ چاوی بە کاك «مصطفی» صافی ناسراو بە (کاکی هێرانی) ئەکەوێت‌و بەینێك لەوێش ئەمێنێتەوە ، دوای سێ ساڵ فەقێیەتی کە ئەگەڕێتەوە بۆ سولەیمانی ماڵی باوکی ئەچێتە بەرزنجە ، باوکی لەوێ ئەبێت بە مامۆستا ، گیانی پاکیشی لەوێ بە خاك ئەسپێرێ ، بەهۆی پایەبڵندی‌و ڕێزی لەناو شێخانی بەرزنجەدا ، لە قوبەکەی شێخ عیسێ‌و شێخ موسێدا ، کە ئارامگای ئەو دوو پیرە پیرۆزەیە ئەینێژن ، ئێستە گۆڕەکەی لەوێیە ، خوا پایە بڵندیان کات لە بارەگای خۆیدا، ئینجا باوکم ناچار ئەبێت بۆ بەخێوکردنی دایك‌و خوشکی‌و بەسەراهاتنی گرانی‌و سەفەربەر ، دەست لە خوێندن هەڵئەگرێ‌و ئەچێتە دێی سەراو لە شاربازێڕ ئەبێ بە مەلا ، لەوێ عاصمە ناوێك ئەبێت بە خێزانی ، جا هەر بە مەلایەتی ئەچێتە ناوچەی پشدەر لە دێی بادین‌و دێگە ، لە بادین ژنەکەی ئەمرێ ، لەو کاتەدا سمایل خانی سمکۆی سەرەك عەشرەتی شوکاك بۆ ماوەی چەند ساڵێك

بەیناوبەین ڕێی ئەکەوێتــە پشدەر ، شەوێك ئەچێتە دێی دێــگە ، ڕێکەوت شەوی جومعە ئەبێت ، باوکم خوا لێی خۆش‌بێت دەنگی زۆر خۆش‌و بەسوز بووە ، هەر لەو شــەوەدا بۆ نوێژی خەوتنان لە سەربانی مزگــەوت ، دەست ئەکات بــە بانــگ‌دان‌و ســەڵاکردن ، ســمایل‌خان گــوێی لێ‌ئــەبێت بانگ ئەکات مامۆستا نزیــك بێژە مامۆستا نزیك بێــژە • ئینجا کە لە بانــگ‌و سەڵا ئەبێتەوە پێی‌ئەڵێــن مامۆستا : سمایل‌خان ئەڵێ نزیك بێژەو بە بابــەکر ئاغای گەورە ئەڵێت پێم‌خۆشە ئــەو مەلایــە ئەو بانگ‌و ســەڵایە دووبارە بــکاتەوە ، ئەویش ئەڵێت قوربــان دووبارەکردنەوەی بانــگ جوان نییەو ئــەبێ یەك‌جار بوترێ بەڵام لە قورئان خوێندنا هەمان دەنگی‌خۆش‌و بە سۆزی هەیە ، پێی ئەڵێ کە «عشرە»یە قورئان بخوێنێ بۆمان ، سمایل‌خان ئەڵێ : زۆرم پێ‌خۆشە دوای تەواوکردنی جەماعەتی خەوتنان ، دەعوەت بکرێت بۆ دیوەخان ، ئیتجا ئەنێرێ بەشوێنی‌داو پاش ڕێزلێ‌گرتنی ، سمایل‌خان داوای لێ‌ئەکات هەندێ لە قورئان بخوێنێ ، کە دەست ئەکا بە قورئان خوێندن ، هەموو ئاغای پشدەر کە لەوێ دانیشتوون مل کەچ ئەکەن‌و گوێ ئەدەنە قورئانەکەو کارێکی زۆری کردبووە ســەر سمایل‌ئاغا ، بــەبێ ئیختیاری فرمێســك بەسەر ڕومەتیــا دێتە خوارەوەو زۆر بە کوڵ ئەگری •

ئەڵێن کە قورئانەکەی تەواوکرد ، داوای لە مامۆستا کرد کە بێتە مەلای تایبەتی خۆی بەهەمیشەیی‌وە پێی‌ئەڵێن مامۆستا تازە ژنی مردووە ئەڵێ وەرە لەگەڵ مندا (١٠٠) لــیرەی زێرت بۆ ئەدەم بە کچێك بەڵام مامۆســتا وتی من ئێستە ناتوانم بێم چونکە خوشکم لەگەڵدایە کە چوویتەوە جێی خۆت ئامادەم بێم بۆ لات ، بــەڵام قبوولی نەکرد کە لای ئــەو بێ بە مەلاو هــەر لە دێی «بادین» کچی ئەدەنێ‌و ژن ئەهێنێ‌و هەر لەوێــوە ئەچێت بۆ ڕانیەو ئەبێت بە

کوردیکا

مەلای رانیە ، لەوکاتەدا عیراق تازە کەوتبووە ژێر دەستی هێزو سوپای ئینگلیز، ئەو ماوەیەی کە لە رانیە ئەبێت ، قازیی رانیە شێت ئەبێت و خۆی ئەکوژێ ، کاروباری دادپەروەریی ئەوێ بە باوکم ئەسپێرن ، لەو وەختەدا خوا لێ خۆشبوو جەلال صائیب لەگەڵ کابتان کۆك کە فەرمانداری رانیە ئەبێت ، پێی ئەڵێن : بۆچی داوا ناکەیت ببی بە قازی ، باوکم ئەڵێت پێویستیم بە مووچەی میری نی یە ، چونکە لەو کاتەدا مووچە خواردنیان پەسند نەئەکرد ، جا بەهۆی ئەوەوە کە ناوچەی پشدەرو مەنگورو ئاکۆ لە ئینگلیز هەڵئەگەڕێنەوە ، دەوری سوپاو لەشکری ئەدەن و لە شەڕی دەربەندی رانیەدا لەشکری ئینگلیز ئەشکێت و ئەویش رانیە بۆمباباران ئەکات ، رێکەوت هەوەل بۆمبا بەماڵی باوکمدا ئەدرێت و بەشی زۆری کتێبەکانی بەر بۆمبا ئەکەوێ ، ئێستە هەندێك لەو کتێبانە ماون کە جێگەی ساچمەی بۆردومانەکەیان پێوەیە •

ئینجا ناچار رانیە بەجێ ئەهێڵێ و ئەگەڕێتەوە ناوچەی پشدەرو شارباژێڕ بە مەلایەتی دێی سەراو ، یاخسەمر ، گاپیلۆن ، سوورەقەڵات ، تاکو ساڵی ١٩٣٢ی زایینی کە ئەبێت بە مەلای مزگەوتی نەقیب و ، دوایی ژیانی بە مەلایەتی و ئامۆژگاری کردن ئەباتە سەر تاکو ئەگاتە رۆژی پێنجشەممەی مانگی نیسانی ١٩٦٣ی زایینی ، کە لە سلێمانی کۆچی دوایی ئەکات و لە گۆڕستانی شێخ جافەر کە ئێستا پێی ئەڵێن گۆڕستانی گردی جۆگە ئەی نێژن، ئەمەش لەسەر گۆڕەکەی نووسراوە :

« چڕوستانی ئومێدی عەفوی خوایە
کە هاوناوی سەرۆکی ئەنبیایە »

وەکو لەپێشەوە وتم هەموو شیعرەکانی باوکم لە ماوەی ساڵی ١٩٣٢ی

زایینی تاکو ساڵی ١٩٦٣ی زایینیدا داینـاون کە لە تەمەنی چل ساڵیدا تێپەڕیوە، شتێکی ئاشکرایە کە ئادەمیزاد لە تەمەنی گەنجی تێپەڕی بە چاوێکیتر سەیری ژیان دەکاتو ، بیر لە دوا ڕۆژ زیاتر دەکاتەوە ، چونکە تەماشا ئەکات لە ژیانی ئەوەندەی تێپەڕیوە زیاترە لەوەی کە دێو بۆی ئەچێت ، بۆیە بیر لە پاشەڕۆژ زیاتر ئەکاتەوە ، لەبەر ئەمەیە کە تەماشای شیعرەکانی باوکم ئەکەیو لێی وردئەبیتەوە ، تێبینی ئەوە ئەکەی کە باسی پاشەڕۆژو خۆئامادەکردن بۆ کۆچ کردنی دوایيو ، توێشوو دانان بۆ ئەم کۆچە بەسامەو ، بیرکردنەوە لە وەستان لەبەردەم خوای گەورەو بارەگای خوداوەندو ئومێدەواری بە شادبوونو بە بەخشین لە ڕۆژی پرسیاردا ، ئەمە ئامانجیەتی .

دیسانەوە لە شیعرەکانیدا بەهێزو تینەوە هێرش بۆ سەر هەژاریو نەدارایی دێنێت چونکە ئەو نەدارایە پێیەوە نووساوەو ، هاوڕێی ژیانی بووە تاکو مردن ، بۆیە زۆر بە ڕوونیو ڕەوانی باسی شتێکی کردووە ، کە خۆی تێیدا ژیاوەو ، بەدەستیەوە گرفتار بووەو پێیەوە تلاوەتەوە ، هەروەها تەماشا ئەکەین زۆر بە شێوەیەکی شیرینو لەکانی دڵەوە خۆشەویستیی نیشتمانی پیرۆزی لە شیعرەکانیدا دەربڕیوەو ، زۆر بە خۆشیو بەسۆز ڕزگاریی نیشتمانەکەی لەژێر دەستی دەرەبەگیو زوڵمو زۆری زۆردارانو ، سەربەرزیو سەرفرازیی نەتەوە خۆشەویستەکەی ئامانجی گەورەیەتی ، بۆیە لە شیعرەکانیدا ستایشو خۆشبەختی دەربڕیوە بۆ شۆڕشی ١٤ی تەمووز کە وڵاتی عیراقی لە بێگانەپەرستیو بێگانە ئازاد کرد .

ئەمەی کە باسمانکرد ڕووپەڕەیێکە بە کورتی لە ژیانی باوکم خوا لێی خۆشبێت ، ئینجا ئەگەر کەموکوڕیەکی هەبێت ، ئومێدم وایە مامی بەڕێزم

پایە بڵند جەنابی حاجی مەلا عبداللەی چڕوستانی ، خوا درێژە بە ژیانی بدات لە تەندروستیو خۆشیو ، سێبەری بەفەڕی بە سەرمانەوە بمێنێت تاکو زەمانێکی زۆرو ، لێی بێبەش نەبین ، هیوام وایە بەهۆی ئەوەوە کە باشتر ئاگادارو شارەزاترە لە ژیانی باوکمو ، بەسەرهاتەکانی کە نووسیومن ، ئەگەر کەمو کووڕییەکی هەبێت ئەو تەواوی بکاتو ، بە شێوەیەکی جوانو قەشەنگ ، پێشکەشی خوێنەرانی بەڕێزی بکاتو ئاواتی باوکمو ، هەموو لایێك بێنێتەجێ بۆ پاشەڕۆژ .

ئیتر خۆشیی هەموو لایێك لە یەزدانی پاك داواکارین .

«یەحیا چڕوستانی»
١٩٨٤/٢/٢٥

دوو وشه بۆ سەرەتای شیعری مامۆستای

«چڕوستانی»

لە مەڵبەنـدی سلێمانیدا ، سەردەمێك كە ناوی «نالی» دەبـرا ، یەكسەر ناوی مامۆستا (مەلا محەمـەدی چڕوستانی) لەگـەڵ ناوی ئەودا دەهاتـە سەر زمان • لەناو مەلاكانی سلێمانیو ئەدەبدۆستاندا ، مەلا محەمەدی چڕوستانی بە یەكێك لە هەرە شارەزاكانی شیعری «نالی» دەزانرا ، هەروەك بە پارێزەرو لەبەركەرو چاكخوێنـەوەی دیـوانی «نالی» دەنـاسرا • وەك لـە مەولوودنامە خوێندنەوەدا ، یەكێـك بوو لـە مەلا هەرە شـارەزاو فەسیحو بڵندگـۆو چاك خوێنەكان ، لـە شیعر خوێندنەوەشـدا ، بەتایبـەتی لە خوێندنـەوەی شیعری «نالی»دا ، زۆر بە زەوقو زەمزەمە بوو •

دیارە ئـەم پێوەندی‌یە لەگەڵ نالی‌ی سەر شاعیردا لـە دەروونو هەستی مەلایەكی شارەزادا رەنگ ئەداتەوەو دەبێتە هۆی بەرهەمێكی تازە •

دەمێكیش‌بوو ، چڕوستانی بە شاعیر دەزانرا ، بەڵام بەڵگەی لە كۆڕی بڵاوكردنەوەدا زۆر كەم‌بوو ، تەنیا ئەو چەند بەشەی «دایكی وەتەن» بوو ، كە لە چەنـد ژمارەی گۆڤاری «گەلاوێژ»دا بڵاوكرابووەوە • بـۆ پاشماوەی

پێوەندی نالیو چڕوستانی ، ئەوە ئەو دیوانەیە کە بە خەتی خۆی نووسیوویەتیەوەو خراوەتە بەردەستی مامۆستا مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس و کوڕەکانیو لە چاپو لێکدانەوەی «نالی»دا سوودیان لێوەرگرتووە •

بەڵام ئەوەش لای من ، هەر تەواو نی یە چونکە ئەو نوسخەیەی بەخەتی خۆی بووەو خراوەتە بەردەستی ئەوان ، ڕەنگە نوسخەیەکی تازە بێتو خۆی «کە زوربەی شیعری نالی لەبەربوو» یا لەبەر یا لە نوسخەیەکیترەوە لە نەخۆشخانەدا نووسیبێتی یەوە • دەبێ بۆ بەڵگەیتری ئەم پێوەندی یەوە نوسخەیتر بگەڕێین •

بۆ ڕەنگدانەوەش ئەوە دیوانی مەلا محەمەدی چڕوستانی خۆی ، یا ئەو کۆمەڵە شیعرانەی کە پێشکەشتان دەکرێن •

دیسان وا دەزانم ئەمە هەموو شیعرەکانی نین • جا نازانم هەر ونبوون ، یا کوڕو کەس وکار ئەوەندەیان لێ پەسند کردووە ! ؟

بە هەموو بارێکدا بەم کۆمەڵە شیعرە ، بڕیار لە بارەی بەرهەمو شاعیرێتیی چڕوستانی یەوە دەدرێت •

لە نالی ، کێشی ، بەسۆز ، قافیەی سوارو وشەی پتەوی بۆ ماوەتەوە •

سۆزی خۆشەویستی ، کۆڵەکەیەکی شیعری مرۆڤەو لە شیعری ڕۆژهەڵاتدا بریسکە دەداتەوە ، لەبەرئەوە ئەگەر خۆشەویستی یەکێك بێت لە پاسەکانی شیعری چڕوستانی ، ئەوە بەتەنیا نابێتە هۆی پەیداکردنی چمکێکیتر لەگەڵ نالیدا ، بەڵام دەربڕینی خۆشەویستی هەر بە کەرەسەی وشەکاریو

کوردیکا

جوانکاریو دیمەنی بەلاغیی جوانو کێشو قافیەکانی نالی‌یە • لەبەرئەوە شاعیر دەچێتە ریزی قوتابخانە بەردەوامەکەی نالی‌یەوە ، بێ‌ئەوەی رەسەنیو توانای خۆیی ون‌کردبێت ، یا خۆی لە زۆر وشەی پەیدابووی تازە بەکار هاتووی سەدساڵەی پاش نالی لادابێت • شاعیر بەسەر هەموو کەرەسە کۆنەکەدا زاڵەو بە بەکارهێنانی نوێ ، شتێکی تازەی لێ دروست‌کردوون • ئەوەی وترا بەسەر ئەو شیعرانەشیدا دێتەدی کە دەچنە خانەی ستایشی ئایینی‌یەوەو ، ئەوانیش یەکێکن لە بابەتو مەبەسەکانی شیعری نالی • ئەوەی تازەو جیایە ، شیعرە نیشتمانی‌یەکانێتی • راستە لای هەموو ئەوانەی لە نالی گەیشتوون ، «قوربانی تۆزی رێگەتم ••• هتد» و «دڵ سیاسەنگ نەبێت •• هتد»و تەنانەت ئەو شیعرانەی بۆ میری بەبە نووسراون ، دەچنە ریزی سەرەتاکانی شیعری نیشتمانیی کوردی‌یەوە ، بەڵام شیعرەکانی چرۆستانی با لە روخساردا هەر سەر بە شیعری قوتابخانەی نالی‌بن ، لە ناوەرۆکدا چەرخی نیشتمانپەروەریو سۆزی کوردێکی ئەم چەرخو سەردەمەیان پێوەیە •

چرۆستانی «دایکی وەتەن ، نیشتمان ، کوردستانی خۆش دەوێتو ، خۆی بە یەکێك لە رۆڵەکانی دادەنێت •

هەر لەبەر ئەوە لەگەڵ هەموو دڵداخورپانێکی ئەو رۆڵانەدایە ، هەموو شۆرشو سەرکەوتنێکیان «تەزووی خۆش» دەدەن بە گیانی ، ورشەو گەشە دەدەن بە شیعری لە دڵسۆزیو ویژدانەوە رەگەزێکی گەورەی نیشتمان پەروەریی کوردانی دەستنیشان کردووە ، ئەویش برایی کوردو عەرەبە ، کە ئەمە بناغەی سەرکەوتنو پێشکەوتنی وڵاتە ، دەربڕی دەروونی پاكو بێگەردو دڵسۆزی کوردانە •

چرِوستانی بەم شیعرانە جێیەکی دیار لە ریزی شاعیرانی نیشتمان پەروەری کورددا بۆ خۆی دەدۆزێتەوە •

لەو شیعرانەدا کە لە بەردەستدان گەلێك مەبەستی‌تر هەن ، هەموو بەڵگەی ئەوەن کە شاعیر تەنانەت لەو شیعرانەشدا کە زیاتر لە هۆنراوە دەچن هەر ئەنجامی تەجروبەیەکی خۆی‌و ژیانی دەرخستووەو شیعرەکە ئاوێنەی رووداوێکە ، لەباری سەختی ساڵانی جارانی مەلای کوردەوە تا گاڵتەو قسەی خۆشی ناو خەڵکی سلێمانی‌و تا ئەورۆژەی لەدڵەوە چەپڵە بۆشۆڕشی چواردەی تەموز لێ‌دەداتو بە نەخۆشی‌و دەردەداری سروودی بۆ دەڵێت •

چرِوستانی شاعیرە ، یەکێکە لەوانەی بەشێکی بەنرخی سامانی ئەم نەتەوەیەیان پاراستووە ، گیانی شادو یادی پاکو سەد سڵاو بۆ ئەو شاعیرە •••

د• عیزەدین مستەفا رەسول

چڕوســـتانیی شـــاعیر

پیاوێکی هوشیارو جەسوور ، هەرچەند نەخۆش بوو(١) رەنگ‌و رووی سوور ، ردێنی وەك مێــزەری لــە یــەك دەچــوون(٢) ، وتــارو شــیعری بە زەمزەمەوە ، گەلێك كۆڕی پێ ئارایش دەبوون ، لە رەوانبێژی‌و فەصاحەتدا وەهابوو ، كە سەرنجی هەموو خەڵكی راكێشابوو ، تا بڵێی قانع‌و پیاوچاك .. تا بڵێی دەروون ساف‌و دەس پاك‌و بێ‌قسەو بێ‌ڕیاو بێ‌غەیبەت بوو .. پیرێكی مەردی بەغیرەت بوو ، لــە جیهانی ئەدەبدا هەســتیارێكی بەسۆز ، بــۆ رۆڵەو نەتەوەی دڵسۆز .. خاكی نیشتمانی زۆر خۆش‌دەویست ، بەرزی كوردستانی لابوو مەبەست ، تاقانەی سەردەمی خــۆی‌و ناوازە ، لە بنەماڵەیانا دێرین نەك تازە(٣) ، لە ژیانی فەقێ‌یەتی‌دا سەرەڕۆ ، لە ژیانی مەلایەتی‌دا رەنجەڕۆ ، بۆ

---

(١) مامۆستا مــەلا محەمەدی چڕوستانی لەم دواییەی ژیــانی‌دا نەخۆشی‌و ئێش‌و ئازار زۆری بۆهێناو ئاكام لە ساڵانی (١٩٥٥-١٩٥٦) بۆ ماوەیەك لە نەخۆشخانــەی توێسمە لە بەغا خستی‌و پاشان لە ســاڵی ١٩٦٣ی‌ز بە یەكجارەكی تەمەنی لە دەس‌داو كۆچی دوایی‌كرد .

(٢) مەبەست لەوەیە ردێنیشی وەك مێزەری سپی بووبوون‌و لە یەكتری جیا نەدەبوونەوە .

(٣) مەلا عەبدولڕەحیمی چڕوســتانی سێ كوڕی بوون ، [مەلا یەحیاو مەلا

مژینی هەڵاڵـەی زانست ، وێنـەی پەپوولـە گەلێ چڵ چوو ، گـەلێ گوڵ چوو ، بۆ پیرۆزی تەریقەت بە پیری گەلێ پیرەوە چوو(٤) •

یەکەم شیعری زمانی بە بەستەی نەورۆز •• بە نەغمەی بەهار پژا(٥) ،

مەلا محەمەدو مـەلا عەبدوڵلا] بە مردنی مەلا یەحیا هەر لـە سەردەمی خۆیدا مەلا محەمەد دەبێتە براگـەورەو پێموایە مامۆستا مەلا یەحیا کە ئێستا پێش‌نوێـژی سوپایە لە بەغداد لە خۆشەویستی مەلا یەحیـای برا گەورە ناونراوەتەوە •• مامۆستا مەلا محەمەد [مەلا یەحیاو کاك ئەحمەدو کاك عەلی] لەدوا بەجێماون •

(٤) بۆ ئەم مەبەسـتە بڕوانە ئەم شـیعرەی شاعیر بزانین لـەم رووەوە چی دەفەرموویت :ـ

« ئەیا فەخرەل عەرەب من چـاوەڕێی لوتفم کە هاوناوم ،
بە ناووت گەرچی کـوردم ، نیسبەتی ئەسڵم چڕوستانە •
لـە ئـادابی تەریقـەت کـە تەریقـم وشـکە ئیخلاصـیم ،
بە دەرگای شای بوخاری ، بازی ئەشهەب غەوسی گەیلانە »

دەبینین چڕوستانی چـۆن باوو باپیرانی دڵسۆزی تەریقـەتی نەقشبەندی بوون ، ئەمیش هـەر بەو جۆرە سـووتاوی چرای رووخسـاری ئەوان بووە ، هەرچەندە لە شیعرەکەشدا دەری‌دەخات ، با لە پشتیشەوە بچنەوە سەربازی ئەشهەبو شێخ عەبدولقادری گەیلانی •

(٥) «لە گوێما دەنگی بێ رەنگی بەهارو کۆچی زستانە ،
کە گوایە باری غەم نامێنێ نۆرەی کەیفو سەیرانە •
لە باس‌وخواسی خەڵکی وا دیـارە جەژنی نەورۆزە
کە رۆژی تـازە دێ دەبڕێ لەچاوا ئـەم تەمو تانە»

دوا شیعریشی تۆیشـــەبەرەی ئەو دنیای بوو •• بــە ئاوازی خـــۆشی‌و دەنگ‌و سەلای کاریگەر ، بە زەمزەمەی پڕ شۆخی بەردی دەهێنایەگەڕ(٦) عەجایب کسپەیــەکی لــە دەروونمدا هەڵدەســتاند •• عەجــایب ئاهێــکی لە دەمــاخدا دەهەژاند •• ئای چ کۆڕێکی ئارایشت دەدا •• ئای چۆن تۆزی خەمێکی بەبا دەدا •••

زاناو شاعیری ئەم بالا برینە مەلا محەمەدی کوڕی مەلا عەبدولڕەحیمی ناسراو بە مەلای «چڕوستانی» •

با بزانین ڕێبازی شیعری ئەم شاعیرە مەزنە چۆن‌بووە •

چڕوستانی بێ لەو چەند پارچە شیعرەی کە کاتی خۆی بەناوی (دایکی وەتەن)ەوە لــە چەنــد ژمارەیــەکی گۆڤــاری گەلاوێــژی ئازیــزدا ، بلاوی کردۆتەوە(٧) ، ئیتر شیعری بلاوکراوەی بەرچاوی خوێنەران نەکەوتن‌و تا

تا لە کۆتاییدا دەفەرموێ :ــ

«چڕوستانی» بە ئازادی ، دەپشکوێ گوڵ بە دڵشادی ،
تکایە نیشمــتمان زادی ، بڵێن ئەم شیعرە خۆشــانە •

(٦) مامۆستا مــەلا محەمەدی چڕوستانی چۆن شاعیرێکی بەهــرەدار بووە ، هەروەهاش هونەرمەنــدێکی لێهاتــوو و دەنگ‌خــۆش بووە ، وەك دەگێڕنەوە زوربــەی شیعرەکانی «نــالی‌و مەحوی» بە ئــاوازو مەقامەوە سەرکەوتووانە وتووە •

(٧) وەك لەم دواییەدا لە مامۆستا صالح چڕوستانیم بیستووە ، تەنها هەر شیعری بلاوکــراوەی لە گەلاوێــژدا نەبووە بگــرە شاعیر چەنــد پارچە شیعرێکی تریشی لــە «دەنگی گێتی‌و هەتــاو»دا بلاوبۆتــەوە ، ئەوانە من نەمبینیون •

ئێستاش لە مەیدانی ئەدەبدا ونە •

جا بۆ ئەو مەبەستە ئەگەر لێکۆڵەرەوانی ئەدەب و بەتایبەتی ئەوانەی عاشقی شیعرەکانی مەلای چڕوستانین ، بیانەوێ باسێ لە سەر شیعرەکانی ئامادەو پێشکەش بە مێژووی ئەدەبی کوردی نازدارمان بکەن ، ئەوا دەبێ وێڵی زۆر سەرچاوەی باوەڕ پێکراوبن • تاکە سەرچاوەیەکی باوەڕپێکراویش ئیمڕۆ بۆ ئەم مەبەستە لەبەردەستا بێت تەنیا دیوانە دەستنووسەکەی شاعیر خۆیەتی •••

جا بۆ ئەو مەبەستە ئێمە ئەگەرچی سەرپێیش بێت ، سەرنجێ لە شیعری ئەو دیوانەی شاعیر بدەین ••• دەبینین دنیای شیعری مامۆستا مەلا محەمەد گەلێ قووڵو وردە ، پڕە لە زۆر ڕەوانبێژیو یاریکردن بە وشەو وشەئاراییو جوانکاری ئەوتۆ ، کە کەم شاعیری ئەو سەردەمە دەسەڵاتی بەسەریا بووەو ، توانیویەتی هەڵسوکەوتو بەو جۆرە مامەڵەیان لەتەکدا بکات • جگە لەوانەش شیعرەکانی شاعیر لە بۆتەو قاڵبی مانـاو ناوەڕۆکەوە دەکرێن بە چەند بەشێکەوەو ، هەر بەشەشی لە بناوانو سەرچاوەیەکی صافو بێگەردەوە هەڵقوڵاوە ••

دیارە هەموو ئەو بەشانە لەم لقانەی خوارەوەدا ڕەنگو بۆی خۆیان دەدەنەوە :ـ

١ ـ شیعری ئازیزی [ئاوو خاک]و خۆشەویستی [بەهارو نەورۆز]و نازداری [ڕۆڵەو نەتەوە] کە سەرجەم ئەو شیعرانە ، لە شیعرە نیشتمانیەکانی شاعیردا خۆیان دەنوێنن ، کە کاتی خۆی بەشێکی بە ناوی «دایکی وەتەن»ەوە لێ بڵاو بووەوە •

٢ ـ شیعری ئـەوین‌و عەشق‌و دڵداری ، کە هەموویـان وەسفی جوانی خەت‌وخاڵ‌و موژەو زوڵف‌و روو و لێوو چاوو برۆی یارە •

٣ ـ شیعری **پاڕانەوەو پیاهەڵدان** به خوای گەورەو پێغەمبەرو یارانی‌دا ، کە بەوەش ئەو شیعرانە تێکڕا دەچنە خانەی شیعری [ئاینی‌و خواناسی‌یەوە] •

وتەیەك دەبێ بووترێ :

سەرجەم شیعرەکانی شاعیر بە هەموو بەشەکانی‌و لقەکانی‌یەوە ، تەونی **چنین‌و سفت‌و سـۆڵی داڕشتنیان** ، لەسەر ڕێچکەو ڕێبـازی شیعری کلاسیکی **رایەڵ‌کراوە** ، بە **پێودانەیەکی ئەوتۆ** کە بە تەواوەتی **هێزو تین‌و تەووژمی** لەو قوتابخانە شیعری‌یەوە وەرگرتووە ••• بە جۆرێکی وەها خوێنەران بە گران دەتوانن لەو قوتابخانە شیعری‌یەی جیابکەنەوە ، ئەگەر جارجارێکیش شاعیر ویستبێتی چەنـد بابەتێـکی نـوێ‌و تـازە بەتایبـەت لـە نـاوەڕۆك‌و شیعرە نیشتمانیەکانیدا لە بۆتەو قاڵبێکی نوێ‌دا جۆش بدات •• ئەوا خوێنەران زوو هەستی پێ‌دەکەن ، **چونکە لەو حاڵەتەشدا هەر سیماو نیشانەی ئەو قوتابخانە** شیعری‌یەی پێوە دیـارەو ، بگرە ئەتوانـین **بڵێین** : **هەر درێژە پێـدان‌و گەشە** پێ‌کـردنی ئـەوەو ، هـەردەم پەیـڕەوی شاعیرە کلاسـیکی‌یەکانی بـەر لە خۆیەتی(٨) •

وشەیەکی شیاوتر :

منیش پێم‌وایە ، وەك چۆن رای زوربەی ئەدیب‌و ئەدەب دۆستان لەوەدا یەك دەگرێتەوە ، کە شیعرە دڵداری‌یـەکانی مامۆستا چڕوستانی شوێن پێی

---

(٨) «وەك نالی ، سالم ، کوردی ، مەحوی» •

شیعری شاعیری مەزنو بلیمەت (مەلا خدری نالی)یان هەڵگرتۆتەوە ، بێجگە لەوەش مامۆستا مەلا محەمەدی چڕوستانی کە هەموو شیعرەکانی نالی بە چاکی لەبەربوون ، جوانو رەوانیش لە شوێنی شیاوی خۆیدا راڤەی دەکردنو لێکی دەدانەوە ، جا لەبەر ئەوە چڕوستانی بە یەکێك لەو ئەدیبانە دادەنرێت کە بە ئەمانەتو دەست پاکی‌یەوە شیعرەکانی نالی‌ی پاراستوونو نەیهێشتووە دەقو تێکستی شیعرەکان بشێوێن ..

ئێستاش بۆ ئەوەی لە جەوهەری باسەکەمان دوور نەکەوینەوە ئەم دوو پارچە غەزەلەی شاعیر بە نموونە دەخەینە پێش‌چاوی خوێنەرانی ئازیز :ـ

پارچەی یەکەم

من کە دڵ ماتەم نشینو بولبولیش هاوارو شین
هەر یەکە سەودازەری خونچەی گوڵێکی بێ‌غەشین

من بە نەقدی دڵ لە سەوزەی خونچە لێوی سوخمەشین
ئەو بە ئاهی لێوی خونچەی دوگمە سەوزی ئاتەشین

هەر یەکە خارو جەخارێ ، باری دەردی دڵکەشین
تاڵی شاری کوڵمو ژاری ماری زوڵفی خەم‌چەشین

هەر یەکە زامی بە تیرو نەشتەرێ کون کون لەشین
دڵ بە ئاواتی نەباتی گوڵ دەمی ماتەم بە شین .

هەریەکە سەرخۆشی جۆشی قەترە عەترێکی خۆشین
کوا نەسیمێ بێ ؟ ! بەیانی دەم گوڵی‌کا ، مەهوەشین

تا لە کۆتایی‌دا دەفەرموێ :ـ

من سەرم سوڕماوە چۆن یەك کەوتوون وا سوورو شین
خاڵی شین ماتم دەکا ، بەو لێوە سوورە دڵگەشین ،
ئوچی پاراوو تەڕی زاری «چڕوستانی» یەقین
بولبول ئاسا نەغمەیێ سەد نەزمە بێ تالع ڕەشین

دەبینین شاعیر هونەرمەندانە توانیویەتی خۆی بە بولبول بچوێنێ و ئەو ئاسایی هاوارو شینی رووی پەڕەی گوڵی بێ •••• بەڵام چ گوڵێك ؟ گوڵێکی بێ عەیب و غەل و غەش ، کە هەردەم لە هەستەوە بە نەقدی دڵ حەسرەتی خونچەی لێویەتی و بە دڵ عەزرەتی سوخمەی شین و دوگمەی سەوزی ئاگرینێتی • بەڵام ئاخ سەد ئاخ ! ئۆف سەد ئۆف ! بەو ئاواتانەی ناگات و غەم و دەرد زیاتر دەبنە سەربارو ئەو کوڵمە شیرین و گەشەی یار ، لەلای تامی تاڵی شاری دەدات و ، زوڵفی ڕەشماریشی پەیتا پەیتا ژاری خەمی لێ دەنۆشێت •• بۆیە برین و زامی جەستەکەی کە بە موژەی یار شەقار بووە ••• وەك زامی دەلاقە تێکراوی جەستەی بولبول ، بە چقڵی تیژی گوڵ وایەو چاوەڕوانی بای سەبای بەربەیانە ، بەشکم بەبۆی عەترو عەنبەری ، کەمێ دڵی پڕ ژارەی فێنك بکاتەوەو تۆزێ جەستەی زامداریشی سارێژ بکاتەوەو لەو بەد مەستی و سەرخۆشی یەی لە هۆشی بردووە ، بە ئاگاو هەست و هۆشی بێتەوە • سەرەنجام شاعیر دێتە سەر ئەو بیرەی بڵێ :ـ

عەجەب ماوم لەوەی یار ئەوەندە کوشندەیە ، کەچی منیش لەگەڵ ئەو هەموو کوشندەیی یەیدا زیاتر کوژراوی دەبم ، دەستم لێی بۆ هەڵناگیرێت !! جا نازانم چ شتێك یەکی خستووین ؟ سەیرە لام چۆن سوورو شین بەسەر یەکدا جۆش دەخۆن و یەك دەکەوون ••• خاڵی شین خەفەت بەخشەو ، لێوی

سووریش دڵشادی دەبەخشێت ، دە وەرە بولبولی سەناخوان تۆ چۆن نەغمەی پڕ سۆزت بۆ گوڵ دەڵێی ، منیش هەر قەڵەمی دەمم سەد نەزمی جۆراوجۆری لێدەبارێ .. کەچی نەمن ... نەتۆ بەختەوەرین و چارەو بەختی تالعی رەشمان نایهێنێت .

شاعیر لە غەزەلی دووەمدا ، کە سەرانسەری عەشق و دڵداری و خۆشەویستی یە ، زیاتر لە مەبەست و رازەکانی دادەگرێت و دەفەرموێ :-

غەزەلی دووەم

ئەی بوون و نەبوونی نەفەست مان و نەمانم ،
بێ نەقدی هەوا مردن و سەوداتە ژیانم ..

ئاوایی دڵم چۆڵە بەبێ خێڵی خەیاڵت ،
ئاوایی بە دڵداری بفەرموو دڵ و گیانم ..

بێ دەرکە رەقیب ئەو تەمەڵە لاتی هەلاتە
خۆم مەشقی خەمی ئەشقی تۆ ئازانە ئەزانم ..

ئەو دڵ رەشە نەعل و یەمەنی ماڵە بە دەمیا
من مۆرە دڵم ماڵی لەبی لەعلی یەمانم ...

ئاوارە دەکا پەرچەمی ئێوارە تەماشام ،
وا هەر بە تەما چوونی شەو و بوونی بەیانم ..

لابە تەمی زوڵفت لە سەر ئاوێنەیی کوڵمت
با چارەیی بێ چارە بدا جارێ نیشانم ...

کوردیکا

تا لە کۆتایی شیعرەکەدا دەفەرموێ :ـ

عەهدێکە دوو پێم ناوەتە رێی عەشقتو ماتم
بۆ شوێنەوونی هەر بە تەما هاتی ژوانم ...

کەشکۆڵی دڵو زاری «چڕوستانی» لە نەزما ،
ئاواڵەیە ئاوارەیی بەزمێکی رەوانم ......

ئەوەتا شاعیر لەم پارچە غەزەلەی‌دا مانو نەمانی ژینی بە بوونو نەبوونی ژوانی یارە شۆخو شەنگە نازەنینەکەیەوە دەبەستێتەوە ، چۆڵی ئاوایی دڵی بە خۆشەویستی دڵو گیانی دڵدارەکەی دەسپێرێتو ئاوەدانی دەکاتەوە ، بۆیە دەڵێ رەقیب نەفامو بێهۆشە ، فڕوفێلاویو ناڕاستە ، وەك من نازانێ ئازایانە مەشقی عەشقی خەفەت‌باری دڵداری بکات . دیارە بەوەش داخی دڵی گەوهەری شەوچراخی بەنرخو بەبەهای خۆی ون دەکاتو من‌ئاسایی مۆری دڵی خەرجی ئەو گەوهەرو لەعلە پڕ بە بەهایە نی‌یە ، کەواتە ئەی یاری نازدارو نازەنین ، تا زووە لە تۆڵەی ئەم هەموو وەفاداری‌یەدا زوڵفی شەوەزەنگی پەرشو بڵاوت لەسەر رۆژی رووت لادە !
چونکە من لە مێژە بەتەمای نیگای روخساری بێچارەیی خۆمم ، کە بۆ جارێك چی‌یە ؟ لەسەر ئاوێنەی بلوورینی کوڵمەکانت دەرکەوێت ... بۆیە دنیای عەشقو خۆشەویستیت کەشکۆڵی دڵی منەو زۆر شتی سەیری هەڵگرتووە .. تەنانەت نەزمی غەریبو نامۆشم ، چاوەڕوانی ئاواڵەی بەزمێکی پڕ جۆشو خرۆشی ئەوتۆیە زیاتر خۆشی بە هەستو گیانو رۆحم بدات .

پاشگەزبوونەوەیەکی ئاشکرایی شاعیر :

مامۆستا مەلا محەمەدی چڕوستانی پاش ماوەیەك بە سەر دانانی هەندێ

---

(٩) هەروەك لەم پارچە شیعرەیدا دەرئەکەوێت کە ئەفەرمووێت :ـ

ئەو شیعرە دڵداری‌یانەی ، تۆوی گیانی پەشیمان بوونەوە لێ‌یان ، واتە لەڕووی ناوەڕۆكو مانایانەوە ... لە دڵی‌دا چەكەرە دەكاتو رەگ‌و ریشەی خۆی دادەكوتێت ، تا ئەنجام سەوز دەبێتو سەر هەڵدەدات ...

جا بۆ ئەو مەبەستە شاعیر دەروازەی شیعرە دڵدارییەكانی لەم رووەوە كلۆم دەدات ، شیعری ئاینیو پاڕانەوە لە خواوەندی گەورەو ، پیاهەڵدان بە پێغەمبەرو یارانیو زۆر باسی‌تری ئەو بابەتە ، بەڕای من هەرچەندە شاعیر لەم بابەتە شیعرەدا وەك شیعرە دڵدارییەكانی سەركەوتنو پێشكەوتنێكی گەورەی بەدەست نەهێناوە ، بەتایبەتی لە رووی داڕشتنو شێوەوە ... بەڵام لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ، زیاتر شاعیر مەزەی (تەبعو مەزاج)ی لەگەڵ دانانی ئەو شیعرانەدا دەگونجێو رێك‌دەكەوێت ... پێشم‌وایە هۆی گشتی ئەمە بۆ ئەوە بگەڕێتەوە ، كە مامۆستا مەلا محەمەد هەر لە پشتاوپشت مەلازادەیی هاتبێتە خوارەوەو لەناوبـاوەشی بنەماڵەیەكی ئاین‌پەروەریدا گەورە بـووبێتو چاوی كردبێتەوە .

ئەوەتا شاعیر لە مەیدانی شیعرە ئاینییەكانیدا برە شیعرێكی (١٣١) بەیتی ، كە ناوی [حەوت چینی چەمەن]ەو دەست رەنگینیو قەڵەم بە بڕشتی خۆیمان بۆ دەردەخاتو منیش تەنها دوو نموونەیان لە چینی [یەكەمو حەوتەم] بەرچاو دەخەم ، بە مەبەستی تێگەیشتنو حاڵی بوون لەم جۆرە شیعرەی مامۆستا .

بە پـیری عەجـایب گـروگاڵ ئـەكەم
عەجەب‌تر كـە باسی خەتوخـاڵ ئـەكەم

تا كۆتایی شیعرەكە .

ئێستاش ئێوەو هەندێ بەیتی ئەو دوو چینە شیعرە :ـ

چینی یەکەم

عەجەب جەمعییەتێکە ئەم بەهارو جەژنی قوربانە
لە قەرنێکا «تصادف»کا مەگەر ئەم نەوعە جەژنانە

دڵو گیانم بێ قوربانی ، قوربانێ جڵەوکێشە
کە راکێشێ لەگەڵ خۆی ئەم بەهارەو ئەم گوڵستانە

مەڵێ خاکی حیجازی پڕ لە حاجی کردووە تەنیا ،
بڵێ دنیا سەراسەر «في المثل» وەك حاجی بوستانە •

تا لە کۆتاییدا دەفەرموێ :ـ

بە نەشئەی بای سەبینانێو شنەی خۆشی شەماڵی ئەو ،
عەجەب سەف سەف لە رەقسانو چلۆن هاتونە جۆلانە

«چرۆستانی» هەموو عالەم سەناگۆی زاتی مەننانە
ئەگەرچی ئەم قسانە دێتە گوێی مونکیر بە ئەفسانە

بەڵام شاعیر لە دوا چینەکانی ئەو حەوت چینەی چەمەندا ، کە چینی حەوتەمی چامەکەیەتی ، بەمجۆرە تێهەڵدەچێتو دەفەرمووێ :ـ

چینی حەوتەم

لە مەحشەردا شەفاعەت کردنی تاها رجامانە ،
کە عەزمو هیممەتی بۆ ئوممەتی داماوی دەرمانە ••

شــەفیعیٚ «رحمـــة للعالمـین» بیٚ ، غــیرەتی وایــە
نــەبیٚ رازی ببینیٚ ئوممــەتی دووچــاری خــوسرانە

شەفاعەتیە ئومێـدم ، گەرچی بیٚمایــەم لە پەیڕەویــا
کە ئەو کانی کەرەم دەس مایــەیی رەحمی گەدایانە

بە جاهی خۆت لە ڕۆژی «ئوممەتی» «واشفع تشفع»دا
لە هــاوارم وەرە وەختیٚ جەنــابت ســەدری دیوانــە

تا لە کۆتاییدا دەفەرمویٚ :ـ

دوعای خێـرم رجایە ئەی برا گەل بـۆم بکەن خێرە
ئەگــەرچی شــیعرەکانم وەك دڵــم خــاوو پەرێشــانە

بە تێڕوانینێکی ئەم شیعرانەی دوایی شاعیر بەتایبەتی (ئەو حەوت چینەی جیمەن) کە شاعیر دەرحەق پاڕانەوەی لە بـۆ ڕۆژی قیامەتو شەفاعەتکردن رازاندووبێتییەوە بــە گیانو دڵ هەنــا دەباتە بــەر ئەزمو هیممــەتو غیرەتی پێغەمبەرو داوای پشتو پەنا بۆ خۆیو کۆمەڵی لیٚدەکاتو دوایشە دەڵیٚ منو ئوممەتم لەو ڕۆژە ناخۆشو پڕ هەڵدێرو ناهەموارەدا چۆن تووشی ناخۆشیو دووچاری دەردیسـەری دەبین کە دەسـمایەمان کەسیٚ بیٚ هــەردەم هاوارو شەفاعەتی بیٚجیاوازی بـۆ هەمووان بیٚو لــە ڕۆژی جەزادا ســەدری دیوان بکات ، ئەمانە هەر هەمووی ئەو راستیـیـەمان لا روونو ساغ دەکاتەوە ... کە خوالیٚخۆشبوو مامۆسـتا مـەلا محەمــەدی چڕوستانی لەم چامــە گەورەو بەرزەیدا پەیڕەوی شیعرە ئاینییەکانی مەحوی [١٢٤٦هـ ــ ١٣٢٤هـ] کردۆتەوەو بیٚشكو سڵەمینەوە چووەتە دنیای شیعری پڕ لە خواناسینو تەسەووفی مەحوی شاعیرەوە .

تەنانەت لەو برە شیعرە دوورو درێژەیدا ، ئەویش شان دەکوتێو ئازایانە دەچێتە ریزی گشت چامە ئایینییە کوردییەکانی ترەوەو بەمەش شاعیر بەردێکی تری نایە سەر چینی بناغەی ئەو چامانەو لاپەڕەکانی مێژووی ئەدەبی کوردی‌ی پێ رازاوەو قەشەنگ کرد •

سۆران مەحوی

سـەرەتا

لە ساڵی هەزارو سێسەدو پەنجاو دووی کۆچی پێغەمبەری گەورەو ئازیز «صلی‌الله علیه وسلم» کە ئەمبیست لاوەکان بە گۆرانی دەیانووت :ـ

چەن خۆشە(١) لەلام دارو بەردی وەتەنم ، .... شەرتە بۆ وەتەن جان‌فیدا کردن ، ...... بیرم ئەکردەوە کە نە خواردن، نە پۆشین ، نە گفتوگۆیان ، وەتەنی نەبوو ، وە لێیان ورد ئەبوومەوە کە هەر دەم‌و گوتەیان هەیەو کردەوەیان هەموو بێگانەپەرستی‌یەو ، تۆزێك نیشانەی زەتەن‌پەرژەریم لە ناویاندا نەدەدی ، پێم ئەزم نەکرا ، بەهۆی ئەوەوە ئەم تەمسیلەم دانا ، تەمسیلی «دایکی وەتەنی کورد» بۆ یادگاری ، پاشەڕۆژ مەگەر دزای خۆم ئاوڕێکی لێبدرێتەوە ، بەشکم مەردێکی ئازای خاوەن دەس‌و دڵ بە چاپ کردنی بیژێنێتەوە ، با ئێستەش هۆی تانووت‌و جنێوی هەرچی‌وپەرچی بێت ، رۆژێك دێت بکەوێتە گەڕو لە سەر دەستان‌و بەرچاوانی راگرن ، وەکو لە ئاخرەوە وتوومە :ـ

پەروانەرە مۆخی گوتەو لادە لە خێوی
قۆڵ هەڵ مەکە لە خراپەو تانووت‌و جنێوی(١)

---

(١) چڕوستانی خۆی بەم‌جۆرەی نووسیوە ، بەڵام راستەکەی : «چەند شیرنەلام ...» .

(١) مۆخ : ناوەڕۆك ، مێشك . خێو : خاوەن . تانووت : توانج .

گەر گوێی نـەدەنێ کۆمەڵی ئەم چینـە دەگونجێ
چینێ کە لە دوا من بێ ، وەری بگرێ بە گەنجێ(٢)

بەڵێ رەخنە کە راستو رەوانو لەلایـەن ژیرو خاوەن هۆشو بیرەوە بێت خۆشە ، چونکە ئیشوکارو وتاری دینو دنیایی بێ رەخنە نەبووەو نابێت، ئەمما کە بە خـۆڕاییو بەهـۆی فیزو لووتبـەرزیو قینـەوە بێت ، ناڕەواو ناخۆشە • دیسـان کەس نییە هەڵە نەکاتو پێی هەڵنەکەوێت لـە ماکاوێك ، دێراوێكو لە بانەیەك هێڵێك خوارو خێچو لە تیرەیەك خێڵێك ناهەموار نەبێت ، پێویستی بەچاوپۆشیو ، هیوا لێبوردنە •

قسەم زل ، هیچ لە بارمدا نییە بمبێ ، ئەگەر ئینساف
رەقیبـان رق ئەگـەر بگرن بـدەن لێم تانە حەقیانـە

دەمم گەرچی تەڕە ، کاسەم گەلێ وشکە ، گەلێ یەعنی
قسەم شیرینو خۆشە ، کردەوەم زۆر تاڵو ناجوانە •

«ئەم دوو شیعرە سەرەتای چینی شەشەمە لە حەوت چینی چیمەن» •

٣ی شەوال بە قەڵەمی هۆنەرو ، هەڵبەستی :ـ
١٣٧٧ك •

«محمدی چڕوستانی» ٢٣ نیسان/١٩٥٨ز •

---

(٢) گەنج : ماڵی بەنرخ ، خەزنە •

بە ناوی خـــودای رۆزی دەرو خێوی پەرۆشـــە
پیتو فەڕی سەر پێغەمبەری کانگەیی هۆشە(١)

ئینجا نەتەوەو هـاوڕێ دوواکەوتووی خاسان
ئێمـەش بگرێ ترسو سزا لابـەری ئاسان(٢)

سکاڵای دایکی وەتەنی کورد لە دەس نەتەوەی ... «مـــەراق»

یەك شـــەو لـــە کـــەلاوەی دڵی ســـاباقو وڕاقـــا
خەو رۆیو زڕا رۆچـــوو لـــە راوێـــژو مەراقـــا(١)

تا بیری ئەکـــرد هێندە لە ناو کـــوردی کەساسا
ئەم نەگبـــەتی یە هەر لـــە برەودایـــە دەتاســـا(٢)

هەر ریشەیی خۆی دادەکـــوتێو تەرزی دەهاوێ
سەرپاکی لەیەك کردنو، هیچ کەس کەسی ناوێ(٣)

---

(١) روزی : رزق • خێوی پەرۆش : خاوەنی بەزەیی • کەسی تەنگانە •

(٢) خاس : چاك •

(١) ساباق : چۆڵەوانی ، ساردوسڕ • وڕاق : فراوان ، پانوبەرین • راوێژ : وتووێژ ، بیرکردنەوە •

(٢) برەو : بایەخ ، زۆر •

(٣) ریشە : رەگ ، بێخ • سەرپاك : سەراپا ، تێکڕا ، هەموو •

هـــەرچی رەگەزە رێــگەیی خــۆی گرتووە ئــازا
ڕۆڵەی رەگــەزی کوردی لـــە رێ بـــۆچی ترازا(٤)

هـــەر ژیـــرو هـــەژارێ لـــە ژیانایـــە هەراشـــە
ئەم کوردە نـــەبێ کەوتووە ســـاوایە لەپاشـــە(٥)

هەوڵی هەموو کەس بەرزی‌یو پێشکەوتنە کۆکن
بۆ لەم نەتـــەوە هەڵنەکەوێ ، یێژی نـــەزۆکن(٦)

---

(٤) رەگەز : تیرە .

(٥) هەراش : گەورە ، پێگەیشتو .

(٦) کۆك : یەكبوو ، تەواو ، باش .

نەزۆك : مێینەیەکە سكوزا نەکات .

«کوردی پێشوو چۆن بووە کوردی ئێستە چۆنە»

بیستوومە کە دارشتنی ئەم کوردە لەمەوبەر
هەروەك لە گڕو با مسو پۆڵابو کەلانتەر(١)

هێزی وەکو بابوو ، گوڕی هەروەك گڕی ئاگر
سەرکردە بە باهوو ، پتەوو سەختو قەڵاگر(٢)

تینی وەکو شێری ، کە بدا تاوو پەلامار
یا چەشنی پڵنگێ دڕی هەڵمەتبەری زامار

پیاوانی لە سەربەرزی‌یو ساما هەموو وەك کێو
لاوانی بە نرکەو لە تەکانا هەموو وەك دێو

ئەم کوردە بە جەرگە کە لەتیر چاو نەترووکێن
بۆ زارەترەك ، ئێستە دەتۆقێ لە هەڵوکێن ؟(٣)

---

(١) کەلانتەر : دەمڕاست ، ئیش بەدەست .

(٢) باهوو : قۆڵ .

(٣) تروکێن : نووقاندنو کردنەوەی چاو بەخێرایی .

زارە : سووككراوی وشەی «زاڵە»یە بەواتا «زراو» .

زارەترەك : شێوەی هەورامییە بەواتای «زراو تەقیو» لە ئەنجامی ترسو

ئەو قاڵبی وا قایمــە ، وەك كۆشكی خەوەرنەق
وەك پردی رزیوە ، كەلوكۆماوە ، شرِوشەق(٤)

داخم لەبەر ئەو قــەددو قەڵافەتیــە لــە پێشا
ئەستوورو بە خۆوە ، وەكو فیل كێوی دەكێشا

ئێستە كزو لاوازە لەســەر پشتی هەڵێ زوێل
جووڵانی نی‌یە تا دەخەنە ژێری دووسێ نوێل(٥)

هەر دانو خــرێو كاكیلەیێ ئێستە ئەنــوارِی
هەر وەك چەپەری كۆنە هەوەڵ بەردی ئەهارِی(٦)

ئەو چاوە گەلاوێژی‌یە تیژ بوون وەكو دووربین
بۆ ئێستە دلۆپە لە قەراخی دەتكێ شین

تا ئێستە نەرِەو نەعرەتەی ئــەو شێرو بەچانە
دەتووت كە لــە دوژمن گورِە بۆ داچلــەكانە ؟

سامی زۆرا ، وترا‌ویشە زراوت تۆقێ ، وە هەم بەمانا زۆرترساو یا دەمو لێو قلیشاو هاتووە •

(٤) خەوەرنەق : ناوی كۆشكی نەعمانی كورِی مونزیرە ، وشەكە فارسیەو كراوە بە عەرەبی ، ئەسڵی : خۆرانگاهە ، بەمانا : جێگای نانخواردن •

(٥) زوێل : توێخ ، چەرم ، پێست •

نوێل : پارچەیــە ئاسنی ئەستوورە بۆ بەرزكردنەوەو هەڵكەنــدن بەكار دێت •

(٦) چەپەر : ئەو پەرژینەیە كە لە توولەدار دروست ئەكرێت •

بۆ ئێستە دەڵێی ڕێوی‌یی پیرن دەخزێنە
نێو کون وە دەزانن کە چەقەڵ شمێر بەزێنە(٧)

ئەو کوڕگەلی وا ساغە کە دەتووت مسو پۆڵان
بێ پێزو بڵاو ئێستە کە هەروەك قوڕی کۆڵان

کوا داکی وەتەن هەڵمەوتو هێزی کوڕەکانی ؟
کوا سامی دەموچاوی سمێڵ بابڕەکانی ؟

کوا ڕاپەڕو قۆچاخی‌یو چالاکی‌یی ڕۆژان
کوا زەبرو زەنگی ئاسنو شمشێر کروژان(٨)

کوا ژیری‌یو وریایی‌یو مۆژگاری لە پیاوان ؟
کوانێ گوڕی سەربەستی‌یو ئازایی لەلاوان ؟(٩)

من کردمو شەو کردی هەتا سڕ بوو سەراپام
دەتلامەوە هەر بە خەفەتو داخەوە سەرسام

ئایا چی‌یە وا نەگبەتی هێناوە بە شانی
کوردا کە پەکی کەوتووە نەیماوە تەکانی ؟

---

(٧) شاعیر لە دەستنووسەکەی خۆیدا لەم شوێنە نووسیویە :

وەڵامی گەلێ لەم پرسیارانە لە باسی چایی‌دا دێت .

(٨) قۆچاخ : خێراڕەو ، چابووك .

(٩) مۆژگاری : ئامۆژگاری .

ئەم تیرە بەناوبانگ‌و بەهێزە لە بەرەودا
گۆیان دەگەیانە سەری مەیدان لە گرەودا(١٠)

بەم وەیشمەیی ڕۆژە ڕەشی وەك شەوە زەنگی
بۆ سیس‌و کزو ماتە لەناوا نی‌یە دەنگی ؟(١١)

داخۆ لە گوڕو هێرشی ئەم کۆمەڵە زۆرە
چی بۆتە ملۆزم وەکو مۆرانەوو خۆرە

تۆ بێژی ببووژێتەوە سەرکەوتن‌و تاوی
لەم کۆسپەیە ڕزگاری ببێ بێتەوە باوی

کێ زامی پەتاو پیسی کەساسی‌یو کولۆڵی
ساڕێژی بکا لابەرێ ئەم بارە لە کۆڵی

شێوا دڵەکەم گرتی دەمێ قین‌و دەمێ شین
لەم باسە وەها ڕۆچوو کە بۆم نایەتە نووسین

من هەر لە مەراقا کەچی داکی وەتەنی کورد
وێنەی سەری هەڵدا لە دلا گورج‌و دەس‌وبرد

---

(١٠) گۆ : تۆپ •

(١١) وەیشوومە : بە واتا ساردو سەرمایەکی ناخۆش‌و بەتین ، نەگبەتی •
(وەیشمە) کورتەیەتی •

«وێنەی دایکی وەتەن»

ماتو کزو کوێرو کەلو کۆمو شڕو شێواو
ناسیمو وتم چۆنی ؟ بەخێر هاتی بە سەرچاو
هەرچی کەسەری دڵ هەبوو لێم پرسی یەوە گشت
فرمێسکی سکاڵای نەتەوەی سپڵەیی هەڵڕشت(١)

---

(١) کەسەر : خەفەت ، مەراق ، ناخۆشی ، شکستی .

«سکاڵای دایکی وەتەن»

چەن خۆش وتی : ئەی رۆڵە لە داخی کوڕەکانم
وا پەرتو بڵاون نییە هیوایی ژیانم

وەك بزنی بەرەڵلا یەکی رووی ها لە شوویێنێ
گەر دوو بگەنە یەك شەڕەقۆچ خۆی دەنوێنێ

بێ شوانو مەزن کەس لەکەسە گەورەو چووکی
گەر زۆرو گران دیمەنە بۆ وا کەمو سووکی(۱)

بێ خاوەنییە دوژمنی ئازاو زرینگە
بۆ گرتنیان راوچی وەکو شێرو پڵینگە(۲)

یەك توخنی یەکێ ناکەوێ نابینی بە ساغی
لە وڵاتو بەرو سێبەری لالووتنو یاغی

برسی بە سەری یەکترنو تینوو بە خوێناو
چۆن جەرگو دڵی داکی وەتەن نابێتە زووخاو

---

(۱) مەزن : گەورە •

(۲) زرینگ : لێهاتوو ، زیرەك ، وریا •

لالووت وەکــو جۆلا لە کرو ســەر دڕی خۆیان
سا بۆیە کە مۆرانـە جنی رایـەڵو پۆیـان(٣)

خۆ خۆرە کە دەبڕێتــەوە خۆی دەسکی لەخۆیە
وەك ماســتی مەیبیو وایە هەوێنی کــە لە دۆیە

ناکۆکی‌یە خــاکو نەتــەوەم بێ دەس‌و مایــەن
ناڕێکی‌یە وا بێ‌بــەش‌و بێ نۆرە لــە کایەن(٤)

دووری دڵو روو لێکتــرە وا پــەرت‌و بــڵاون
بێگانــە پەرســتی یەکی‌خســتن ، شــڵەژاون

«فرق تســد»ی دوژمنــە ناکــۆکن و ناڕێــك
بێ‌هۆش‌و پەژارە ، نە مش ووریّ نە پەرۆشێك(٥)

(٣) کرو سەر دڕ : تــان‌و پۆ ، دانانی ئــەو بەن‌و دەزووانەی کــە جۆلا بە تێ‌هەڵکێش دایئــەنێ بۆ دروست‌کردنی بابەتەکەی • مەســەلەی کورد ئەڵێ : بووە بە جۆلاکەی بەسەردڕی خۆناڕازی •

(٤) کایە : مەیدانی کار •

(٥) فرق تسد : گوتەیــەکی عەرەبییە بەمانا : جیاوازی بخەرەوە ئــەبی بە گەورە • بە چەسپاندنی ئەم دروشمە ئیمپریالیزم جێی خۆی لە وڵاتانا ئەکاتەوە •

«دڵ دانەوەی من بۆ دایکی وەتەن»

تانووتو گلەی دا ئی وەتەن لەم نەتەوەی خۆی
کاری لە دڵم کردو پەرۆشم بوو گەلێ بۆی

ویستم کە بە دڵسۆزی دڵی بێنمەوە جێ
بەشکم لە دڵی ئەم خەفەتو ماتەمە دەرچێ

پێموت : نەنە خۆ کوڕگەلی تۆ شەرقی ئەخوێنن
گەردن کەچنو بەندەنو خزمەت ئەنوێنن(١)

بۆ بەرزی‌یو پێشکەوتنی تۆ ئێستە بە کۆمەڵ
شانو سەرییان داوەتە بەر گشتی وەکو کەڵ(٢)

بێژن سەرو ماڵو بەدەنو رۆحی هەموومان
قوربانی کەژو دارو گییای مەوتەنی خۆمان(٣)

زیخی هەموو مرواری‌یە، بەردی هەموو گەوهەر
داری هەمووعەرعەر، چەمو ئاوی‌هەموو کەوسەر

---

(١) شەرقی : سروود •

(٢) کەڵ : نێرەی بزنەکێوی • وتراویشە (کەم بژی ، کەڵ بژی) •

(٣) مەوتین : لە وەتەنەوە هاتووە ، واتە : نیشتمان •

شاخانی وه‌کو طورو ، گژوگیای هه‌موو عه‌نبه‌ر
خۆڵی هه‌موو وه‌ك میســکه ، شنه‌ی گشتی موعه‌تته‌ر(٤)

کوڕگه‌ل هه‌موو وه‌ك کۆیله‌یه کچ گه‌ل قه‌ره‌واشه
هه‌ر تــۆی له ده‌مایه هه‌چی ساواوو هه‌راشه(٥)

زوربه‌ی قۆڵی هه‌ڵکردووه سه‌رکه‌وتنه هیوای
بێ‌باکه ئــه‌ڵێ پڕ بــه ده‌م‌و دڵ نی‌یــه په‌روای

تاڵی وه‌تــه‌نم خۆشـــه لــه‌لا ژاری هه‌نگــوینه
شیوه‌نــدی زه‌ماوه‌نــده ، ده‌ڵێن مــردنی ژینه

رۆڵه‌ت که نــه خاوه‌ندی سه‌ری بێت‌و نــه کالاّ
تۆ بۆچی ده‌کــه‌ی رازو گله‌و هێنــده سکالاّ(٦)

---

(٤) طور : کێوێکه له بیابانی سینا ، به پیرۆز دانراوه چونکه حه‌زره‌تی موسا له‌سه‌ر ئه‌و کێوه گفتوگۆی له‌گه‌ڵ خوادا کردووه .

عه‌نبه‌ر : گیایــه‌کی بۆن‌خۆشه ، وه‌یــان شتێکی بۆن‌خــۆشی خۆڵه‌مێشی ره‌نگه له سکی ماسیی عه‌نبه‌ر یا کاشالوت په‌یدا ئه‌بێ‌و ئه‌که‌وێته سه‌ر ئاوی ده‌ریا .

میسك : مادده‌یه‌کی بۆن‌خۆشه لــه پۆڕگێکدا له ناوکی جۆره ئاسکێکی تایبه‌تیدا هه‌یه . پۆڕگ : کیسه .

موعه‌تته‌ر : بۆن‌خۆش ، بۆن‌لێ‌دراو .

(٥) کۆیله : خزمه‌تکار ، به‌نده . قه‌ره‌واشه : کاره‌که‌ر ، که‌نیزه‌ك .

(٦) کالاّ : به‌رگ .

« وتاری داکی وەتەن »

ئینجا وتی : بڕوا مەکە بــە درۆو دەلەسەیوا
تێفکــرە نی‌یــە کردەوەیـــان شـــایەتی داوا

لەم شەرقی‌یە بێکــردەوەنو پووچنو نابووت
زۆر شووورەیی‌یە کردنی هاوارو گوتەی رووت

گوێت لێنەبــووە دێنە گوتــن یــەك دەدوێنن
دەم راســتی بــە بێگانـــە زمـــانی دەنوێنـــن

وەك چێشتی مجێــور لە هەموو چەشـــنە زمانێ
وای تێکەڵ ئەکەن کــوردی پەتی هیچی نەزانێ

تورکی ، عــەرەبی ، فارسی ، لاتینی ئەڵێــن لام
تێکی دەگوشن رۆڵە ئەبــم ئەبلەقو سەرسام

نابینی لــە رێی خــواردنو پۆشــینی بیــلادا
سووتا دەسەڵاتو نەتــەوەی کوردی بەبادا(١)

---

(١) بیلاد : جاران بە شتێ ئەوترا رەسەنو باشو مۆدەو تازە داهاتووبێ ٭

شانازی دەکەن کورگـەلو خۆ رادەوەشـێنن
ئەو وەختە کە خۆراکو جلی غەیـرە دەسێنن(٢)

بـۆ بابـەتی بێگانـەوو مۆدە هـەچی ویستی
لایعەیبەیە نەکڕینی بەقەرزی شەشو بیستی(٣)

هەڵسوکەوتی پیشەوو خووی رەنگو قیافەت
چاولێکـەری بێگانەیـە پێـژێ مەدەنیـەت(٤)

قۆناغو پەنـا دەرکو دەخـالەت هونـەرو نان
بۆ بێکەسو داماوو بـە رێبواری هەراسان(٥)

گۆڕاوە بە خوی غەربی رەووشـتی ئوروپاکان
لۆقەنتەوو ئوتێلـە لـە جێی نـانی لە دیـوان

پشتی لە وەتـەن رووی لە بیلادە کـوڕو کاڵم
منیـان وەفکـر نـایێ وە ملیـان بێ وە بـاڵم

پێشکەوتنو بەرزیوەتەن ئەوساکە لەدەسچوون
وا هۆگری بێگانـەوو بێـگانە لـە من بـوون

---

(٢) غەیرە : بێگانە • دەسێنن : دەکڕن •

(٣) مۆدە : بابەتو خووی تازە باو •

(٤) مەدەنییەت : شارستانێتی •

(٥) دەخالەت : پەنابردن •

کوردیکا

چۆن گڕ نەگرم ڕۆڵە لە دا ئانی وەتـەن کەس
وەك من لـە دڵا داخی نی‌یە نەبوەتە قەقنەس(٦)

(٦) قەقنەس : تەیرێـکی ئەفسانەییی دەنگ‌خۆشـە ، دەنـووکی سێ‌سەدو شەست کونی تێدایـە ، لەسەر شاخێکی بەرز ، بەرەو بـا ئەنیشێتەوە ، نەغمەو ئاوازێـکی زۆر عەجیبو خۆشی لێ پەیدا ئەبێ ، بـەو دەنگەوە تەیرێکی زۆر گردئەبنەوە ، تا تێر ئەبێت لێیان دەخواتو ، دەڵێن هەزار ساڵ دەژی کە تەمەنی بە ئاخر گەیشت ، دارێکی زۆر گردئەکاتەوە ، لەسەری هەڵئەنیشێ ، دەست ئەکات بە ئاوازو نەغمەی خۆشو بەتەئسیر، تا لەتاو دەنگی سـەرخۆش ئەبێت ، لەو وەختەدا باڵەکانی ئـەدا بە یەکا ئاگر لە باڵەکانی دەبێتەوەو بەر دەبێتە دارەکان ، مەشعلەیەکی زۆر سەیر پەیدا ئەبێ تا دارەکان هەموو ئەسووتێنو خۆیشی لەناویانا ئەسووتێت ، کە ئاگرەکە دائەمرێتو ئەبێ بە خۆڵەمێش ، لە خۆڵەمێشەکەی هێلکەیەك پەیدا ئەبێت لـەو هێلکەیە قوقنوسێکی‌تر پەیدا ئەبێت ئیتـر وەکو باقی‌ی تەیرانی‌تر جووت‌گـرتنو نێـرو مێ‌ی نییە • لە شـاخەکانی ڕۆژئاوادا هەیەو عیلمی مۆسیقا لە دەنگی قوقنوسەوە وەرگیراوە •

«لێکدانەوەی ئەم وشەیەی سەرەوە لەلایەن شاعیرەوەیە» •

«گوتەی من بۆ داکی وەتەن»(1)

پێموت نە ، نە تۆی خاوەنی مۆژگاریی‌و دەرمان
سەرچاوەیی ژیریت‌و تـەریق ئێمە لە شەرمان

تاقیقە لەلام هەرچی دەڵێی راستە وەکو دووخ
شیرین وەکو هەنگوین‌و گەزۆو مێژوباسووخ(2)

تا لاری نـەبێ رۆڵە لـە داك‌و بەرەچـەو خـاك
بەرچنگ‌و دەنووکی قەل‌وداڵ ناکەوێ وەکلاك(3)

---

(1) لە دەستنووسێکی کەدا نووسراوە :
«وتاری من بۆ داکی وەتەن» .

(2) تاقیق : واتە : تەحقیق ، بەڵگەهێنانەوە لەسەر داوا .
دووخ : شیشێکی زۆر راست‌و باریکە ، دووخ‌ڕێس لۆکەی پێ ئەکا بە دەزوو . دووخ‌ڕێس : (خەرەك‌ڕێس) .
باسووخ : باسوق .

(3) بەرچە : نەوە ، بەرە .

پێم‌وایە کە لـەم ئاهو هەناســەو خەفـەتی تۆ
وا نەگبەتی گرتوونی کە دەرچوون لەڕەتی تۆ(٤)

هیوامە ئەگـەر خۆش‌بی لە تـاوانی لەمەوبەر
پێك‌بێ مەبەستوڕێزو تەبابن هەموویەکسەر(٥)

---

(٤) ڕەت : ڕێباز ، تەکان •

(٥) تەبا : ڕێك ، تەواو •

«تووڕەبوونی داکی وەتەن لە نەتەوەی»

وا بەرزە بڵێس بوو لە سەرو گوێی کوڕو کاڵی
وەك تەرزە کوتانی بە توانجی ڕەقو تاڵی(۱)

ئەیوت ئەمە وەك توێکڵی بێ کاکڵی پیازە
یەکیەتی یو ڕێکی گەلی کورد زەحمەتو شازە(۲)

ڕێکی لە کوڕو کاڵی منالا کڵی کاڵە
پێکی بە گوڕەو گاڵەیی دەم وەك گڕو گاڵە(۳)

بۆ پێکی دەبێ ڕێك کەوێ شانو سەرو پایان
پشتێنی دەوێ ڕێکی کە یەك بن بەرو دوایان

---

(۱) بەرزەبڵێس : واتا بڵێسەی بەرزبووەوە ، ڕاپەڕین •
کوڕو کاڵ : کاڵ : دووپاتە بۆ کوڕ ، واتاکەشی هەر کوڕە •
(۲) کاکڵ : ناوك •
بێ کاکڵ : پووچ ، بێناوك •
شاز : بەدەگمەن •
(۳) کڵی کاڵ : گۆزەو دیزە یا خشت کە لە قوڕێکی تایبەتی دروستئەکرێن ،
وە ئامادەکراون بۆ سوورکردنەوەو هێشتا سوور نەکرابنەوە •
گوڕەو گاڵەیی دەم : خۆهەڵکێشان •
گڕو گاڵ : گفتوگۆی منالی ساوا بێتێگەیشتن •

«مثـالی داکی وەتـەن»

یەك كۆمەڵی سەد دانە لە گیاوگوڵو قامیش
ئەم گورزە ئەوان باقە لـە تاڵێكە چلێ ئیش(١)

تاڵێ بەنە ئەیبەستی بـە گورزە پێی ئەڵێن تا
یەك چڵ زەل ئـەگا باقە كەوا تاقە لـە دەستا

كورد ئێستە هەویری لە زەحمەت كە بخووسێ
پێزی نی‌یە سن‌خواردووە چۆن پێكەوەنووسێ(٢)

---

(١) باقە : چەپك •

(٢) پێز : خۆگر •

سن : مێرووێكە كـە لە گەنم بدا پێـزی نامێنێ‌و هەویـرەكەی خۆی ناگرێ‌و بە زەحمەت ئەكرێ بە نان •

كوردیكا

«گوێ شل کە بۆ داکی وەتەن ڕێگای یەکێتی نیشان ئەداتو نیشانەکانی ئەڵێت»

گوێ بگرە لـە من ڕۆڵــە کە ڕێکی‌یــو تەبایی
هەر کردەوەیە نەك بە گوتەی بادی هەوایی(۱)

پێویسـتـە لـە بـۆ کۆمـەکو یەکێتی وڵاتێ
خۆراکو جلی خۆی نەبێ کەس مەیلی نەداتێ(۲)

ئەولادی وەتەن یــەك بێ دەرو ژوورو زمـانی
وەك دەستە برا گشــتی لەکن یەك دڵو گیانی

نـابێ لـە دڵا کینەبــەری ، بێ ڕقو دەعیــە
بۆکەڵکی هەموشەرتی خۆهەڵکردنوسەعیە(۳)

قانزاجی لەبۆ یەکترو باری لەشی یەك سووك
ڕۆ چوو لە دڵی یەکتری‌یا چەشنی خرێو پووك

---

(۱) بادی هەوایی : بێ کەڵك ، وتەی بۆش .

(۲) کۆمەك : یارمەتی .

(۳) دەعیە : فیز ، لووت‌بەرزی ، هەوایی .

بۆ گەورە وەکو بەندە بــە خزمەت بێ بچووکی
گەورەش نەڕووانێ لە هەژاران بە چرووکی(٤)

زەنگینی نـــەکا رژدی لــە بێگانــەوو خــزمی
سەربەرزی بەژێر پێوە نەکا ژێر دەسی نزمی(٥)

باخەڵ پڕی تێــرو تەسەلی پۆشــتەوو پەرداخ
بۆ رووتەوو بێپــارەوو ژەم ئاخی ببێو داخ(٦)

گەر ســەرسمیدا جارێ هەژارێکی کــزی شڕ
لێی نەگری کوتوپڕ وەکــو مارێکی دژی دڕ(٧)

پیاوانــە دەسی بگــرێ لــە دامـــاوی دەری کا
ئازانە لــە تەنــگ‌و چەڵەمــە چارەســەری کا

سواری جڵەوی نەگرێ بە دەس ئەسپی نەدا تاو
تا ئاوڕ ئەدا جــارێ لەپێ‌کەوتوویی دامــاو(٨)

نەیئـــاخنێ دەس داری هەموو باخــەڵ‌و کۆشی
بۆ خۆی‌و لە بێدەس نەبێ پەرواوو پەرۆشی(٩)

---

(٤) چرووك : بەرچاوتەنگ ، رژد • پیسکە •

(٥) رژدی : بوولەکێتی‌و پیسکەیی •

(٦) پۆشتەو پەرداخ : مرۆی خاوەن جل‌وبەرگی باش‌و رێك‌وپێك •

(٧) سەرسمدان : هەڵتەنگوتان ، هەڵدێران •

(٨) تاو : غار •

(٩) بێدەس : هەژار ، دەسکورت ، بێدەسەڵات •

بەرزی ئەیەوێ گشتی لە قەد بەرزو نەوی خۆی
بگرێ بەدەمو دەس بەرەچەی خاكو زەوی خۆی

خۆراکی وەتەن دەسکەوێ هی غەیرە نەنۆشێ
جل تا وەتەنی هەڵکەوێ بێگانە نەپۆشێ

گەر هاتە دەر ئەو پارە لە گیرفانی ئەمایە
وا چاکە لەبۆ باخەڵی ئەو بێ کە برایە

رۆڵەی‌من ئەگەر خۆش‌نەبێ لای خەپلەیی‌هەرزن
وەك پسکت‌و وەك کێکی بیلاد بێژە درۆزن(١٠)

ئینجا وتی لێی وردبەرەوە رۆڵە تەماشا
سا کردەوەیان وایە وەکو پێم وتی : حاشا

---

(١٠) خەپلە : کولێرە .

«تکای من لە داکی وەتەن بۆ ئاشتی»

پێم وت نە نە ئێستاکە لە پێناوی تەبایی
هەر یێکە بە گوێرەی دەسەلاتی بە برایی

نەیهێشتووە ئاژاوەو ناکۆکی لە ناوا
بەشکم نەتەوەت روو لە برەو بێتو لە باوا

ئێستە بەری‌داون خەوی بێ‌هۆشی‌یو بوون قاڵ
هەر باسو هەواڵی وەتەنە رۆژو شەوو ساڵ(١)

وا کۆمەڵنو رێکو تەبا یەک دڵو یەک دەم
گشتی لە تەلا شایە ئەگەر زۆرە ئەگەر کەم(٢)

هاتی نەتەوە و هاتنەوەی دۆخی هەوەڵجار
هەر رێکو تەبایی گەلە پێی بێنەوە سەرکار

---

(١) قاڵ : راهاتوو ، جەنجاڵ ، هێندەخەریک ... کە ئەڵێن فلان (سەرقاڵە)
واتە هێندە خەریکە ناپەرژێتە سەر هیچ . یا ئەڵێن لەم کارەدا قاڵ بووە ،
واتە راهاتووە لەگەڵیا شارەزای بووە .

(٢) تەلاش : دەوڵدان ، خەبات .

دڵخۆشبه نەما ماكو رەگی پەرتو بڵاوی
دوا كەوتنی كەمتەرخەمیو هەڵخەڵەتاوی(٣)

ئەمجارە رجا ئاشتییە زویری نەمێنێ
بەسیانە كە تێگەن قسەكەت گەوهەرێ دێنێ

---

(٣) ماك : ئەسڵ ، تۆو ، رەگ .

كوردیكا

«دیسان تووڕەبوونی داکی وەتەن»

فەرمووی بە هـەلات‌و قڕە تەفرەم مـەدە لاچۆ
وا لێك‌دی بە جارێ قڕی‌یـان خست‌و قەلاچۆ(١)

لێك‌دی دەکـوژن لێـك‌دەدزن لێـك‌دەفڕێنن
گـەر کۆمەڵیـان کەی بـە شریت ئەیپچڕێنن(٢)

لایێ شەڕو کوشـتارە لەنێـو عەشرەت‌و خزما
بەدکـردنی زۆردارە لەگەڵ ژێـر دەس‌و نزما

لایێ لـە بـراوە بەبـرا بەدخـووی‌یو شـەڕ
لایێ کوڕە سەرچەوتە بـە بابی خۆی ئەکا گەڕ

بۆ بێ‌دەس‌و بێ‌کـەس وەکـو زیندانـە ژیانی
دەس گرتن‌و خۆشی نی‌یە مەر کاتی نەمانی(٣)

---

(١) هەلات : درۆو دەلەسە •

(٢) لێك‌دی : لەیەکدی ، لەیەکتر •

(٣) مەر : مەگەر •

سەرداری وەکو مارە بە بێ‌کەس ئەچەشێ ژار
دەس‌داری لەبۆ بێ‌دەسی دووپشکە چزوودار(٤)

بۆ سوخرەیی ئاغاوو بەگم بێ‌دەسە کۆیلە
لە دراوو زەڕی بێ‌کەس ئەکا خانمە پۆیلە(٥)

زەنگینو مەزن ژینی لە مێرگێکی بەهارە
سرکو قەڵەوو تووڕە نە بەربارە نە غارە(٦)

دارا لە نەدارا بووەتە کێوی زلەو بەرز
وا دوورەپەرێز مل کەچ ئەکا بۆ سەلەمو قەرز(٧)

---

(٤) سەردار : گەورەو بەدەسەڵات .

دەس‌دار : دەسەڵاتدار .

(٥) سوخرە : ئیش پێ‌کردن بە زۆرو بە خۆڕایی ، بێگار .

دراو : پارە . زەڕ : ئاڵتوون ، زێڕ .

پۆیلە : پوولەکەی سەروکڵاوو سەرودەسماڵە .

(٦) سرك : ئەوەی لە شت ئەسڵەمێتەوە ، بەسڵ .

بەربار : بارهەڵگر ، باربەر ، غار : ڕەتاندن ، تاو .

(٧) دارا : دەوڵەمەند . سەلەم : یەکێك پارە بدا بە کەسێ لەباتیی بەرهەمێ کە لە کاتی پێگەیشتندا بیداتێ .

(٨) چەواشە : سەرلێ‌شێواو .

واشە : پەلەوەرێکە جووجەڵەو چۆلەکە ئەخوات .

کەم کەس بە کەسی ڕەحمو پەژارەی دڵی ماوە
هەر ناکەسی یەو داوە فڕوفێڵە کە باوە

سەرسامە هەژاران و هەزارانە چەواشە
وەك سامی ڕەوەی جووجکی بەرهەڵمەتی واشە[8]

خۆ هەیشە دڕیو زاڵی نەما ، کەوتووە ، لاتە
زۆر خاوەنی زۆری ، دەگەنەك پەندی پساتە[9]

زووخاوو سزای پێ دەچەشێ داوەری دادار
بۆ عیبرەتو ترساندنی زۆرداری ستەمکار[10]

تەسبیحو عەساو دەستە لەجێی قەمچی یو بڕنەو
وەك عابیدە بۆ تاعەتو نوێژی سەحەرو شەو[11]

وا ئیمڕۆ بە پاکانەوو سوێندی بە درۆی زل
بۆیەکدی بە ئیخفالو بەنەفرە کەچ ئەکەن مل[12]

---

(٩) دەگەنەك : دەگەنەیەك •
پەند : تەمێ • پسات : سەرزەوی •

(١٠) داوەر : خوا ، حاکمی عادل •
دادار : خاوەن دەسەڵات •

(١١) عابید : خواپەرست •
تاعەت : فەرمان بەجێهێنان •

(١٢) ئیخفال : هەڵخەڵەتاندن ، هەڵفریواندن •

(١٣) گەزی چیو جاوی چی : پەندێکی پێشینانە •

نەیدی کە سبەی سووچی تەماعێکی گەزی چی
جاوی چی نـە پەیمانو نە پاکانە نـە هیچی(١٣)

چاکەی نە لەبۆ یەکدی نەبۆ داکی وەتەن هەس
بێ کەڵکی لەبۆ داکو بـرای وانی‌یە هیچ کەس

تۆ بێنە سەرنجی کـوڕوکاڵمدە لە سەر مەرج
داخۆ وەکو پێمخۆشە یەکێ عەمری دەکا خەرج

سووتانو دزیو جـەردەیی‌یو کوشتن و تاڵان
ماڵی منی شـێوانو بـووە سـەربەشی مـاڵان

دەستو دەمو دڵپیسی‌یو فیـــزو رقو کینــە
داخی دڵمـە دووڕوویی ئاسـۆری برینـە(١٤)

یەکتر کە ئەبینن بە درۆ چۆنی‌یو چاکی ....
وەختێ کە لەیەك دوور دەکەوون بابی‌یو داکی

گەر بێتو بکەی مەدحی کەسێ باسی سوپاسی
بۆ ئەو کەسـە گێڕانـەوە نـابینی بـە خاسی

سا لێی بدوێ نـەختێ بە نامـەردی دەهێنـن
سەد قاتی ئەوەی پێـوە دەنێن پێی دەگەیێنن

خووی بـەرزو هونەر ژیری‌یو زانایی لـە ناوا
باوی نی‌یـە هـەر پـارەوو زەنگینە لـە بـاوا

---

(١٤) ئاسۆر : ئێشو ئازار .

گەر پارەیی مۆڵو دڵی بێ ، شابکوژێ دۆم
نرکەو هەڕەشە بڵقە دەبێ وەك تڕی بن گۆم(١٥)

هەر ناڕەسەنو سووكو هەتیوچە كە لە پارە
قاسەی پڕە ، خۆی لا زلە ، وەك كێوە دیارە

گەر مەردی ڕەسەن پاكی وەجاخزادە هەژارە
قەدری نی‌یە ، بێحورمەتە ، سەد داخو پەژارە

بێ ئایینی مایەو چەکی پێشکەوتنە لایان
بێشەرمی لە دادارو جنێودانی مەلایان

هەڵبەستی نەبینراوو گومانی بەدی نەکراو
وەك بیستنو خوێندن لە نەگوتراوو نەنووسراو

خوی بەد بوو بە خۆرە لە ڕەگی ڕێکی‌یو کۆکی
وەك ماکی گوڵو گیاکەڵە گرتوویە بەرۆکی(١٦)

---

(١٥) مۆڵ : کۆمەڵ .

(١٦) گیاکەڵە : جۆرە گیایەکی زەرەرمەندە بۆ کشتوکاڵ لەناو تووتنا ئەڕوێ .

«متصرف» (بهاءالدین نوری) به زۆر ناردمی ئیرشادی «صحه» بۆ پێنج ناحیەی منطقەی قەضای مەرکەزی سلێمانیە ، خۆی موافەقەتی مودیری عامی ئەوقافی وەرگرت (٣٧٠) دێ گەڕام لە ئامۆژگاریو پاکوتەمیزیو دین ئەوەی زانیم کردمو کەڵکم بۆ دێهاتی زۆر بوو ، حەسوودان وتبویان بە جاسوسی ناردوویانە کە دۆستو ئازیزان بۆیان گێڕامەوە ئەم پێنج شیعرەم دانا •

قەومی خۆخۆرم بە خۆڕایی ئەبەن «ظن»و گومان
ڕاستە، جاسووسە چڕوستانی؟ لەدڵما بوو بەژان(١)
من وتم قورئان لەیەك ئایەت لە هەردوو نەهی ئەکا
لەعنەتی خوابێ لەجاسووسو لەسووئیظەن بەران(٢)
سا بەلایەکمان دەگا ئەم لەعنەتە دیسان سبەی
حاکمی گەورە لە مەحشەردا وەها ئەیکا عەیان(٣)

---

(١) «ظن» : گومانو دوودڵیو شك •

(٢) نەهی : نەکردن •

سوء : خراپە •

(٣) حاکمی گەورە : خوا • عەیان : ئاشکرا •

بۆ ئــەوی «کذاب»ە مایــەی رووڕەشی و دامــاوی یە
بۆ ئەوی پاکە چ سەربەســـتە وەکو شیری ژیان

هەڵبەتە ئەم چەشـــنە خولقە مایــەیی پێشــکەوتنە
یا بناغــەی بەرزی یــە ســاکەی ببینــە نیشـــتمان

«هەلم بۆ هەلكەوت لە خزمەتیا سکالاّی خۆم بکەم»

پێم‌ووت : نە ، نە داخی ئەوە سەوزە لە جگەرما
ئەوساڵە کە چوومــە دەرەوە قرچــەیی گەرما

دێکان ئەگەڕام دەم بە گوتەی وەعزو نەسیحەت
بۆ ساغی‌یو دین پاکو تەمیزیم هەبوو خزمەت

سا مەمرە گەلێ کەس بە دڵی‌پیس‌و دەمی‌لووس
ئەیوت کەحوکوومەت ئەمەناردوویە بەجاسووس

خووا لەدڵو دەمم باخەبەری وەك دەم‌ودوویان(١)
گەر وایە لە بۆتەمخە ، دەنا رەش بکە روویان

پێنج شیعری سکالاّوو نزام بۆ ئەمە هەڵبەست
جاسووس‌و گومان‌پیس بچەشن لەعنەتی زۆرخەست

---

(١) باخەبەر : ئاگادار . دەم‌و دوو : گوتەو دووان .
بۆتە : ئەو کاسەیەیە زیوی تیا ئەتوێننەوەو ئاڵتوونی تیا سوورئەکرێتەوە،
ئاگردان .

«زاڵبوونی دایکی وەتەن بە سەرماو گیرۆدەبوونم بە قسەی خۆم»

ئینجا وتی ئـەی بۆچی لـە بۆیان بـە پەرۆشی
بێنەو بەرەیـان بۆ دەکـەیو عەیبـە دەپۆشی
وەك ئـەم دزو ناکۆکیـە بـۆ یەکتـرە بریا
بۆ ئەم بەرەچـەو خاکە ئەبوون زیـرەکو وریا

«دایکی وەتەن چووەوە سەر باسی گوتەی خۆی»

ئەم شەربەت‌و خۆشاوە زەریفەی من ئەڕێژن
گەر خۆڵەکەوەی لاوە ببینن کەچی پێژن(١)

میکرۆبەگەزۆ ، شیری وەتەن تامی مەچێژن
دەرمانە گڵی دوور و دووچاوی پێ بڕێژن

پارەی کە لە گیرفان بڕی وەك داومە سەرنجە
خۆراك‌و جلی مەوتینی لا پووشی برنجە

چەن خۆشی ئەجوون ئاردو شەکر ئای چکلۆتە
نادەم بە گەزۆ ، باسوخ‌و گوێز ، مێوزو لۆتە(٢)

دەعیە بڕەسی کوردی بڕی هێندی نەماهۆش
گوتراوە کەپاروو، کە لەدەم داکەوێ بۆ کۆش(٣)

---

(١) زەریف : باش .
خۆڵەکەوە : خۆڵەمێش .
(٢) چکلۆتە : چکلێت .
لۆتە : ترێیەکی کەم وشکەوەبووە کە هێشتا نەبووە بە مێوژ .
(٣) بڕەس : هێز . توانا .

کوا کەوش‌و کلاّشی من‌و قاپووت‌و فەرەنجیم
کوا رانك‌و چۆغەی مەرەزو گازری گەنجیم(٤)

جۆلاّ گەلی وریا دەس‌و ئەژنۆ هەموو بێ‌کار
فیزی کوڕو کاڵە هەموو بێ‌پارەن‌و بێ زار

بێ‌نرخە کە نرخی زل ئەکا پیشەیی دۆمان
بە کلاّشی ئەکەن چەرم‌و پەڕۆ کۆنەیی خۆمان

بۆ پیشەوو هەڵبەستنی زۆر شت کە بەکەڵکن
رویان‌و بەلاّ کوشتەیی دەس ترسی لە خەڵکن

چۆن هەڵکەوێ پیشەگەرو وەستا کە نەوێرن
گەر پیشە بەدەرخەن وەتەنی روح بسپێرن(٥)

گەر زاتی ببێ‌و ترسی نەبێ ئاسن‌و پۆلاّ(٦)
تێیدایە مەسەل رایەڵ‌و پۆی‌کا وەکو جۆلاّ

دوو دەستی دەبەستن نەوەکو پەل ببزێون(٨)
چی زیرەك‌و وریاوو زرینگێتی دزێون(٧)

سا شەق مەبە کۆنەو سرو سیپاڵی ولاّتان
پارەی نەتەوەی کوردی بڕی کوڕگەلی فەوتان(٩)

---

(٤) گازر : سپی‌وساف ·
(٥) پیشەگەر : پیشەساز ، کارزان ·
(٦) (-) زاتی ببێ : بوێری ·
(٧) (-) دزێو : ناشیرین ·
(٨) بزێو : پەل‌هاوێژ ، هاروهاج · ببزێون : بجوولێنن ·
(٩) سروسیپاڵ : جل‌وبەرگی کۆن ·

«داکی وەتەن بە ڕەچەو سوودی وڵاتەکەی ئەڵێت»

ئەم خوری‌یە کە هەرزانە لەلام تاڵی بە زیوێ
دۆڕاوە بە قەوزە گژوگیا لۆکە رزیوێ

بەرگن خوری‌یو لۆکە مەرەز موو ئەفرۆشن
سیپاڵی گژوگیا ، گوشی بێگانە دەپۆشن

باتمانی بە بێگانە بە پێنجو شەش ئەدۆڕێ
پێنج سەد حەقیە رەنگی کە لەولاوە دەگۆڕێ

هی خۆیە خوری‌و بەرگن‌و موو بۆچی درۆزن
لێی وەربگرێت‌و کەری لێ‌کا بە رمووزن(١٠)

خاکم هەموو ئیکسیرە بە ملیۆن ئەیەوێ جووت
بۆلۆکەووگوش کزنجی‌یوشینایی‌یو هەرقووت(١١)

لە برنج‌و گەنم، نۆک‌و پەڕش، ماشی سپی‌وڕەش
جۆ، نیسک‌و پەمو،دانە زەوی‌من نییە بێ‌بەش(١٢)

---

(١٠) رمووزن : جنۆکە •

(١١) ئیکسیر : هەوێنی ئاڵتوون‌و زیو ، یا جۆرە ماددەیەکە جیوە ئەکات بە زیوو مس ئەکا بە ئاڵتوون •

(١٢) پەرش : جۆرێکە لە دانەوێڵە •

دەسمایـەیی من زۆرە لە نابـووتی بـە دوورە
خاوەندی گـەلێ بڵحە کە بێهـۆش‌و مشوورە

دەرمانی هەموو دەردە گـژوگیای کەژو کێوم
ئیکسیری هەیـ ونبـووە بۆیە قـوڕ ئەپێوم

پشتاوو بـەراوم بەرەچەی قووتە لەبـۆ گیان
داری کەژو کێـوم دەگرێ پارە بـە خەرمان(١٣)

دەشتم دەر ئەکا خواردنی سـەد تەحرە لە بنیا
لای بەرزم ئەبـارێنێ گەزۆ لای منـە تەنیا(١٤)

پڕ مەعدەن‌و فەڕ ، گەوهەرو کانە هەموو ئەرزم
بۆیە بە گوتەی پووچی خەرافـاتی ئەلەرزم(١٥)

سـەرچاوەوو کارێزو چەمـم ، نیلی بەقوربان
ناگاتە نـزارو کـەژو کێـوم کـەژی لوبنـان

بەرزم کە ئەبـارێنێ مـەڵێ ئـاوە ، کە شـیرە
هەر لۆرکو دۆو مـاستو فـرۆ رۆن‌و پەنـیرە

بووژاوە بەخێـرو بەرەچەی ژێرو سـەری من
بێگانەوو هـەر بێ بەشـە رۆڵەم لەبـەری من

---

(١٣) پشتاو : زەوییەکە نزیك لە ئاوبێ ، بەڵام بۆی نەچێت •
بەراو : ئەو زەوییەیە ئاوی بە بەردا بڕواتو بیگرێتەوە •
بەرەچە : بەرهەم •

(١٤) تەحر : تەرح : جۆر •

(١٥) مەعدەن : کانزا • خەرافات : پڕوپوچ •
کارگ : قارچك •

دارو دەوەنو شاخو ئەژم چۆن دەرئەکا زوو
قەزوانو بنێشتو دوومەڵان ئارگو مازوو(١٦)

رێواسو بەڵاڵووکو چەقالە بەرو بادام
گۆییژ کەمی هەموانە ئەتیرە کە زەرە لام

چەن تەحرە شتی تر هەمە داخم بە بەلاشی
بێگانە وەری دەگری هەموو چاکی و باشی

شیرینی و میوەو بەرەچەم تاقە لەسەر ئەرز
گەر خووی بدەنێ دامەزرێن بێ خەمو سەربەرز

هەنگوینو گەزۆ ، مێوژو خەروا بەیو باسوخ
شۆکەو سجوقو شۆکو هەنارو روبی تاسوخ(١٧)

توو قەیسی و هەنجیرو ترێ قۆخو هەڵووژەم
گوێزو سێوو گێلاسو چە هەرمێ بە دەمو ژەم

هەر یێکە لە چەن تەحرە کە بیخۆن بە تەبایی
ئای دەستی شکاووم کە درا گشتی بە چایی

---

(١٦) دومەڵان : لە قارك ئەچێ لە دەشتو ناوچەی گەرمیانا هەیە .

(١٧) خەروا : جۆرێکە لە میوەهات .

بەی : بەهێ .

شۆکە : دۆشاوی گەزۆ .

سجوق : جۆرە شیرینیەکە لە ترێ دروستئەکرێ .

شۆك : دۆشاوی ترێ .

روب : ربە هەنار .

تاسوخ : تازەو نایاب .

«داکی وەتەن هاوار ئەکا کە چایی نەتەوەکەی فەوتان»

چایی کوزەرانو برەسی کوردی بریوە
قاپووتی دایری جلی سەربەرزیی دریوە(۱)

چایی رەگی کوردی پچری ، کردنی نابووت
ئەی چۆنی چلێس کردنو فێری سەلەمو سووت

هەر رووتو رەجالێ جلە کۆنی لە بەرایە
قەرزارو ملی حیزە هەموو نەگبەتی چایە(۲)

بێگانە کە دی دوژمنە چا وازی لێ هێنا
ئەم کوردە نەبێ تێی نەگەیی تا ملی تێ نا

بێ پارەوو دەس کورتو کزی چاییە خاکم
لەم تێ نەگەییشتانە قوڕی کوێ بەسەراکەم ؟

چای خەستە نەکانو قەوەتو راپەڕی کوردی
هەڵگرتو هەچی هەڵمەتو ئازاییە بردی

---

(۱) قاپووتی دلێری : پاڵتۆ ، کە لە باتیی جلو بەرگی کوردی لەبەر بکرێت.
جلی سەربەرزی : مەبەستی جلوبەرگی کوردییە وەکو رانكو چۆغەو فەرەنجی .

(۲) روتو رەجال : رەجال دووپاتە بۆ «روت» ، رووتوقووت .

چا هێزی لە ئەژنۆ بڕی دانی شـەقوشڕ کرد
بینایی گلێنـەی بڕی‌یو هۆشی لەسـەر برد(٣)

خورپەی دڵی‌یەو لەرزە لە جەرگ‌و لە هەناوی
نەبووە لەمەوبەر گشتی لە چایەو لە رەشاوی

بۆ راست‌و درۆی ئەم قسە تۆ دیوتە گەلێ‌جار
لاری مـەکە بیهێنـەوە بیرت مەبـە لاسـار(٤)

گۆشتی بـزن‌و گا نەکوڵێ یەك دوو دەنـك چا
دەیکەن بە سەرا دادەوەشێ خـۆی نی‌یە وریا

نـاڵێ ئەمـە تیـژاوە بـەزو پیـو ئەتـووێنێ
ئەم تینە لە ریخۆڵـەوو زك چـاك ئەنـووێنێ

خۆت بـۆ نەکوڵۆکی کەڵەشێرێکی گـەلێ پیر
چاییت کەمەکێ کرد بە سەرا کردی‌یە هەنجیر(٥)

---

(٣) شاعیر لێرەدا لە دەستنووسەکەیدا نووسیویەتی :
«جوابی گەلێك لە پرسیارەکانی مەراق» .

(٤) شاعیر لێرەدا لە دەستنووسەکەیدا نووسیویەتی :
«دەلیلی دایکی وەتەن» .

(٥) «راست ئەفەرمووێت ، ساڵێك کەڵەشێرێکی پیرمان سەربڕی ، هەر نەدەکوڵا ، داکی منالآنم وتی : چی‌لێ‌بکەم ئەمە ناکوڵێت ؟ وتم : تۆزێك چای تێکە ، بەقسەی‌کردم ، زۆری پێ‌نەچوو هەلاهەلای کرد ، ئێستە بەبیرمە» . (ئەمەش گوتەی شاعیرە) .

ئەم دەردو بەلاو عیللەتە زۆرە کە لەمەوبەر
نەبووە وە دەزانم هەموو لەمچایە دەکەن سەر(٦)

لادێی رەش و رووتم بەزەییم دێتەوە پێیان
قەرزارو پەکی خستووە چا لەق بووە جێیان

خێزانی گری پێوەنێ بۆسۆی لێ ناکەی
بێغیرەتە باکێکی نییە بێجگە لە چاکەی

خۆی پێ پەتی خێزان وەکو داری بە پەڕۆیە
چا خواردنەوەی سێ ژەمەیە هەر ژەمەی نۆیە

پیاوو ژن و مندالی هەژارانە سواون
بۆ پارە ئەچەوسێنەوە هێندە کە پواون(٧)

هەر یێکە لە قوڵێکەوە ماندوو بە هەموو تەرز
هەرچەندە خەریکن دەری نایێنێ بەبێ قەرز(٨)

رۆژو شەوی دایم دەمی تێدا وەکو گاجووت
مەشکەرەشی سووتاوو رزیو چەشنی قەرەبرووت(٩)

---

(٦) دەکەن سەر : سەر هەڵئەدەن ٠

(٧) پواو : رزیو ٠

(٨) تەرز : جۆر ، چەشن ، شێوە ٠

(٩) مەشکەرەش : لێرەدا مەبەستی ورگە ، زگ ٠
قەرەبرووت : سووتاو بە تەواوی ٠

چا شەوچەرە نیورۆژەوو قاوەڵتی‌یو شێوە
وێڵداشی دەرو دەشتو پەرێزو چەمو کێوە(١٠)

جاران شەوەکی نانە بەرەو نوێردووە نانی
ئەیبەستە قەدی بۆ دەرو دەشتی بە تەکانی

ئێستاکە هەتاو کەوتنە تا شوانو سەپانیش
چا دەم‌نەبێ سندانی نەکەن ناچنە سەر ئیش

لادێ کە لەپێ کەوتووە بێ‌دەستە لە دوایە
ئەی رۆڵە کە چا کوتو کەلەپچەی دەس‌وپایە

نەمدی ئەوەتەی من هەموو خوا عیللەت ئەنێرێ
دەردێ کە هەموو کەس بگرێ کەس نەبوێرێ

چا بێ‌و لەتۆ زەنگینو ژنو پیاوو کچو کوڕ
رۆڵەی نەتەوەی کوردی هەموو داوەتە بەرگوڕ

تالانی سەرومالی ولاتم هەموو چایە
جەردەو دزی مایەو دەسەلاتم هەموو چایە

بێ پارەوو نابووتو کە لاتم هەموو چایە
سووکی بەرەچەو نوقڵو نەباتم هەموو چایە

گشتی لە پەژارەی نەتەوەی کوردی رەش‌وڕووت
ئەم داکە کەساسەی وەتەنت بۆتە قەرەبڕووت

---

(١٠) شەوچەرە : ئەو خواردنەی کە دائەنرێت لە شەودا بۆ کات بەسەربردن.
نیوەڕۆژە : نیوەڕۆ . شێو : ئێوارە
وێڵداش : هاوڕێ .
پەرێز : ئەو جێگەیەی کە دروێنەی لێ کراوە .

«داکی وەتەن سوپاسی ڕەووشتی کۆمەڵی تیرەی هەجیبج ئەکات

ڕۆڵەم کە لە ڕێو شـوێنی منا مـابێ هەجیبجی
هەر شـاڵو کڵاشی وەتەنـە جاوو فـەرەنجی

ڕەنگو جـلو خۆراکو زمـانی هەمـوو پێکن
ڕۆچوو لـە دڵی یەکتری‌یا خـۆش میلەتێکن(۱)

دانیشتوو لە شاخێکی ڕەقوتەق نە زەوی‌وزار
سەربەستو دلێـرانە ئەژین بێ غـەمو بێ‌گار

چەن خۆش گوزەرانن بە بەشی ئاردە تو ، ڕازی
پولێ بە (ڕەزا) نادەنو فلسێکی بە (غازی)(۲)

لۆکەو مەرەزەو موو خوری‌یـەو وردیو شازی
کۆڵوانـەیی شـاڵی مـەرەزەو گازرە جیـازی

---

(۱) ڕۆچو : چوونە ناو •

(۲) ڕەزا : ڕەزاشا • ئاردەتوو : ئاردی تووی وشك •

غازی : مەلیك غازی •

مایەی تەشی‌یەی خولخولەیە کەوچكو تیرۆك
ئازادە لە قەرزاری‌یو کومپیالەوو جیرۆك(۳)

گوێ نادەنە فەنتازی‌یو چیتو ئاڵو واڵا
گشتی وەتەنی پێخەفو بەرگو جلو کاڵا(٤)

وەختێ کە لەتەوقی‌سەر ئەنێن جێی شەدە ئاغا
جاوی وەتەنی ، داکی وەتەن ها لە دەماغا(٥)

نادەم کوڵەباڵی بە هەموو شاڵەکی تورمە
لای من چ کەڕای شاڵی چ سەد تاقەیی سورمە(٦)

نایێ نەفەسی قۆریە گیزە لە سەماوەر
نابینی لە بۆ خواردنەوەی چایی جەماوەر

چایی لە هەموو ئەرزی هەجیج بێ سەروشوێنە
بۆیە ڕەنگو ڕوخساری هەموو وەك پەتوخوێنە

ڕۆڵەی بەدڵی داکی وەتەن خێڵی هەجیجە
ئیتر ئەوی بێژێ وەتەنیم گۆڕی قلیجە(٧)

---

(۳) جیرۆك : ئیمزا ، مۆر .

(٤) فەنتازی : کەشخەیی ، مۆدە .

(٥) شەدە : مشکی .

(٦) کوڵەباڵ : جۆرە بەرگێکی کوردەواریەو لە لباد دروست‌ئەکرێو بێ قۆڵەو تا کەمەر درێژەو سەر هەردوو شانەکەی جووتێ قۆڵی کورتی قوتی بچووکی پێوەیە بەلام قۆڵی پیادا ناکرێ . تورمە : جۆرێکە لە قوماش .

(٧) گۆڕ : شایەن . قلیج : قەمە .

«بێدەنگ‌بوونی دایکی وەتەن‌و بیرکردنەوەو قسەی من لەگەڵیـــا»

وەختێ کە بە دڵسۆزی‌و مۆژگاری هەڵی رشت
داکی وەتەن ئەم گەوهەرو یاقووتە لە بۆ گشت
بێدەنگی لەسەر کردو منیش مامەوە سەرسام
کە درۆی نەگوت‌و راستە هەموو دوغری‌یەلام(١)
خۆڕایی‌یە بێنەو بەرەکردن ، کـە گوتە راست
مل بۆی کەچ ئەبێ، ئاوە ئەوەستێ، ئەمەیێ ماست
ئەمما بە تەریقێـکەوە پێم‌ووت : کە بەبێ غەل
رازو گلـەیی تـۆ دەگەیێنـم بـە بـرا گەل(٢)
بەشکم هەموو لێی وردبنەوە کوڕگەل‌و پیاوان
کارێ لـە دڵی گشتی بـکا ببنـەوە ژێـوان(٣)
سا با بـدەنۆ بێنەوە سەر کردەوەکـەی کۆن
تۆزو ژەنگی ژوور و دەرەوە پێکەوە بیشۆن(٤)

---

(١) دۆغری : راستی •

(٢) غەل : فڕوفێڵ ، ساختە •

(٣) ژێوان : پەشیمان •

(٤) بابدەنۆ : بگەڕێنەوە •

«ڕۆیشتنی داکی وەتەن لەپاش وتارێکی کورت‌و پڕ مەعنا»

گریا وتی کووا خووا ئەوەکا ، کوێرە بە ئاوات
دووچاوی گەش‌و ساغەوەیە ، ئیدی کش‌ومات

هەستا وتی لای خواوە نزیکە گەلێ ئاسان
با دوورو گران بێ وەکو شیر بێتەوە ناو گوان

ئیتر سەری هەڵگرت‌و بەجێی‌هێشتم‌و من مام
دڵ وا بەکزی نوقمی تەم‌وخەم بوو سەراپام

«ئامۆژگاری من بۆ نەتەوەو برانەوەی هەڵبەست»

ئینجا لـە بـری داکی وەتـەن لازمە ئـەی لاو
گوێچکەو دڵەکەت ئـاو بدەمۆ هەروەکو زاخاو

بەم رازو گوتەی خۆشی «چرِوستانی» مەڵاشووت
گۆشی بکە ، مێشکت بکەپڕ ، لێی مەبە لالووت

بڕوانـەرە مـۆخی گوتـەوو لادە لـە خێـوی
قۆڵ هەڵمەکە لـە خراپەوو تانووتو جنێـوی

گەر تێفکرین کوڕ گـەلی کوردی بە حەقیقەت
تانووتو گلەی داکی وەتـەن پڕ لە نەسیحەت

ڕێییەکە وەهـا راستو رەوانـە وەکـو جادە
پیا رۆیی نەکەی ئەسڵی گەیشـتن بە مرادە(١)

پێویستە بـە چاوی دڵی روون بکـرێ تەماشا
بۆ ئەم نەتەوەی کوردە ئەگەر دۆمە ئەگەر شا

تا دەرکەوێ ئـەم ڕێیە شـەقامێکی وەهایـە
هـەورازو نشـێوی نیـە بێ پێـچو پەنایـە

---

(١) پیاڕۆیی : هاتوچۆکردنی بێمەبەست •

وا تەختە لەبەر دەركی سەرا چاترە رەوتی
نەك سەختە بەچەوتی وەكو لاپێ كە دەكەوتی(٢)

ماندوو نیيە پێران و هەموو رۆڵەوو لاوان
بەم رێگەيەدا هەرچی بچێ و بێ ، نیيە تاوان

وا رێكە گرێ و گۆلی نیيە خواری يو خێچی
پێیدا كە نەڕۆن ئیدی «چڕوستانی» بڵێ چی(٣)

گەر گوێی نەدەنێ كۆمەڵی ئەم چینە دەگونجێ
چینێ كە لە دوامن بێ وەری بگرێ بە گەنجێ(٤)

هۆنیمەوە هەڵبەستێ بە بیانووی وەتەنيوە
ئەمسیلە پڕی گەوهەرو مرواری يو زیوە

گەنجینەيە سیخناخە لە خۆراك و زەخیرە
بۆ بابەتی پێويستی ژیان موچەوو جیرە(٥)

بۆ دەردو پەتا چارەيە دووكانی عەتارە
دەرمانی هەموو كۆمەڵە بێ قیمەت و پارە

وا كاكی «چڕوستانی» لەبۆ يادی لەمەولا
ئەسپێرێ بە ئێوە وەتەنی و ئێوە بەمەولا(٦)

---

(٢) بەردەركی سەرا : مەيدانی گەورەی ناو شاری سلێمانییە •

(٣) گرێ و گۆل : گۆل دووپاتە بۆ گرێ •

(٤) گەنج : خەزنە •

(٥) سیخناخ : پڕ •

(٦) مەولا : مەبەست خوایە •

تەواو بــوو بە ســووچی ئــووچی پڕ تــاوانی
دانــەرو هەڵبەســتی « محمدی چڕوســتانی »

حەزرەتی «أرحم‌الراحمــین خۆیو دایكو باوكو خزمانی بــە لێ‌خۆش بوونو رەحمەتی خۆی شاد بكات بۆ خاتری پێغەمبەری خۆشەویستی خۆی كە (محمد)ە صلى‌الله وسلم عليه وعلى اله وصحبه امين امين •

(١) تەواوبوو شەوی چوار شەممە ٦ شەعبان ١٣٧٧ك/٢٦ شباط ١٩٥٨ز لە (ئەم چەند وتەیەی سەرەوە هی شاعیر خۆیەتی) •

«مستشفی سلیمانیه» ٦ شەش رۆژە لێرەم •

(١) لێرەدا تەنهــا مەبەستی نووســینەوەی شیعرەكانیەتی ئەگینا چەنــد ساڵ لەوەپێش ئەم شیعرانەی داناوە •

كوردیكا

به بیانووی یەك کەوتنی بەهــارو جەژنی قوربان لە ســاڵی ١٣٥٣هـ ئەم ١٣١ بەیت شیعرەم دانا کــە حەوت چینە لەبەرئەوە ناونرا بە «حــەوت چینی چیمەن» ٠

« چینی یـــەکەم »

عەجەب جەمعییەتێکە ئەم بەهارو جەژنی قوربانە
لەقەڕنێکا «تصادف» کا مەگەر ئەم نەوعە جەژنانە(١)

دڵو گیانم ببێ قــوربانی ، قوربانێ جڵەوکێشە
کەراکێشێ لەگەڵ خۆی ئەم بەهارەو ئەم گوڵوستانە(٢)

مەڵێ خاکی حیجــازی پڕ لە حاجی کــردووە تەنیا
بڵێ دنیا سەراســەر «في المثل» وەك حــاجی بۆستانە(٣)

لە هەرلا گیا سەری هێنایە دەر وەستا لە ئیحراما
تەماشا ئەم گوڵووکانە کەشیدەی تەوقی سەریانە(٤)

---

(١) عەجەب : سەیر ، سەرسووڕهێنەر ٠ جەمعییەت : کۆبوونەوە ٠

(٢) قوربان : فیدا ٠ قوربان : جەژنی قوربان ٠
جڵەوکێش : راکێش ٠ گولوستان : باخچەی گوڵ ٠

(٣) (في المثل) : هەروەکو ٠
حاجی بوستان : شوێنەواری حاجیان ٠

(٤) ئیحرام : نیەتی بەجێهێنانی حەجە یا عومرە ٠
کەشیدە : مەبەستی مێزەری سەرە ٠

لەسەر یەك پێ چلۆن وەستانو چۆن تێکەڵ بەیەکتر بوون
ڕووەو ڕوو شان بە شانو دەس لەناو دەس مل لە ملیانە
وەکو ئەولادی یەك زك کۆمەڵە بوونو ژیانو چوون
چ خۆشە مردنو بوونو ژیان بەم نەوعە مەردانە
لە وەستانو سجوودا مل کەچی کەوتن بەسەر ڕوودا
ڕکووعی زاتی مەعبوودا وەکو تاعاتی چاکانە (٥)
ئیشارەو ڕەمزو ئیرشادە ، تەجەللاو فەیضو ئیمدادە
لە بۆ قووەی دڵی سادە بە عەینی ئەولیاخانە (٦)
بەڵێ ئەو کەس کە خوا پێی داوە ساحیب دیقەتو چاوە
بە هاتوچۆی ئەوانە چاو لە مەوتو حەشرو میزانە (٧)

---

(٥) سجوود : سەربڕدنە سەر زەوی •
ڕکوع : سەر دانەواندنەوە ، کڕنووش •
مەعبود : پەرستراو •

(٦) ئیرشاد : ڕێنمایی کردن •
تەجەللا : دەرکەوتن • فەیض : بەرەکەت ، پیت •
ئیمداد : یارمەتی • قووەت : هێز •
ئەولیاخانە : جێگای دۆستانی خوا •

(٧) حەشر : کۆبوونەوەی خەڵك لە ڕۆژی قیامەتدا •
میزان : تەرازوو ، کە سەنگی چاکەو خراپەی خەڵکی پێ ئەکرێ لە ڕۆژی قیامەتدا •

که هەڵکا ڕەحمی ئەو بایێ ، دەبێتــە مورشیدت گیایێ
چ جای گایێ لە سەحرایی وەکــو ئەو قوتبی گەیلانە(٨)

لە بەحری جوودی ئەرزیش وەك منو تۆ بۆ درەختو گیا
باغــانو بیابــان چــاوەڕێی یــەك قەتــرە بارانــە(٩)

چنارو عەرعەرو تووو سەروو نەخــلو نارەوەن وەك بان
چ بــەردارو چ بێبــەر سەرکەشــیدە « ربنا »یانــە(١٠)

هەمــوو زارو زمــانێ بــۆ مونــاجاتێ بــــە ملیۆنە
دەسی پــانو پــەلو بــاڵی درێژی ســەد هەزارانــە(١١)

---

(٨) مورشید : ڕێنمایی کەر ٠
قوتبی گەیلان : مەبەست شێخ عەبدولقادری گەیلانییە ٠ « ئیشارەیە بەو سەرگوزەشتەیە کە حەزرەتی عەبدولقــادری گەیلانی فەرموویە : منداڵ بووم ڕۆژی عەرەفەی جەژنی قوربان ، گاجووتێکم لێدەخوڕی بۆ سەر جووت ، لێم وەرگەڕایەوە ، وتی : «ما لهــذا خولقت یا عبدالقادر ، ولا بهذا امرت» ترسامو گەڕامەوە،چوومە سەربانی خۆمان لەوێوەحەجاجم بە کێوی عەرەفاتەوە دی ، ئەم دوو شتەم گێڕایەوە بۆ دایکم ئیتر ناردمی بۆ بەغداد ، وەك بە تەفصیل لە نەفاحاتی جامیدا بەیان کراوە ٠ (ئەم ڕوون کردنەوەیە هی شاعیر خۆیەتی) ٠

(٩) جود : بەخشینەوە ٠

(١٠) نارەوەن : دارێکی گەورەی سێبەرداری بێبەرە ٠
بان : سەرو ٠ سەرکەشیدە : سەرهەڵبڕیو ٠
«ربنا یانە» : لە خوا ئەپاڕێنەوە ئەڵێن : خوایە ٠

(١١) موناجات : گفتوگۆ بە نهێنی ، پاڕانەوە ٠

له مەعنادا هەموو سەرخۆش‌و مەدهۆش‌و سەراسیمەن
له عەینی حیرەتی ئەو زاتی پاکی حەیی سوبحانه(۱۲)
بە نەشئەی بای سبەینان‌و شنەی خۆشی شەماڵی ئەو
عەجەب سەف‌سەف لەرەقسان‌و چلۆن هاتوونەجۆلانه(۱۳)
چروستانی هەموو عالەم سەناگۆی زاتی مەننانه
ئەگەر چی ئەم قسانه دێتە گوێی مونکیر بە ئەفسانه(۱٤)

---

(۱۲) مەدهۆش : سەرخۆش ٠

سەراسیمە : سەرسوڕماو ٠

حیرەت : سەرسامی ٠

حەی : زیندوو ٠

سوبحان : پاك‌و بێ کەموکوڕی ٠

(۱۳) سەف‌سەف : ریز ریز ٠

(۱٤) سەناگۆ : سوپاس کەر ٠

مەننان : زۆر خۆش‌بەخش ٠

مونکیر : بێباوەڕ ٠

ئەفسانە : ئەو چیرۆك‌و بەسەرهاتانەیە کە تێکەڵاوبوون بە ئەندێشەو لە راستی دوورکەوتوونەتەوە ٠

«چینی دووهە»

« تعالی الله » لە خووایێ خالقی گۆڕانی ئەزمانە
دەگێڕێ ئەم بەهارو پایزو هاوینو زستانە(١)

دەمێ سەرماو خەزانە بەفرو تەرزەو زوقمو لەرزینە
سەهۆڵی لامڵو گوێی گوێسەوانە بۆتە لەرزانە(٢)

لە ژێر لێفەو بەر ئاگر تێ‌خزانو خۆ لە جل پێچان
ڕەهێڵەو تاوی با بۆرو کڕێوەو ڕاوی زریانە(٣)

دەمێ نەفحەی نەسیمی خۆی، هەناسەی خۆش شەمیمی خۆی
لە ئەنعامی عەمیمی خۆی بە عالەمدا پەرێشانە(٤)

---

(١) «تعالی الله» گەورەیی بۆ خوا • ئەزمان : کۆی زەمانە •

(٢) خەزان : گەڵاوەرین لە پایزدا •
لەرزانە : پڵپڵەی سەروکڵاوی ئافرەت •

(٣) ڕەهێڵە : تەڕوتووشی بەتاو •
زریان : ڕەشەبا •

(٤) نەفحە : هەوا • نەسیم : شنە •
شەمیم : بۆن • ئەنعام : خێروخۆشی •
عەمیم : عام ، داگرەو

ئیتر بەهەرەی بەهارە عالەمێ بێداری ئادارە
ئیتر قەترەی حەیاتو گەوهەری ئیحسانی نیسانە(٥)

بەجارێ جینسی ئینسو وەحشو تەیرو دارو کانی ئەرز
دەنۆشێ هەریەکێ تەقسیمی خۆی لەو ئاوی حەیوانە(٦)

حەیاتێکی نوێ وەردەگرنو و ئازاد دەبن ئەمجا
هجوم دێنن وەکو بکرێتەوە دەرگای حەپسخانە(٧)

هەموو سەربەستو ئامادە ، ئەوی فەوتاوو بەربادە
جنوودی قیبتە قاروون سامیریو فیرعەونو هامانە(٨)

---

(٥) بێدار : ئاگادار ، وشیار •
ئادار : مانگی ئازار •

(٦) ئینس : ئینسان •
ئاوی حەیوان : ئاوی حەیات • ئەو ئاوەیە کە هەرکەسێ بیخواتەوە نامرێ ، ئەڵێن (خدری زیندە) واتا خدری زیندوو لەو ئاوەی خواردۆتەوە بۆیە نەمرە •

(٧) «تەسادوف پاش ئەم شیعرە بە چەند رۆژێك حەپسەکان دەرگایان شکاندو ، رۆیشتن ، یەکێکیان گیرایەوە» • (ئەمەش هەر هی شاعیر خۆیەتی) •

(٨) قیبت : نەتەوەی فیرعەون بوون ، فیرعەون پاشایان بوو •
قاروون : پیاوێکی دەوڵەمەندبوو لە سەردەمی موسادا کە بوختانی پێکرد •
سامری : جوولەکەیەك بوو ، گوێرەکەیەکی لە ئاڵتوون دروستکرد ، ناوی لێنا (خووا) داوای لە خەڵك کرد بیپەرستن •
هامان : وەزیری فیرعەون بوو •

بەڵێ شوعلەی ئیرادەی حەق ئەدا رەونەق بە داری رەق
بەهاریش «في المثل» دەستو عەسای موسایی عیمرانە(٩)

وەها عالەم دەبێ تازە ، سەراسەر عەینی ئیعجازە
بەڵێ زاهیر بە ئاوازە ، جەلالو وسفی رەحمانە(١٠)

لە نیلی میسری ئەو دەشتە دەکەن ئەم گەردشو گەشتە
بەهەشتە ، زوڵفی حوورە ، پەرچەمو کاکۆڵی غیلمانە(١١)

بە بەزمو کەیفو خۆشی گەل بە گەل یاران لە سەحرادا
هەموو هەر نەغمەیە،هەر شەوقو زەوقو عەیشو سەیرانە

«چڕوستانی» ئیتر خۆشی هەژارانو هەتیوانە
بەبێ باکی ئەنوون ، جێیان ئەگەر کۆڵان ئەگەر بانە

---

(٩) ئیرادە : ویست .

(١٠) ئیعجاز : ئەنجامدانی ئەو کارانەی کە لە توانای ئادەمیزادا نەبێت .
بێدەسەڵاتی ، نەتوانین .
جەلال : گەورەیی .
رەحمان : خاوەن بەزەیی ، خوا .

(١١) گەردش : گەڕان . حور : حۆریی بەهەشت .
کاکۆڵ : قژی سەرە کە ئەهێڵرێتەوە لە پشتەوە .
غیلمان : جەمعی غولامە یانی کوڕی خزمەتکارو گەنج بێت .

«چینی سـێهەم»

زەکی حـیرەت زەدەی ئەسراری وەحش‌و پـۆلی تەیرانە
هەموو مەشغوڵی سـەنعات‌و خەریکی ئیش‌و فەرمانە(١)

چ کەو کۆتـر چ ریشـۆڵە ، هەچی تەیـرە چ مەشغوڵە
لە لـەم چینـە دەکا چینێ ، یـەکێ خـۆڵی لەسەرشانە

هەموو جووت گرتن‌و هەر لەنجە کردنیە لەگەڵ جووتی
لەسەر شاخ‌و لقی دار ئەم بـە عیشوە ئەو خەرامانە(٢)

هـەرای تەیـرەن ئەبابیلەو جـرەی خـۆشی پلی‌سرکان
لە گوێدا چـەن بە تەئسـیرە دەڵێن ئایـاتی قورئانە(٣)

پڵنگ‌و کەمتیـارو ورچ‌و گورگ‌و شێر خـەریکن وەك
قوڵنگ‌و قـازو لەقلەق یەك بـە لانە یەك بـە هێلانە(*)

---

(١) حیرەت : سەرسوڕماو • زەدە : زۆر ، زیاد •

(٢) عیشوە : ناز •

(٣) جرە : دەنگی پلی سرك •
پلی‌سرك : پەڕەسێلکە •
بەتەئسیر : کاریگەر •

(*) لانە : شوێنی گیانلەبەری دڕندەیە • هێلانە : شوێنی باڵندەو پەلەوەرە •

ئەها لەقلەق فەقیرە تەق تەقی مانەندی شەست تیرە
دەنووك دوو تیرە ، مل فیشەکلغە ، باڵی دوو قەڵغانە (٤)

سبەینان کەینو بەینی بولبول و گوڵ سەیری کەن سەیرە
بە فریادو فوغانە ئەو ئەمیش پەخشان و خەندانە (٥)

لە تاوی لێوی ئەو سووتاوە تینووی قەترەیێ ئاوە
لە بەر چاوی دەمی قووچاوە ئەم شەق شەق گریبانە (٦)

قڕەو زیڕەو چریکەو ناڵەوو هاواری ئەو خۆشە
قڕوقەپ بوونی دەعیەو نازو لەنجەو لاری ئەم جوانە

لەگەڵ فەوجی سەبا ئەوجی سەبا سێگاوو ماهوورە
لە دەشتا دەشتی و نەغمەی حیجازو شۆری تەیرانە (٧)

ئەگەر دڵ زیندووێ دیققەت بکا مەدهۆش و حەیرانە
نەوەك وەك ئەم دڵەی مردووی «چڕوستانی» کە وێرانە

---

(٤) مانەند : وەکو •

(٥) فوغان : هاوار • ئاهوناڵە • پەخشان : پەرش • بڵاو •
خەندان : بە پێکەنین •

(٦) قووچاو : نووسا ، نووساو ، لێکنراو •
گریبان : یەخەی کراس •

(٧) فەوج : تاقم ، پۆل • ئەوج : بەرزایی ، لوتکە •
سەبا : بەیان ، ئاوازێکیشە •
سێگاو ، ماهوور ، دەشتی ، حیجاز : ناوی چەند ئاوازێکی مۆسیقایین •
شۆر : بەزم و ڕەزم ، زەوق •

«چینی چوارهـــــەم»

گژو گیاوو گوڵــووکی چیمـــەنو ئـــەم دەشتو باغانە
تەماشـــاکە چ حالێـــکە چی‌یـــە ئـــەم خـــاڵو داغانـــە(١)

یەکێ سەر تا بەپێ رەنگینە ، یەك رەشپۆشو سەرشینە
یەکێ غەرقی عەرەقچینە یـــەکێ بێ‌بەرگو عوریانە(٢)

یەکێ ماتو مەلوولە یـــەك دوو زوڵفو پەرچەمی لوولە
یەکێ رووخـــۆشو شادانە یەکێ لـــەرزانو ترســـانە(٣)

یەکێ رووسوورو مەسرورە ، یەکێ رووزەردو مازوورە
یەکێ‌وەك‌خونچە مەستوورە، یەکێ دەم‌گەرم‌و‌پەخشانە(٤)

---

(١) خاڵ : نیشانەیەکی سروشتی‌یە • داغان : دابێژران •

(٢) سەرشین : زەوی بەگـەڵای شین رازاوە ، بۆ کاتی کەس‌مـردن سەر شین ئەکرێ •
عەرەقچین : کڵاو • عوریان : رووت •

(٣) مەلوول : زویر ، غەمبار ، مازوور •
مەستوور : شاراوە • داپۆشراو •

(٥) رەونەق : بریقە •

یەکێ ئەبڵەق ، دووچاوی زەق ، دەڵێی حۆلی بیابانە
یەکێ سەر تا بەپێ رەونەق دەڵێی لەعلی بەدەخشانە(٥)

یەکێ خۆش‌و قەشەنگە رەنگی شۆخ‌و شەنگە وەك لەیلا
پەشێو حاڵ‌و کەشەنگە یەك بە تەرزی قەیسی دێوانە(٦)

یەکێ سەر پڕ لە گڕ وەستاوە فرمێسکی بەخوڕ دەڕژێ
یەکێ کەوتوو شڕو شێواوە شێوەی شەمع‌و پەروانە

بە شەو وەك «قائم اللیل»ن سەحەر چاوتەڕ هەتا زەیلن
دەڵێ خنکاوی ناو سەیلن هەموو گریان‌و خەجلانە(٧)

---

(٦) قەشەنگ : جوان .
کەشەنگ : ماندوو .

(٧) «قائم اللیل» ئەوەی شەو بە خواپەرستی رۆژ ئەکاتەوە .
چاوتەڕ : لەبەر ترسی خوا ، لە کاتی نوێژو خواپەرستی‌و پاڕانەوەدا ، فرمێسك لە چاویان نابڕێ ...
ئەم واتایەش لە وشەکانی دوای ئەم وشەدا باشتر دەرئەکەوێ .
زەیل : داوێن .
سەیل : لافاو .
خەجلان : خەجالەت .

«لادان لە باسی بەهارو بناوان بۆ چینی پێنجەم»

سەحەر زی روح و بێ‌روح هەر یەکێ خاڵی نی‌یە حاڵی
لەشەئنی غەیری ئەم ئینسانە چەن خەوخۆش و نادانە(٨)
لە سەحرا فیرقەیێ وشیارە ئەهلی عیبرەت و عارە
دەکا تەسبیح و تەقدیسی خودا حەمدو ثەنا خوانە(٩)
لە لایێکی تریش ئەهلی فەسادو فیسقە نائەهلە
بە دایم سەر گرانە چیمەنی کردۆتە مەیخانە(١٠)
سەراپا غەرقی چاکەی بێ حیسابێتی و کەچی ناڵێ
لەسەر خوانی وەلی نیعمەت خیانەت دوور لە ویجدانە
ئەگەرچی پێخەگیری خۆمە ئەمما هەرکەسێ ئاوێ
لەسەرچاوێ بخوات و لێڵی کا جێی بەردە بارانە
قەڵەم لەم باسە لادەی خاسە بۆ تۆ سووچ و تاوانە
کە هیچ و پووچە کردەت ئەی «چروستانی» بدەی تانە

---

(٨) زی روح : گیانلەبەر .
شەئن : حاڵ .

(٩) فیرقە : تیپ .

(١٠) سەرگران : سەرخۆش ، گێژ .
وەلی نیعمەت : خاوەنی چاکە .

«چینی پێنجەم»

وەکو باغێ کە درکو داڵو میوەو سەروو رەیحانە
لە دنیا مەستو غافڵ هەم موهەییا مەردی مەیدانە(١)

کراسێکە خەیات ئەووەڵ بە قەد هەرکەس بڕیوێتی
ئەگەر زاتم ببێ بیڵێم هەموو تەقسیمی یەزدانە

ئەگەر سیدقی دڵی «صدیق» ئەگەر جەهلی ئەبو جەهلە
چ مەحرومو چ مەحرەم پاکی هەر شایانی خۆیانە(٢)

لە لوتفو قەهری‌یا فەعالە ئەو بۆ «ما یرید»ی خۆی
زەکی لەم سیڕە سەرگەردانە عەقڵی گەرچی لوقمانە(٣)

---

(١) موهەییا : ئامادە .

(٢) صدیق : زۆر راستگۆ ، مەبەستی (ئەبوبەکری صدیق)ە .

مەحروم : بێبەش .

مەحرەم : بەشدار ، رێدراو .

(٣) ما یرید : ئەوەی بیەوێ .

یەکێ سوجدەی نەبردە بەر ئەحەد غەزوەی ئوحود هێنای
شەهادەی شەهدی پێ نۆشی لەزومرەی ئەوشەهیدانە(٤)
یەکێ جەهدی جیهادی غیبتـەیی ئەسحابی خەیبەر بوو
«معاذ الله» رەسـوولی خوا وتی ئەو ئـەهلی نیرانە(٥)

---

(٤) ئەحەد : تەنیا مەبەست خووایە • ئوحود : کێوێکە لە مەدینە •
شەهادە : شەهیدبوون • شەهد : هەنگوین • زومرە : کۆمەڵ • (مەبەست عەمری ئەوسی‌یە) کـە لە جەنگی غەزای «احد»دا موسـڵمان بوو ، و چووە غەزاوە ، لە غەزادا شەهید بوو ، وتیان : «ما سجد لله سجدة» واتە: یەك سەجدەیێـکی نەبردۆتە بەر خـووا ، عەرزی پێغەمبـەریان کرد ، فەرمووی بەهەشتی‌یە ، وەکو لە سیرەدا مەعلوومە ، ئەم روون کردنەوەیە هی شاعیر خۆیەتی •

(٥) جیهاد : هەوڵدان ، تێکۆشان ، غەزاکردن لە رێی خوادا •
غیبتە : خۆزگە خواستن لە خێرا •
ئەسحاب : یاوەران : دۆستانی پێغەمبەر (د•خ) •
معاذالله : پەنا بەخوا •
نیران : ئاگر ، دۆزەخ •
ئیشارە بەو سـەحابەیەیە ، کـە لە خەیبەردا غـەزایەکی وای کـرد کە ئەسحاب خۆزگەیـان پێ ئەخـواست ، پێغەمبـەر (صلی‌الله علیـە وسلم) فەرمووی : لە ئەهلی جەهەننەمـە • لەو فەرموودەیە ئەسـحاب سەریان سوورما ، کە سبەی سەحابەکە چووە غەزاوە بریندار کرا لە جێگایەکی وەها کە خۆی رانەگرت بۆ ئێش‌و ئازارەکەی ، ناچار خۆی کوشت بۆ نەجات‌بوونی ، ئینجا ئەسحاب لەم موعجیزەیە حاڵی‌بوون • ئەم روون کردنەوەیە هی شاعیر خۆیەتی •

«من أهل الجنة»ی گەر وت بە ئەووەڵ موخبیری «صادق»
ئەمیش گەر نەفسی خۆی کوشت هەر لە خواوە حوکمو فەرمانە(٦)

لە دەرکی غەوری ئەم ئەسرارە سەرسامە «أولو الالباب»
لە بەحسی دووری ئەم ئەفکارە لاڵە گەرچی سوحبانە(٧)

وەها بەستەزمانو دەستو پێ بەم جەهلو نوقسانە
«چڕوستانی» بڵێچی چۆن بدا لەم بەحری عوممانە(٨)

---

(٦) من اهل الجنه : لە ئەهلی بەهەشتە •
موخبیر : هەواڵدەر •

(٧) غەور : قووڵی •
اولوا الالباب : خاوەن عەقڵ •
سوحبان : شاعیرێکی گەورەی سەردەمی پێش ئیسلام بووە •

(٨) بەحری عوممان : بەشێکە لە دەریای عەرەبیو ئەکەوێتە بەری وڵاتی عومانەوە ، بە مرواریو دوڕ ناوبانگی دەرکردووە •

کوردیکا

«چینی شەشـــەم»

(پاڕانـــەوە)

چ ژەنگینـــە دەرو نـــاوم دەڵێی لێی داوە مـــۆرانە
عیلاجم هـەر لـە خوا پـاڕانەوەو ئیقـراری تـاوانە(١)

قســەم زل هیـچ لـە بـــارمدا نی یـە ، بمبێ ئـەگەر
ڕەقیبان ڕق ئـەگەر بگرن بـدەن لێم تانـە هەقیانە

دەمم گەر چی تەڕە کاسەم گـەلێ وشکە گەلێ ، یەعنی
قسەم شیرینو خۆشـە ، کردەوەم زۆر تـاڵو ناجوانە

لە ئـادابو شـیعارا بێ شـعوورو بێ ئـەدەب مـاوم
دەرو ژووری وجـوودم دەردە زۆر دامـاوی دەرمانە

ئەگەر چی قـەولو فیعلم زاهیرا تۆزێ لـە ڕێی شەرعە
بەڵام سەر تا بە پێم نوقمی گوناهـ و فیسقو «عصیان»ە

---

(١) ئیقرار : دانپیانان .

ئەگـەرچی شەرمەسـاری باری ئەتـواری بـەدم ئەمما
بیحەمدیللا عەقیـدەم سـافە قەلبـم زەرفی ئیمانـە(٢)

شوکور ئێستە لـە ئیسلامم دەمێنێ حوسـنی ئەنجامم
ئەگەر ئیمـدادی هـادی بێ حیمایـەی کا چ ئاسانە(٣)

---

(٢) شەرمەسار : شەرمەزار ، تەریق .
ئەتوار : کردەوەکان .
زەرف : مەبەست جێگەیە .

(٣) هادی : مەبەست خوایە ، رێپیشاندەر .
حیمایەت : پاراستن .

«دەلیلی دەوامی ئیمان»

دڵــم خۆشــە لــە قــەولی خـــوا « ومــا کان لنفس »دا
هەتـــا « أن تــؤمن الا بـــأذن الله » بورهانـــە(١)

دڵم بەو بوونــە مەسرووورە بە ئەمری خۆتــە مەعموورە
پەشـــیمانی لــە تــۆ دوورە ئومێــدی مانی ئیمانــە(٢)

کەریــمێ نیعمــەتێ بــەخشێت و بیسێنێتــەوە حاشــا
کە هیبە ســـەندنەوە خاریــج لە ئەخــلاقی کەریمانە(٣)

کە تێفکــرم لە تەقســیرم ســەعیرو غــەلل و زەنجــیرم
هەقە ئەمــا ئومێــدم مــژدەکانی خــۆشی قورئــانە(٤)

---

(١) وما کان لنفس ان تؤمن الا باذن‌الله ٠٠ سورەتی یونس ئایــەتی ژمارە ١١٠ : واتە بەڕەزامەندیی خوا نەبێ کەس ناتوانێ باوەڕ بێنێ ٠
بورهان : بەڵگە ٠

(٢) مەعموور : ئاوەدان ٠
کەریم : بەخشندە ٠

(٤) سەعیر : ئاگر ٠
غەلل : کۆت ، فڕوفێڵ ٠

لەبەر « لا تقنطوا من رحمة الله » کە فەرمووتە
لە ئیسرافم ئومێدی قایمم هەر رەحمو غوفرانە(٥)
بە قەد ئەنعامی بێ عیددەت ئەگەر بێ حەددە کوفرانم
بە «قل کل» ئەنازم شاکیلەی تۆ عەفوو ئیحسانە(٦)
قسوورو زەللەکانم گەرچی زۆرە « راحم العاصین »
بە نیسبەت رەحمەتت بێ مایەیە قەترە لە بارانە(٧)
خودا ناکەردە گەر رەحمێ نەکەی واوەیلەمە چونکە
زەعیفم من بەسەرما غالبن ئەم نەفسو شەیتانە(٨)

---

(٥) قل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله .. سورة الزمر ایة ٥٣ : واتە : ئەی ئەو بەندانەم کە بەتاوان کردنتان لەگەڵ خۆتان خراپ بوون ، لە رەحمەتی خوا نائومێد مەبن .
غوفران : لێخۆش‌بوون .

(٦) بێ‌عیددەت : بێ‌ژمارە .
کوفران : پێ‌نەزانین .
«قل کل» ئیشارەیە بۆ ئایەتی (قل کل یعمل علی شاکلته) سورة الاسراء –٨٤– واتە : بڵێ یا (محمد) هەموو مرۆڤێ کار دەکات بەو شێوەیەی گونجاوی حاڵی بێت .
زەللە : هەڵە . شاکیلە : عادەت ، تەبیعەت .

(٧) راحم : خاوەن بەزەیی ، مەبەست خوایە .
العاصین : گوناهباران .

(٨) غالب : زاڵ .

زەبوونو دوونو بێچارەم لەگەڵ مەلعوونو ئەممارەم
مەعوونەی چارە دەربارم بکە لەم غوولو دێوانە(٩)

خودایا من نەبووبووم هەر لە بوونم تا نەبوونم دێ
بە خەلقی خۆتە خۆت لێم لادە شەڕی ئەم عەدووانە(١٠)

لە تاعەت رووتو نابووتم لەگەڵ بێشەرعی‌یا جووتم
فزوولیو غەیبەتە قووتم جنێو پێخۆر ، درۆم نانە(١١)

لە فیتنەی تینو تاوی فەرتەنەی کێشانی رۆحم خۆت
دەبێ وریابی لێم ، دوژمن کە جەردەی دینو ئیمانە

لە داماویی دەمی قەبرو پلەی سەختی قیامەتدا
دەسم دامێنی رەحمت ، بمگەرێ لەم گێژو وەرطانە(١٢)

---

(٩) زەبوون : بێدەسەڵات ، لاواز •
دوون : بەرەوخوار ، بێنرخ ، ملکەچ •
مەلعوون : دوورخراوە لە بەزەیی خوا ، نەفرەت لێکراو ، شەیتان •
ئەممارە : زۆر ئەمرکەر ، مەبەستی هەواو هەوەسو نەفسە •
مەعوون : یارمەتی •
غوول : دێو •

(١٠) عەدو : دوژمن •

(١١) فزوولی : خۆ بەزل زان ، خۆپەرست • لێرەدا تەنها مەبەستی ئەوەبووە لە بارەگای خوادا نەفسی خۆی شکاندووە •

(١٢) وەرطە : تەنگو چەڵمە •

کوردیکا

چەنم دەس کرد درێژ بۆ تۆبە فەورەن دەس درێژیم کرد
بە تۆ دێنم پەنا فەریاد رەسی لەم « کذب »و بوهتانە(١٣)

بەبێ تۆ تۆبـە پەتکی کورتو خـاوە ، پەت پـەتی داوە
خودا گەر تۆبە تـۆ بیدەی تەواوە دوور لـە پچڕانە(١٤)

بە لوتفی تۆ لـە سەر جـادە سەعید ئـەڕوا بـە ئامادە
لە قەهری تۆ « معاذ الله » شـەقی دووچاری خەزلانە(١٥)

«چڕوستانی» کە زوڵمو جەهلو ضیعفی «نص»ی قورئانە
بە قووەی قاهیرەی خۆت بیخە سەر رێ بێتە دەرگانە(١٦)

---

(١٣) فەریادرەس : بەهاوارەوەچوو ، فریاگەر .

(١٤) پەتی داو : پەتێکی خاوو باریکە کە زوو ئەپچڕێ .

(١٥) سەعید : بەختیار .
شەقی : خراپەکەر .
خەزلان : داماو ، زەرەرمەند .

(١٦) قاهیر : سەرکەوتوو .
دەرگانە : دەرگا ، پەنا .
لە نوسخەیەکیتردا ئەم نیوە دێڕە بەم جۆرە نووسراوە :
«دەلیلی بێنەوا (ضعف)ی چڕوستانی لە قورئانە»

«چینی حەوتـــەم»

دەخالەت‌کردن بە پێغەمبەر «صلی‌الله علیه وسلم» وە صەلەوات بۆ سەرتاپای چاکو خراپو ئاوڕدانەوە بۆ سەرەتاو برانەوەی هەڵبەست

لە مەحشـــەردا شـــەفاعەت کـــردنی طاهـــا رجامـــانە
کە عـــەزمو هیممەتی بـــۆ ئوممەتی دامـــاوی دەرمانە(١)
شـــەفیعێ « رحمـــة للعالمـــین » بێ غـــیرەتی وایـــە
نەبێ رازی ببیـــنێ ئوممـــەتی دووچـــاری خوسرانـــە(٢)

---

(١) مەحشەر : قیامەت ، جێی کۆبوونەوەی زیندەوەران لە رۆژی قیامەتدا •
شەفاعەت : تکا •
تاها : یەکێکە لە ناوەکانی پێغەمبەری ئیسلام (د•خ) •

(٢) شەفیع : تکاکەر •
رحمة للعالمین : یەکێکە لە سیفەتەکانی پێغەمبەری ئیسلام (د•خ) واتە : خاوەن بەزەیی‌و میهرەبان بۆ هەموو کەس •
خوسران : زیان ، دۆڕان •

شەفاعەتیە ئومێدم گەرچی بێ مایەم لە پەیڕەویا
کە ئەو کانی کەرەم دەس‌مایەیی ڕەحمی گەدایانە(٣)

بە جاهی خۆت لە ڕۆژی «أمتي» «وأشفع تشفع»دا
لە هاوارم وەرە وەختێ جەنابت سەدری دیوانە(٤)

لە دنیا ریققەتت حەتتا بە کافر بوو ، لەوەو دنیا
لە بەدکارانی ئوممەت مژدە ڕەحمت مەعدەن‌و کانە(٥)

بە وەعدەی «سوف يعطيك»و«فترضى» خوا کە مژدەی دا
بنازن ئوممەتانی «مصطفى» خۆشی لە خۆمانە(٦)

خودایێ ڕەحمی وا پێغەمبەرێ دڵسۆزی ئاوابێ
بە دووری دامەنێ کێوی گوناه ئەر بێ بە زیزانە(٧)

---

(٣) کەرەم : بەخشین .

(٤) جاه : گەورەیی ، شکۆ .
واشفع : تکا بکە .
تشفع : تکات پەسندە .
سەدری دیوان : سەرگەورەی تکاکاران .

(٥) ریققەت : نەرمی‌و ناسکی .

(٦) سوف يعطيك : لەمەودوا ئەوەندەت پێ ئەبەخشێ .
فترضى : رازی ئەبیت ، قایل ئەبیت .
ئاماژەیە بۆ سورەتی (والضحى) ئایەتی (٥) .

(٧) زیزانە : دانەوێڵەیەکی وردە وەکو هەرزن وایە . ئەر : ئەگەر .

« صـــــەلەوات »

ئیلاهی رەحمـەتێ لایق بـە حـوببی تـۆ لەبـۆ ئەوبێ
بپرژێنە بە سەر ئەو بەحری عیلمو شەمسی عیرفانە(١)
چ بەحرێـکە کە هـەر قەتـرەی دوڕی بارانی نیسـانە
چ شەمسێ پوڕتەوی «تحت الثری» تا عەرشی رەحمانە(٢)
چ بەحرێ لەو مەلەك وەك «جن»و ئینسان جورعە نۆشانە
چ شەمسێ رۆژ لەرووی پەنهانە کرمی شەب فرۆزانە(٣)
چ بەحرێـکە « محیط » ئیحسـانە بۆ ئافـاقی ئەکوانە
چ شەمسێکە صەفایی صەفوەتی دڵ نووری ئینعانە(٤)

---

(١) شەمسی عیرفان : رۆژی زانست •

(٢) دوڕ : جۆرە گەوهەرێکی بەنرخە ، مرواری •
پوڕتەو : رووناکی ، تیشك •
تحت الثری : ژێرخاك •

(٣) جورعە : قومی خواردنەوە •
پەنهان : شاراوە •
شەب فروزان : گوڵئەستێرە •

(٤) صەفوەت : بێگەردی ، پاکی •
ئیذعان : باوەڕ •

چ بەحرێکە قەراغی پڕ لە دوڕرو لەعلو مەرجانە
چ شەمسێ طەمسی عاری کوفرە نەشئەی زەرعی ئیمانە(٥)

چ بەحرێ رەشحە بەخشی ناری ئەطواری گوناهانە
چ شەمسێ رێی جینانت روون دەکا هەروەك چراخانە(٦)

چ بەحرێ جۆگەیێکی جورعە بەخشی عەینی ئەعیانە
چ شەمسێ شوعلەیێکی بەر بەرۆچکەی ئەنبیایانە(٧)

لە ئادەم تا بە عیسا هەر یەکێ بەو مژدەگۆیانە
گوڵو رەیحانو سونبولچن هەموو لەو باغو خەرمانە(٨)

لە مەدحت خوا « وانك لعلی خلق عظیم »ی وت
لە وەسفت چی بڵێ ناتێگەییو کوردێ کە نادانە(٩)

---

(٥) طەمس : لەناوبردن ، داپۆشین •
نەشئە : پەیدابوون ، پێگەیشتن •

(٦) رەشحە : پڕژ • رەشحەبەخش : پڕژێنەر •
ئەطوار : ئەتوار ، کردەوەکان •
جینان : کۆی جەننەت واتە : بەهەشت •

(٧) ئەعیان : کۆی عەینە واتە کەسێکی ماقووڵو گەورە ، هەروەها بە سەرچاوەش دەووترێو بەواتا چاو دێو بە شتێکیش دەوترێ کە زاتی ئەو شتە خۆی بێتو شتی زیادی پێوە نەلکابێ •
بەرۆچکە : شوێن هەتاو •

(٨) مژدەگۆ : مژدەبێژ •

(٩) وانك لعلی خلق عظیم : واتە : بەڕاستی تۆ لەسەر خوو رەوشتێکی بەرزی • (سورەتی نون ئایەتی ٤) •
نادان : نەزان •

بە حەصری حوسنی ئەخلاقت عەلیمە خالقو ، بۆ من
وەك ئەژماری ستارەی ئاسمان لێوی بیابانە(١٠)

بەڵێ عالەم بە خەزنەی جەوهەری خاصی مەلیك نابێ
بە غەیری خەزنە دارێكی ئەمینو خۆی كە سوڵتانە

لەبەر «صلوا علیە»ی خوا «چڕوستانی» دەكا داوا
بڕێژێ رەحمەتێكی لایەقی ئەم شەوكەتو شانە(١١)

چ رەحمەت رەحمەتێ عامو بە كامی دۆستانت بێ
چ رشتن رشتنێ بۆ قەلبی هەركەس مەرهەمی جانە(١٢)

چ رەحمەت رەحمەتێ وا تاوی بڕوا وەك هەتاوی رۆژ
چ رشتن رشتنێ لافاوی بێ سامانی تۆفانە

لە پاش پێغەمبەران ئیحیا بكا ئەرواحو ئەجسادی
ئەبوبەكرو عومەر عثمان عەلی بەم نەوعە ریضوانە(١٣)

---

(١٠) حەصر : ژمارە . ستارە : ئەستێرە .
عەلیم : ئاگادار . ئەژمارە : ژماردن .
لیو: لم .

(١١) صلوا علیە : دروود بدەن لەسەر پێغەمبەر .
لایەق : شایەن . شەوكەت : گەورەیی ، جوان ، بەسیما .

(١٢) كام : ئارەزوو .

(١٣) ریضوان : رەزامەندی .

که قایمیان بکات‌و عەزم‌و قووەت دا بە سەطوەتیان
بکەن حەشری لەحەشرا بۆئەوەی «مخلص» بەهەموانە(١٤)

لە ترس‌و لەرزی عەرصە ئۆمەتی عاصی بکەن رزگار
بە ئاوی «کوثر»یش تێر ئاو بکەن ئەم لێو بەبارانە(١٥)

بگاتە باقی‌یی هەردەی «مبشر»یەك زوبەیر ئینجا
سەعیدو سەعدە طەلحەو بوعوبەیدەو عەبدی رەحمانە(١٦)

لە پاشا داگری ئەسحابی بەدریش یەعنی یارانی
بەهەیبەت کێوی لوبنان‌و بەهەڵمەت شێری سەرلانە(١٧)

بدا مەوجی لە باقی ئەهلی بەیت‌و یەك بەیەك یاران
بەمەخصوصی بەتوول‌ئەوفاتیمەی سەرداری نیسوانە(١٨)

لەگەڵ دوو نووری چاوی «مصطفی» دوو شاهی شوببانا
کە گەردوون جەرگی بۆ مەظلوومیان برژاوو پڕ ژانە(١٩)

---

(١٤) سەطوەت : دەسەڵات ، هێز •

(١٥) عەرصە : دەشتی مەحشەر •

لێو بەبار : تینوو •

(١٦) دەی «مبشر» : مەبەست لەو دە ئەسحابەیەی پێغەمبەرە (د•خ) کە مزگێنی بەهەشتیان پێدراوەو ناوبراوون بە (العشرة المبشرة) •

(١٧) هەیبەت : سام •

(١٨) بەتوول : براوە لەخوێنی بێنوێژیی ئافرەت، خاوێن : مەبەست حەزرەتی فاتیمەی کچی پێغەمبەرە • نیسوان : کۆی (نساء) واتە ئافرەت •

(١٩) شوببان : کۆی (شاب) واتە لاو •

ئەگەر ئەرزو فەلەك فرمێسكی خوێنڕێژن كەمە هێشتا
كە رووحانی مەلــەك لەم ئیشــەدا ســووتاوو بوریانە

عەجەب مــاوم كە لەم دوو غەدرە دیدەی ئاســمان ماوە
كە سورمەی هەردوو چاوی خــاكی پاكی نەعلی پێیانە

لەگەڵ ئەوئەهلی بەیتە هەردوو مامی «مصطفی» عەبباس
شەهی كێوی « أحد » حەمــزە كە ئەو شێری شەهیدانە

بڕێژە رەحمەت و «رضوان» بەسەر روح و دڵی هەمووان
بە وەصلەت تــا ببن شادان لەگەڵ ئــەو ئەسڵی ئەكوانە

لەبەر ئەو شێری بێشــانە لە دووی ئەو روح فرۆشانە
لە هــەر ئەقلیم و بولدانــا دیانەت هــەر نومایانــە(٢٠)

بە جارێ چــەن شــەپۆلیدا بەســەر ئەتبــاع و ئەحبابی
بە جارێ بەهــرەوەر بێ لەو هەچی پــاكان و چاكانە(٢١)

بــە جــارێ داوەرێ قەتــرەی هەزارانــدەر هــەزارانی
بە جارێ داگــرێ ئوممەت كە ئــەهلی شایەتیمــانە(٢٢)

---

(٢٠) بێشە : لانە •
ئەقلیم : ناوچە •
بولدان : كۆی بەلەد ، یانی وڵات •
نومایان : ئاشكرا ، دیارو دەركەوتوو •

(٢١) ئەتباع : كۆی تابیع یانی شوێنكەوتوو •
هەزاران دەر هەزار : ملیۆن • هەزاران دەر هەزاران : ملیۆنەها •

(٢٢) داوەرێ : داباری •
درەخشان : رووناك •

بە جـاریٚ وا ببیٚ پەخشان درەخشان کا لە پیٚ تـا شان
ئەوی شـا ناسە شـانازی دەکا بـەو جانی جانـانە(٢٣)
نەکەی بیٚبـەش ئـەوی بیٚ خیٚـرو بیٚرە یا ئیـلاهی تا
بەدەرخەی شوحەیٚ لەرقەدری فەخری ولدیعەدنانە(٢٤)
لە سوچی قەتـرەیێ بەر ئەم پرپووچە کـەویٚ بەشکم
بکا تەفرو توونا لەم بیٚفـەڕەی خۆی ئەم گوناهانە(٢٥)
فەرامۆشم مەکـــە « یا أکـــرم الخلق » لـــەوەو دنیا
ئەگەر تۆ«صدر»ی من وەك«ذرە» هەر دەستم بەدامانە(٢٦)
ئەیا «فخر العـرب» من چاوەڕیٚی لوتفم کـە هاوناووم
بە ناووت گەرچی کوردم نیسـبەتی ئەسلٚم چڕوستانە
لە ئـادابی طەریقـەت کە تەریـقم وشـکە ئیخـلاصیم
بەدەرگای شای بوخاری بازی ئەشهەب غەوسی گەیلانە(٢٧)
دوعای خیٚـرم رجایـە ئەی براگـەل بۆم بـکەن خیٚـرە
ئەگـەرچی شیـعرەکانم وەك دڵـم خـاوو پەریٚشـانە

---

(٢٣) شاناس : پاشاناس ، ئەوەی پاشا ئەناسیٚ ، لیٚرەدا مەبەست خواناسە •

(٢٤) شوحە : کەم •
ولدی عەدنان : وەچەی عەدنان •

(٢٥) بیٚفەڕ : بیٚ کەڵك • فەرامۆشم مەکە : لەبیرت نەچمەوە •

(٢٦) اکرم الخلق : چاکترین کەس •
صەدر : پیٚشەوا ، گەورە • (ذرە) : گەردیلە •

(٢٧) طەریقەت : ریٚگەی خواناسین • تەریق : خۆشکاندنەوە •
شای بوخاری : مەبەست شاهی نەقشبەندە کە خواناسیٚکی گەورەبووە •
بازی ئەشهەب ، غەوسی گەیلان : مەبەست شیٚخ عەبدولقادری گەیلانییەو ناوی (محمد بهاءالدین)ە •

مەطلـــەع موعـــاد
گەڕانەوە بۆ سەرەتا(١)

ئەگەر نەورۆ ئەگەر گەرمای تەمـووزە روو لە فەوتانە
ئەجەل دەمکا بە تۆزو چاو لـە تۆزێ رەحمی رەحمانە(٢)

سـکووتم چاتـرە نەفـعێ بـەمن نـاگا بڵێـم یـانە
عەجەب جەمعییەتێکە ئەم بەهـارو جـەژنی قوربانە(٣)

---

(١) واتە : ئەوترێتەوە ، ئاکام •

(٢) ئەجەل : کاتی مەرگ •

(٣) سکووت : بێدەنگی • نەفع : سوود •

١ ـ تەواوبوو هۆنینەوەی هەڵبەستی «حەوت چینی چیمەن» کە سەیرکردنی سەیرانی دڵی خـاوەن دڵانەو وردبوونـەوەی وەك بۆنی گوڵانـە ، بە بە سووچی ئـووچی بێنەوا (محمدی چڕوستانی) • خـوای گەورە بە فەضلو کـەرەمی خۆی کـردەوەی لەگـەڵ بکات ، نەك بـە گوێرەی رەفتاری خۆی •

(٢) تەواو بوو لە شاری سلێمانی لە ٨ی شەعبانی ١٣٧٧ی‌ك/٢٨ی شوباتی ١٩٥٨ لە غایەتی بێ‌تاقەتی‌یا چونکە دوو مانگ لە خەستەخانە بوومو دوو رۆژە دەرچووم •

تێبینی :ـ

١ ـ ئەم روونکردنەوەیەی سەرەوە هی شاعیر خۆیەتی •

٢ ـ لەم رۆژەدا ئەم شیعرانە بەدەستی شاعیر نووسراوەتەوە •

«چروستانی لە سەرەتای گرانیو پەرێشانی هەژاران وتوویەتی»

لە سەرما کرمە یا ماخۆلیا یا جۆشی سەفرایە
مەگەر کێچ کەوتە کەوڵم یا گڕو ئاڵۆشی سەودایە(١)

ئەمی ماتەم کە دادەگرێ سەرم ماتم دەکا وەختێ
دەبینم هەرچی هەرچیو پەرچی یە زۆری لە باوایە

گەلێ سوارەو هەراشە ناو ئەدا ئەسپی موڕادی خۆی
بە گاگۆلکێ ئەڕوا توێخێکی چوو هەندێ کە ساوایە

لە هەورازو نشێوی چەپگەری چەرخی فەلەك فکرە
ژیان شایی لە نامەردە لە مەردان مردن ئاسایە(٢)

---

(١) ماخۆلیا : نەسرەوتن ، یا نەخۆشی یەکە ٠
جۆشی سەفرا : گەرمەی نەخۆشی ٠
کەوڵ : پێست ٠
سەودا : لێرەدا مەبەست لە جۆرە نەخۆشی یەکە کە تووشی مێشك ئەبێو هەندێجار وا لە نەخۆش ئەکا خۆی بکوژێ ٠

(٢) چەپگەڕ : گەڕانو سووڕانەوە بە لای چەپدا واتە : بە پێچەوانەی مەبەستو ئارەزوو ئەسووڕێ ٠
شایی لە نامەرد : بۆ نامەرد شایی یە ٠

که کەللەی سەرسەری هەرزە لە پەردەو کوللەدا بەرزە
سەری سەروەر وەکو گەوهەر نەدیوی شیوی دەریایە(٣)

سروشتی هەیمــەنی خــاکی هەوێن بــۆ هێمنیو ماتی
وەها وێنــەی درۆنــدە پڕ هــەوایە هــەر گرو بایــە(٤)

لەبەر جەردەو چەتــەی فیتنەو فەسادو تــۆپی ناکۆکی
قەڵای بەرزی تەپی پێی تیپی پێشــکەوتن لە کۆتایە(٥)

دەمێ دڵبەنــدی یــاری وا بە بایێــکی نەســیم ئەمــدی
خەمێ جل بەنــدی عەییاری نەســیمە یــەعنی بابایە(٦)

لــە بــاری نالەبــاریوا گــرانی پێــوەنی ، خێــزان
ئەبارێ نالــە سەڵتی بۆرەبەن وەك سەڵتــەنەت وایە(٧)

---

(٤) پەردەو کوللە : ئەو پەردەیەیە بە دەوری سەر جێگای خەوتنا ئەگیرێت
بۆ پاراستن لە جرو‌جانەوەری ورد •
نەدیوی شیوی دەریا : واتە کەوتۆتە بنکی دەریاوە نابینرێ •

(٤) هەیمەن : دەسەڵات •

(٥) تەپی : روخا ، رۆچو •

(٦) دڵبەند : دڵبەست • نەسیم : شنەبا ، شەماڵ ، سروە •
عەییاری نەسیم : مەبەست نازناوی نەسیمی عەیارە کە کابرایەکی سیحر
بازو فێڵباز بووە •
بابا : ناوی نەسیمی عەیارە •

(٧) سەڵتی : تەنیایی ، رەبەن ، زگورتی •

ئەوا ملیۆنێ تیـــغ ئەسویێ لەمــل وێنەی لەجــان بێزار
کەوا مردن بە جان بێزارە لێی چ شتێکی عەنقایە ![8]

لە بــاتی خــواردنی نوقــڵو نەبــاتی داخو زووخــاوە
ژیانی ژانــە ، جێی زیندانە ، خوێنی شــەربەتو چایە

وچــانی مــەرگە دەردی بــەرگە زامــاری دڵو جــەرگە
سەراپا گــەردەلوولی غــەم لــە بــەریا ئــاڵو والآیە[9]

خودا هەڵکاتە بای وەعدەو چرایی رووی ئومێد ، دەرخا
لە تاریکی کــە بێژن وەسڵی پەروانە لــە شەودایە[10]

کە سووتاوێ بــە ئاوی رەحمی بێپەروا نــەهێڵێ وەك
کە ئەسڵی وەســڵی پەروانە لــە سووتانایە دەسمایە[11]

دەروونی پــڕ غەمو زاری «چڕوســـتانی» وەهــا کەیلە
شەپۆلی جــۆشی تەســکینی بــە ئیقبالی لەمــەولایە[12]

---

(٨) عەنقا : مەبەست نەبــوویەك بوونی دروست بێت ، یان بە خەیــاڵ جۆرە شێوەیەکی سەرسوڕماو بخرێتە بەرچاو . یا بە باڵندەیەکی ئەفسانەییش دەوترێت .

(٩) وچان : پشوو ، حەسانەوە .
گەردەلوول : گێژەلووکە .
ئاڵو والآ : جوانو رەنگین .

(١٠) بای وەعدە : ئەو بایەیە سوودی بۆ هەموو زیندەوەرو زەویوزار هەیە.

(١١) وەسڵ : گەیشتن . پەروانە : پەپوولە .

(١٢) زار : دەم .
کەیل : پڕ . تەسکین : دامرکاندن .
مەولا : خوا . لەمەولا : بۆ داهاتوو ئەوترێ .

«نموونەیەك لە باسی کەچڕەفتاریی شەڕو گرانی لەگەڵ هەژارانو ژیانی تاڵیان»

چ ژیانێکە بە تاڵی کە هەژار ئەیبینێ
بە دووسەد ژینی وەها مردنییەك ناهێنێ

ئەمە چەند ساڵە بە خواری دەگەڕێ ئەم چەرخە
ڕۆژیهەندێکە بەهەندێك شەوەزەنگ ئەنوێنێ

جڵەوی وا بە یەکێ سواری بووەو تاوی ئەدا
بۆ یەکێ تۆڕو چەمووشە کەلەکەی ئەپسێنێ(۱)

گەردەلوولەو دەفڕێنێ سڕو سیپاڵی هەژار
سروەیێکە دەگەشێنێ دڵی هەر زەنگینێ

بۆتە گورگانە شەوێو پەردەکولە بۆ هەندێ
بۆ گەلێ گورگی شەوە پڕ بە دەم ئەیخنکێنێ

چاڵی زیندانە هەزاران لە هەژاران تێدا
پێ لە کۆتا دەسەپاچە سەری دەرنایێنێ(۲)

---

(۱) جڵەو : ڕەشمە • تۆڕ : بۆ کەرو ئێسترو ئەسپو وڵاخ بەکاردێ •
چەمووش : بزێو •

(۲) دەسەپاچە : بێدەسەڵات •

یەکێ پابەندی کەلاوەی کەسەرەو دەردیسەری
یەکێ خاوەنــدی سەراپــەردەیە تا ملــوێنێ(٣)

قوتە بــۆ روحی یەکێ بۆ یەکێ زیــوانو مرۆر
شەربەتو ژەهرە چ تۆوێکە فەلەك ئەیچێنێ(٤)

لایێ زاخــاوی دڵــەو ســورمەیی چــاوە ، لایێ
دەردو زووخاوو رەشاوێ کە نەبینێ شوێنێ(٥)

بە متوربە دەرئــەکا خەڵفو لــقو پۆپی یەکێ
بۆ یەکێ وەیشــومەیە ئاگرە دەیســووتێنێ(٦)

---

(٣) پابەند : پێبەستراو .

کەسەر : خەموخەفەت .

سەراپەردە : باڵــەخانە . بــارەگا ، لە کۆنــدا بــە رەشــماڵی گەورەی دەسەڵاتدارەکان وتراوە .

(٤) قووت : خۆراك .

زیوانو مرۆر : رووەکی تاڵن لە دەغڵودانا هەن .

(٥) زاخاو : پاککردنەوە . سورمە : کل .

زووخاو : پیسی ، برین . زرینچکاو .

(٦) متوربە : چاککردن ، بەوەی کــە لقێك لە بەری دارێك پاك ئەکرێتو سەری لقــەکە توێکڵەکەی فڕێ ئــەدرێتو ئینجا ئەخرێتە نــاو توێکڵو بەرگی درەختێکی بێبەرو ئەبەسترێ لەگەڵیدا .

خەڵف : تەرز . لقێکی ساوا .

گەلێ ئازیزی لە سەربەرزییەوە خستە نشێو
بەرزی کردۆتەوە نزمێ کە ملی نەشکێنێ(٧)

سووار ئەبێ نارەسەنی پیادە کە هەر غاری ئەدا
نە لە کەس ئاوڕ ئەدا نە هەیە بیری دوێنێ

تۆ بڵێی بەم زووە ڕۆژێکی لە نوێ پەیدابێ
چەرخی ئەمچەرخە بەجارێ لەچەمەر دەربێنێ(٨)

ئێش و ناسۆری نەهێڵێ هەموو زامی سارێش
خەفەتی تەفرو تونا کات و وچانێ بێنێ(٩)

ئووچی بێزاری «چروستانی» بەزاری سووچێك
سووچ و بەدخواییی گەردوون بەسکالا دێنێ(١٠)

---

(٧) نشێو : نزم •

(٨) چەمەر : بنەڕەت •

(٩) ناسۆر : ئازاری برین •
سارێژ : چاكبوونەوەی برین •
تەفروتونا : فەوتان و نەهێشتن •

(١٠) بەدخوایی : خراپەکاری •
سکالا : دەربڕینی هەست و باری ژیان •

«لەبەر تکاکردنی نووری چاوم یەحیا ئەم دوو غەزەلە غەرامی‌یەم دانا»

«غەزەلی یەکەم»

من کە دڵ ماتەم نشین‌و بولبولیش هاوارو شین
هەریەکە سەوداسەری خونچەی گوڵێکی بێ‌غەشین(۱)

من بە نەقدی دڵ لە سەوزەی خونچە لێوی سوخمە شین
ئەو بە ئاهی لێوی خونچەی دوگمە سەوزی ئاتەشین(۲)

هەر یەکە خارو جەخاری باری دەردی دڵکەشین
تاڵی شاری کوڵم‌و ژاری ماری زوڵفی‌خەم چەشین(۳)

هەر یەکە زامی بە تیرو نەشتەری کون کون لەشین
دڵ بە ئاواتی نەباتی گوڵ دەمی ماتەم بە شین

---

(۱) ماتەم نشین : دانیشتووی غەم‌و پەژارە •
سەوداسەر : عاشق ، پەرۆش •
بێ‌غەش : بێ‌عەیب ، بێ‌غەل •

(۲) نەقد : نرخی شت بە حازر • ئاتەشین : ئاگرین •

(۳) خارو جەخار : خەم‌وخەفەت • دڕکوداڵ •
دڵکەش : دڵڕاکێش • تاڵی‌شاری : بەری روەکێکی زۆر تاڵە •

هەر یەکە سـەرخۆشی جۆشی قەترە عەترێـکی خۆشین
کوا نەسـیمێ بێ بەیـانی دەم گـوڵی‌کا مەهوەشین(٤)

لەو دوو لێـوە ئاڵـە دوو کـوڵمی سپی خـاڵی هەشین
دڵ دەهێنێتو دەبـا هـاوار ئەکا خەڵـوەت نشـین(٥)

چارەیەك شـینی ئوفوق سووری شەفەق خـۆری بەتین
گشتی شێوان عەسرو شێوانو عیشا چۆن دا بەشین(٦)

---

(٤) مەهوەش : وەك مانگ .

(٥) خاڵی‌هەش : خاڵی بەڕەش کوتراو .
خەڵوەت‌نشین : چڵەکێش ، کەسێ لە شوێنێکی چۆڵ بەتەنیا بمێنێتەوە ،

(٦) ئوفوق : ئاسۆ ، کەناری ئاسمان .
شینی ئوفوق : واتە کاتی خەوتنان .
شەفەق : ڕووناکی . بەیان .
سووری شەفەق : واتە کاتی ڕۆژئاوابوون .
شاعیریش بەم شێوەیەی خوارەوە ئەم دوو دێڕەی لێك‌داوەتەوە :
«شینی ئوفوق نیشانەی عیشایە ، سـووری شەفەق نیشانەی مەغریبە ،
خۆر نیشانەی عەسرە .

سۆفی خەڵوەت‌نشین کە خـاڵ ئەبینێ لە روخساری مەحبووبە ، بە عیشای تێ‌ئەگات ، کـە دوو لێوی ئاڵ ئەبینێ وا ئەزانێ مەغـریبە ، کە کوڵمی سـپی ئەبینێ ئەڵێ عـەسرە ، سەری لێ‌ئـەشێوێت نـازانێت چ نوێژێکیان بکات .

من سەرم سوورماوە چۆن یەك کەوتوون وا سوورو شین
خاڵی شین ماتم دەکا بەو لێوە سوورە دڵگەشین

ئووچی پاراوو تەڕی زاری « چڕوستانی » یەقین
بولبولا سا نەغمەیی سەد نەزمەبێ طالع رەشین(٧)

---

(٧) ئووچ : ئامێرێکی لە قامیش داتاشراوە بۆ نووسین • پاراو : تێرئاو • طالع رەش : بەدبەخت •

«غـــەزەلی دووەم»

ئەی بوونو نەبــوونی نەفەست مــانو نەمانم
بۆ نەقدی هەوا مــردنو ســەوداتە ژیــانم(١)

ئاوایی دڵـــم چۆڵــە بـــەبێ خێڵی خەیـــاڵت
ئـــاوایی بـــە دڵـــداری بفەرمـــوو دڵو گیـــانم

بۆ دەرکـــە رەقیب ئـــەو تەمەڵـــە لاتی هەلاتـــە
خۆم مەشقی غەمی ئەشقی تۆ ئازانە ئەزانم(٢)

ئەو دڵ رەشـــە نەعلو یەمـــەنی ماڵە بـــە دەمیا
من مـــۆرە دڵـــم مـــاڵی لـــەبی لەعلی یەمـــانم(٣)

ئـــاوارە دەکـــا پەرچـــەمی ئێـــوارە تەماشـــام
وا هەر بە تەما چـــوونی شەوو بوونی بەیانم(٤)

---

(١) نەقد : نرخ • هەوا : خۆشەویستی •

(٢) رەقیب : ناحەز
هەلات : فڕوفێڵاوی ، ساختەچی •

(٣) یەمەنی : جۆرێکە لە کەوشو پێڵاو •
لەعلی‌یەمان : گەوهەرێکی بەنرخو جوانە •

(٤) چوونی شەو بوونی بەیان : رۆیشتنی شەوو هاتنی رۆژ •

لابە تەمی زوڵفت لــە سەر ئاوێنــەیی کوڵمت
با چــارەیی بێ چــارە بدا جــارێ نیشــانم(٥)

دیققەت لە قەدی ئەلفو کەچی لامی دوو زوڵفە
لــەم ماتەمــە دامــاوە دڵو لاڵــە زوبــانم(٦)

چاوم کــە روا خێڵ بــوو لە بــۆ چاوەڕووانیت
بێچــاوو روو بــۆ تیلەیی چــاوێ ئــەڕوانم(٧)

زوڵفت کە قەرینی رووە شــێوەی شەوو رۆژە
ئەو سێبەری خۆرم ئەم ئەلەتــریکی شەوانم(٨)

دەم عەتری شەکەر قەتــرە مەگەر لێو تۆ چاکا
دوو لێوی بەبار زەردی رووان روحی رەوانم(٩)

عەهدێکە دووپێم ناوەتــە رێی عەشقتو مــاتم
بۆ شــوێنە ونی هەر بە تەما هــاتی ژووانم(١٠)

---

(٥) چارە : روخسار •

(٦) کەچ : لار •

«ئەلفی قەد لەناو دوولامی زوڵفا ئەبێت بە لاڵ» •

(٧) چاوم رووا : زۆر چاوەڕوان بووم •

تیلە : تەماشا بە لاچاو •

(٨) قەرین : هاودەم ، هاوسەر •

(٩) زەرد : نەخۆش •

(١٠) شوێنەوون : جێگەی نەزانراو •

ژووان : جێگەی بەیەك گەیشتنی دوو دڵدار •

کەشکۆڵی دڵو زاری «چڕوسەتانی» لە نەزما
ئاواڵەیە ئاوارەیی بەزمێکی رەوانم(١١)

---

(١١) کەشکۆڵ : دەفری دەروێش ، کاسەی دەروێش کە بۆ زۆر کارو مەبەستی خۆی بەکاری دێنێو هەم بە دەستنووسێك یان کتێبێك دەوترێ کە زۆر لە هۆنراوەی شاعیرانی تێدا نووسرابێتەوە •

ئاواڵە : کراوە •

رەوان : روونو ئاشکرا •

لە دەستنووسەکەیدا شاعیر نووسیویەتی :

«ئەم غەزەلە لە دەنگی گێتی تازە لە بەغداد جووانی چاپ کردبوو» •

«دوای ئەو دوو غەزەلە ئەم غەزەلەم بە پەشیمانیو عیبرەت وت چونکە باوکم بە رەحمەت بێت فەرمووبووی : رۆڵە شیعر مەکە بە مەراق» .

بە پیری عەجایەب گروگاڵ ئەکەم
عەجەبتر کە باسی خەتو خاڵ ئەکەم

بە داخی دڵی بێ دەماخم گەلێ
کوڵا مۆخم ئێستە سەرم قاڵ ئەکەم(١)

لە قۆناغەوە تا بە قۆناغی گۆڕ
هەوا هەوڵی یە نەفسە عەوداڵەکەم(٢)

خەیاڵێکی خاوە بە دنیا بگەم
بە پیادە لە بۆ سوارە راماڵ ئەکەم(٣)

گەلێ بێفەڕو خێرو بێرم کەوا
جڵەو ها بە دەس دوژمنە زاڵەکەم

---

(١) بێدەماخ : بێکەیف . سەرقاڵ : جەنجاڵ .
مۆخ : مێشك .

(٢) قۆناغ : مەبەست مەنزڵو شوێنە .
قۆناغە : مناڵ پێچانەوە بە پارچەیە قوماشو پەڕۆ ، مەلۆتکە .
هەوا : ئارەزوو .

(٣) راماڵ ئەکەم : تەکان ئەدەم .

لە شەستو شەشەمدایە سالم ، کەچی
خەیالی منالێکی شەش سال ئەکەم(٤)

هەتا کەی بە کاسی لە گوێی گا بنووم
هەزاران کەوا رۆیی ئاوالەکەم (٥)

ڕەوایە لەتاو لەرزی خۆم نەسرەوم
لە رووتو ڕەجالی شەوی چالەکەم

مەگەر ڕەحمی داوەر تکای پێغەمبەر
لە خۆیانەوە دەس دەنە بالەکەم(٦)

ئەگەر هەورو تاریکە ڕێگەم بەلام
بەوان چاوەڕێی خۆرو سامال ئەکەم

«چڕوستانی» هاوناوی پێغەمبەرە
ئومێدم هەیە چابێ ئەو مالەکەم

---

(٤) خەیالی منالێکی شەش سال ئەکەم : خەیالو لێکدانەوەم وەکو هی منالێکی شەش سالانەیە .
هەروەها نووسراوە «لە پەنجا ئەوا تێپەڕیمو کەچی» .

(٥) ئاوالە : هاوڕێ .

(٦) داوەر : مەبەست خودایە .

«دەنگی بێڕەنگی بەهاری ٩٤٨»

لە گوێما دەنگی بێڕەنگی بەهارو کۆچی زستانە
کە گۆیا باری غەم نامێنێ نۆرەی کەیفو سەیرانە
لە باس‌و خواسی خەڵکی وا دیارە جەژنی نەورۆزە
کە ڕۆژی تازە دێ دەبڕێ لە چاوا ئەم تەم‌و تانە(١)
خەیاڵی خاوە ، داوای پووچە ، یاری بێ سەرو شوێنە
دەماغی هەرزەوو بێعارە ، هی سەرخۆش‌و مەستانە
بەهارێ وا بەهاری بێ کە خوێنی دڵ نیگاری بێ
جگەر زاماری داری بێ کەلەپچەو کۆت‌و زیندانە(٢)
مەڵێ نەورۆزە جانسۆزە تەم‌و ماتەم تەپ‌و تۆزە
لەبۆ دڵ داوە ئاڵۆزە جەخارو دەردو سندانە(٣)

---

(١) تەم‌و تانە : تاریکی‌و گرێ .

(٢) نیگار : خۆشەویست . دلبەر .

(٣) جان سۆز : ئەوەی کە گیان ئەسووتێنێ .
جەخار : زەحمەت .

بەهـاری وا چ بێ چـاکی کـە پـاراوی شـەڕە خـاکی
بە ئاخ و داخـە خـۆراکی گوڵـووکی خوێنی لاوانـە(٤)

وەنەوشەی زوڵف و کاکـۆڵی سـەرەو ژێـری هەژارانە
وەکو نەرگس دوو چاوی ئەبڵەق و زەق سەد هەزارانە

چ نـەورۆزو بەهارێـکە لەبـۆ بێ شـەرم و عارێـکە
لە بێ فکـرو دەمارێـکە کەوا خوونخـواری ژێـرانە(٥)

لە جیاتی بـەزم و سـەیرانی گـەلێ دڵ بۆتـە بوریانی
لە بـاتی نـەزم و گـۆرانی سـەدای ناڵـەی هـەژارانە

بەهارێ بۆ هەژاران سـەد کرێوەو زوقم و لـەرزین بێ
ئەبێ چی بێ ئەگەر چی بۆ گەلێ کەس بۆتە لەرزانە(٦)

گەلێ سـاڵە بەهـاری هاروهاجـە شـێتە نـەورۆزی
لە جێی مەڵحەم برینە ، جـەژنی شینە ، ژینی وەك ژانە

هـەژاران بێدەس و مایـە هـەزاران بێکەس و سـایە
گەلێ پڕ پەمپە وەك تایـە کە بێ سەرگەرم و گەردانە(٧)

---

(٤) دیارە ئەم پارچە شیعرە لە ژێر تەئسـیری رووداوەکانی راپەڕینەکەی کانوونی دووەمی ئەوساڵەدا وتراوە .

(٥) خوونخوار : خوێنمژ ، خوێنخۆر .

(٦) لەرزانە : مەبەست خۆشی و شادیە .

(٧) مایە : پارە .
پڕ پەمپ : فووتێکراو .
گەردان : سووڕانەوە .

به بایێ خۆ دەبێ پەنچەر ، دەڕووخێنێ دڵو پێو سەر
لەبەر خامو لەسەر چەمپەر کولەی ژێر خاكو بەردانە(٨)

بەهار ئەو فەسڵەیە بەهەرەو بەری بەرزو نەوی بگرێ
کە نووری رۆژی نەورۆزی چرای هەر ژوورو کۆلانە

شنەو سروەی نەسیمی بێ تەڕو تازە دەماغی گشت
هەتاوو ئاوی جان بەخشی نزارو ئەرزو حەیوانە

نەهێڵێ بەرگی رەشپۆشێ زەوی تاقەو غەزەل‌پۆشێ
پەژارەو ماتەمو خەم لابەرێ لەم لێو بەبارانە(٩)

بلێی ئاواتی دڵ جارێکی تر رووی تێ بکا هاتی
بکا قاتی نەهاتی ئێمە ئازاکا بە ئازانە(١٠)

کە بۆ لاوانی ئازادی بە ئازادی ژیان دەرکەوت
ئەڵێن ئەو رۆژە نەورۆزە گوڵی دڵخوازی خۆمانە

«چڕوستانی» بە ئازادی دەپشکوێ گوڵ بە دڵشادی
تکایە نیشتمان زادی بلێن ئەم شیعرە خۆشانە(١١)

---

(٨) چەمپەر : کلاوێکە لە پووش دروست ئەکرێت .

(٩) پۆشێ : بپۆشێ .

(١٠) هەتی : بەخت . ئازاکا : ئازادکا .
قاتی : قڕکردن ، نەهێشتن .

(١١) نیشتمانزادی : نەوەی نیشتمان .

«ساڵی ١٣٥١ کە ڕێکەوتی ساڵی ١٩٣١ی زایینی ئەکات - قوتابخانەم دانا
منداڵان داوای نەورۆزنامەیان کرد ، منیش ئەم بەهارنامەیەم بۆ دانان» :-

«بەهارنامـــــه»

بیحەمدیللا بەسەر چوو تـاوی زسـتان
نەجاتی بـوو قوڕو چڵپـاوی زسـتان

هجوومی لەشـکری ئەنفـاسی نەورۆز
سوپای سەرمای بڵاو کردەوە کوتۆز(١)

لەمـەولا زەمزەمـەو بـەزمی بەهـارە
حەیاتی تازە بـۆ هەرکەس نیسارە(٢)

لە قەبری ژووری قەبزو خەففەوو تار
بە نەفحەی هاتە دەر هەر یارو دڵدار(٣)

---

(١) ئەنفاسی نەورۆز : مەبەست هەوای سازگارو بۆنی خۆشە •

(٢) نیسار : نثار : بڵاوە ، کراوەیە •

زەمزەمە : شایی و هەڵپەڕکێ و گۆرانییە •

(٣) قەبز : تەنگ •

خەففە : خەفە : مەبەست شوێنێکە هەوای لێ دەرنەچێ •

تار : تاریک •

نەفحە : هەوای سازگار •

لە حەپسی ژووری دووکەڵدا نەمـاوە
مەگەر سۆفی کە ئـەو هەر تێخزاوە

موراعاتێـکی سـەر تاپایی خـۆت کە
نەما پێچانـەوە هەر وەك مەلـۆتکە(٤)

چەمەنوا بەرگی رەنگاورەنگ ئەپۆشێ
لە بۆ ئـارایشی خۆی تێدەکـۆشێ(٥)

عەجەب رایخستووە فەرشی (منقش)
لەبۆ نەزهەتگەهێ یارانی مەهوەش(٦)

بە دارو ئـەرزو شـاخو هـەر مەکانێ
ئەوا خـوا دایـەوە نەوعە ژیـانێ

لە سـەر تا پێ لەبـەریان کرد قەدیفە
لە هەر رەنگێ کە زۆر جوانو زەریفە(٧)

لە دامێنی چیـا هەر عەتر ئەبـارێ
دەکا تـازە دەماغی هـەر هـەزارێ

---

(٤) موراعات : چاودێری .

(٥) ئارایش : خۆجوان کردن ، رێكوپێك خستن .

(٦) منقش : نەخش کراو .
نەزهەتگەه : سەیرانگا .

(٧) قەدیفە : قەیفە ، کوتاڵێکی بەنرخو جوانە .

لە دەشتو کێو لە هەرکوێ کەی تەماشا
بە گوڵ رازایەوە وەك بووکی پاشا(٨)

چنارو ئەرغەوانو نارەوەن بەوز
لەسەریان نا بەجوانی مێزەری سەوز(٩)

لە دەشتو دەر شەقایق وا پڕاوە
دەڵێی خوێنی شەهیدانە رژاوە(١٠)

وەنەوشە گەردنی کەچ کرد بە باران
عەجەب پەخشایەوە وەك زوڵفی یاران(١١)

وەها نێرگس بڵندبوو بەرزو سەرکەش
خەوی پەستی بەری داهەردوو چاو گەش(١٢)

لە لایێ خونچەیەو دەم پێکەنینە
لە لایێ بولبولەو گریانو شینە

صەفایی باغەوانەو گوڵ چنینە
جەفایی دڕکە هەر گازو برینە

---

(٨) لە دەستنووسێکی تردا نووسراوە :
«لە هەرلاکەی تەماشا» •

(٩) بەوز : جۆرێکە لە درەخت •

(١٠) شەقایق : گوڵاڵەسوورە •

(١١) پەخش : پەرش و بڵاو •

(١٢) سەرکەش : دەماخ بەرز ، سەربەرز •

موبارەك بێ خودایا عەیشی نەورۆز
لە ئێمەو جەمعی ئەحبابانی دڵسۆز

خوداوەندا بە حەققی قودرەتی خۆت
بە جاهی موستەفایی رەحمەتی خۆت

بەهارێکیش لەبۆ دڵمان بنێرە
گوشاد بێ چاوی بینایی کە کوێرە(١٣)

بە دایم پێی ببینین تا لیقای خۆت
خەزانی قەدنەبێ وەك ئەولیای خۆت(١٤)

(چڕوستانی) ئومێدی عەفوی خوایە
کە هاوناوی رەئیسی ئەنبیایە

---

(١٣) گوشاد : گەشاوە ، کراوە . بینایی : بینین .

(١٤) لیقا : بەیەك گەیشتن . خەزان : گەڵاڕێزان .

«لە ساڵی ١٣٥٢دا ـ کە ڕێکەوتی ساڵی ١٩٣٢ی زایینی ئەکات ـ ئەم بەهارنامەیەم بۆ دانان» .

بەهارنامە

چ ڕۆژێکە کە دنیا پڕ لە نوورە
چ فەسڵێکە کە سەحرا سەوزو سوورە

ئەمە نەورۆزە وا عالەم سەراسەر
بە بوونی ئەو دەماغی بوو (معطر)

ئەمە تەشریفی جەژنی نەوبەهارە
کە بێ ڕوحو بە ڕوح پڕ بەرگ‌و بارە

لە هەر لایێ تەماشاکەی گوڵووکە
سەراپا ئاڵ‌و والا چەشنی بووکە

کەژو سەحراوو چیمەن سەوزو زەردە
وەکو شایی کە زاوا بێتە پەردە

درەختان دەس لەناودەس شان بەشانن
هەموو تارا بەسەر عەنبەر فشانن(١)

---

(١) فشان : پڕژێن .

گەلی تەیران لە هەر لا بەزمو رەزمە
چریکەو دەنگی گۆرانی بە نەزمە

وەرن دەستە برا ئێمەش بە جارێ
بچینە چیمەنی دەشتو کەنارێ

لیباسی گەرمی زستانە فڕێدەین
لیباسی نەرمی نەورۆزی لەبەرکەین

بەگەل بادەس بەدەس بگرین جەماوەر
پیاڵەو شەکرو چا قۆریو سەماوەر

بە جەم ئێمەش سەراپامان بپۆشین
بە خۆشی چا لە سەحرادا بنۆشین(٢)

سەراپا بەرگی رەنگاو رەنگی زەرقی
بە دەنگیخۆش بخوێنین شیعروشەرقی

بە یاری رابوێرینو بە فتبۆڵ
لە رۆحی پیسی دوژمن با بکەین گۆڵ

تەمو غەم تاکو ئێوارە بە با دەین
بەرەوماڵ بێینەوە شوکری خودا کەین

لەبەر بەختی کە دووچاری نەهاتە
(چڕوستانی) خەریکی توڕڕەهاتە(٣)

---

(٢) سەیرە کە لە گفتوگۆی (داکی وەتەن) سەروگوێی چای زۆر کوتاوەتەوە .

(٣) توڕڕەهات : هیچوپووچ . دووچار : گیرۆدە .

له ساڵی ١٣٥٤ ئەم نەورۆزنامەیەم بۆ دانان ـ کە رێکەوتی ساڵی ١٩٣٤ی زایینی ئەکات •

« نەورۆزنامــە »

ئەی بــراگەل مــژدەبێ ســەرما نەمــا زستان هــەڵات
چاوو دڵ روون بن هەمــوو وا رۆژی نــەورۆزی هەڵات

مەفــرەزەی تیپی بەهــاری هەڵمــەتی هێنــا بــە تــاو
وا چەتــەی تۆفو کــرێوەو زوقم ئەکەن پــەرتو بڵاو

کــوردەواری موطنم خۆشــە لە ئافــەت بێ بــە دوور
ئاسمانی شــینو ماوی ئەرزی ئاڵو ســەوزو سوور(١)

وا هەناسەی خــۆشی نەورۆزی بە بێ گیانو بــە گیان
رۆحی تــازەی سەرلەنــوێ داوە لەبــۆ چاتــر ژیــان

خــۆش زەماوەندێــکە ســەر تــا پێی زەوی رازایــەوە
بــەزمی دەنــگی دایــەوە کانی هەمــوو وا زایــەوە(٢)

---

(١) موطنم : مەوتینم •
ئافەت : بەڵا •
ماوی : ئاوی ، واتە وەك ئاو سافو بێگەردە •

(٢) زایەوە : تەقیەوە ، ئاوی تێهاتەوە •

لەقلەقو تەیرەن ئەبابیلو پلیسرکی هەزار
هەر یەکە لەم بەزمەدا نەزمێ دەڵێن شەرقی بەهار

کۆترو کەو چۆلەکەو قازو مراوی پۆرو قەل
هەر سەماو بەزمە چریکەو دەنگی گۆرانی بە گەل(٣)

کێوو کەژ دارو دەوەن دەشتو چەمەن خۆیان نوان
گیا ، گەڵا پیرۆزە رەنگ ، گوڵ چەشنی شیلانی روان

پیرەمەگروون مێزەرو بەرگی سپی داکەند لە بەر
لاجیوەردی کردە بەر سەرپێچی سەوزی نایە سەر(٤)

سێوو گێلاسو بەهێ قەیسیو هەنارو دارەبەن
شۆڕەبی ، سەروو چنارو ئەرخەوان ، توو نارەوەن

گوڵ بەدەم رازانەوە تارا بەسەر وەك تازە بووك
ئاڵووالا نازو لارو لەنجەیە گەورەو بچووك

وا قوتابیەکانی زانستی بە دارو دەستەوە
چوونە گردی مامە یارە دەم بە شەرقیو بەستەوە

ئەی کوڕینە بێن بە وێڵداشی جلی زەرقیو غەزەل
با لەبەرکەینو بە دەنگی خۆش بڵێین شەرقی غەزەل(٥)

---

(٣) بەگەل : بەکۆمەڵ .

(٤) لاجیوەرد : گوڵێکی پەمەییو گەشە .

(٥) وێڵداش : هاوڕێ .

جلی زەرقیو غەزەل : جۆرە قوماشێکی خەتخەتە کە لەو سەردەمەدا باو بووە . بەواتا گۆرانیی رۆژهەڵاتیشە .

دەس بە دەس بگرین بچینە دەشتی شیوی ئاودار
بۆ تەماشا کردنو سەیرانی مێرگو مێرغوزار(٦)

هەڵگرین خورماو تەڕە هێلکەو پەنیرو بێڵەکان
هەڵکەنین پێشوکۆو کەنگر ئاڵەکۆکی وەردەکان(٧)

رابوێرین تاکو ئێوارە بە یاری وەك برا
سا بەرەو ماڵ بێینەوە دڵ پڕ لە شوعلە وەك چرا

بەو دڵەی پڕ سۆزەوە با بۆ (چڕوستانی) لە خوا
رەحمەتێ خوازین کە بۆ ئێمە وەها شیرین دوا

---

(٦) شیوی ئاودار : جۆگە ئاوێك بووە لە گەڕەکی موشیرئاوای شاری سلێمانی ، کە شوێنێکی خۆشو سەیرانگای بەهاری دانیشتوانی شار بووە ، چەند ساڵێکە بووە بە گەڕەکێکی ئەم شارە •

(٧) ئاڵەکۆك : گیایەکی بەهارییە لە وەردو دەشتو شاخا ئەڕوێو ئەخورێ •

«له کاتێ که معاشی مەلاکان زۆر کەمبوو گرانیو حەربیش بەسەراهات ئەم شیعرانەم وت» :

ئەی مەلا بـوونی تۆ وەك ئانە لە چـاوا بوونە
ژینی تـۆ بۆیە لـە زوخـاوو رەشاوا بوونـە
هەر خەسیسێ لـە برەودایە لە بـاوا بوونە(١)
کارو بـاری ئەمـەلت تا دێ لـە سـاوا بوونە
رۆژی بەختی تۆ لـــە گیرانو لە ئاوا بوونـــە

صەد کە تۆ خادیمی شەرعی‌یو لە دینا کە زلی(٢)
چونکە چاوت لە دەسی خەڵقی‌یە بێ دەستو پلی
لەکن ئەمخەڵقە وەکو گۆشتی لەڕی گەردەملی
مێزەری سەرتە کەوا لێت بووەتـە ماکی گولی
رۆژی بـەختی تۆ لـە گیرانو لـە ئاوا بوونـە

---

(١) خەسیس : سووكو ریسوا •
برەو : پێشکەوتن ، رەواج ، بازارگەرمی •

(٢) صەدکە : هەرچەندە •

پێشەوای هەر نەتەوە حاڵی بەکەیفی خۆیە
کە معاشی لە چڵو سی کەمی هەشتو نۆیە
تۆ کە ئەم بیوڵەتی‌یە وا لەسەرت تاپۆیە(٣)
پێشەوای میللەتی خۆخۆری کەوابوو بۆیە

رۆژی بەختی تۆ لە گیرانو لە ئاوابوونە

دەوڵەمەندی میللەتت تاجرو بەگ ، ئاغاوات
چاك ئەدەن پارە لەبۆ تورکو فەلەستینو فورات
«جاری ذي القرب وجنب صاحبي بالجنب» کەهات(٤)
وتی کەوتوومو دەسم بگرە دەڵێ پێی هەیهات

رۆژی بەختی تۆ لە گیرانو لە ئاوابوونە(٥)

ئەوی جێی مەسکەنەتو فەقرە گەلێ قەرزارە
بەشی لای میللەتو دەوڵەت بە شەریعەت دیارە
گەر لە برسا بمرێ گوێی نەدەنێ بێ چارە
تۆ کە نابووتی‌یو پارەت نی‌یە لێت بێزارە

رۆژی بەختی تۆ لە گیرانو لە ئاوا بوونە

---

(٣) بێوڵەتی : نەگبەتی ۰

(٤) جاری ذی القرب : دراوسێی نزیك ۰
جنب : دوور ۰
صاحبی بالجنب : هاوڕێی نزیك ۰

(٥) هەیهات : دوور ۰

چیت لە ئەوقافو خەزێنەو بەلەدییە داوە
لە هەموو بێبەشی بۆ خەڵقی وەکو لێشاوە
چەلومل نەگبەتی نوشتنەت لەهەموو شۆراوە(٦)
تا (رجالی) وەتەنت رووت لێ نەکەن بەملاوە
رۆژی بەختی تۆ لە گیرانو لە ئاوابوونە

لە هەموو دائیرە موستەخدەمی رەسمییانە(٧)
لایەحەی گرتنی موچە بە (تقاعد) دانە(٨)
هەر مەلا لەم کەرەمە بێبەشو سەرگەردانە
رووی لە مێزەر نی یە میری دوو هەوا یەك بانە(٩)
رۆژی بەختی تۆ لە گیرانو لە ئاوا بوونە

---

(٦) چەلومل : پێوەند ، دەسوپێ بەستراو .

(٧) موستەخدەم : کارگوزار .

(٨) لایەحە : لیستە .

(٩) دووهەوا یەك بانە : پەندێکی پێشینانی کوردییە یانی : وا رێئەکەوێت کارێك یان مەبەستێك بۆ کەسێك گونجاوو رەوا ئەبێت کەچی بەهەمان شێوەش بۆ یەکێکی تر نەگونجاوو ناڕەوا بێت . دەقە فۆلکلۆرییەکەشی (بانێکەو دووهەوا) .

ئەگەر ئـەشراف‌و ریجالت نەکەن ئیتـر مەیلی
گەر بە شێواوو پەشێوی تۆ نەکەن دڵ کەیلی
شۆخ‌و شەنگی لەکەشەنگی تۆ نەکا واوەیلی(١٠)
بە خودا چارەسەری خۆت کە هیلاکی خەیلی(١١)

رۆژی بـەختی تـۆ لە گـیران‌و لە ئاوابـوونە

صەدکەلێت‌زویرەدوعای‌بۆبکەقەدلێی‌مەبەزیز
مەوطینت پاکوتەمیز بێ نەتەوەی تاکو عەزیز
وەك(چروستانی)بڵێ رەببی‌تەبابن وەکورپیز(١٢)
گەر لەنێو دەرنەچێ ئەم دڵ رەقیەو دەعیەووفیز

رۆژی بەختی تۆ لـە گـیران‌و لـە ئاوا بوونـە

---

(١٠) کەشەنگ : داماو • وەیل : هاوار •

(١١) خەیلێ : گەلێ ، زۆر •

(١٢) تەبا : رێك ، دۆست •

کوردیکا

« به بیانـووی جەژنی چوارقۆڵی جومعە ، هەوەڵی ڕەمـەزان ، جەژنی دارو نەورۆز لـە ١٩٥٨/٣/٢١ز ئـەم نـۆ شـیعرەم دانـاو ناردم بـۆ گیوی موکریانی »(١) .

«ڕۆژی (نابغە) هەڵکەوتوو»

لەمێژە چەرخی گەردوون خول دەخوات و ڕۆژو شەو دێنێ
پشوو نـادا بـە گێتی کارەسـاتی تـازە دەنـوێنێ(٢)
نەماندی ڕۆژی وەك بیست و یەكی ئاداری پەنجاو هەشت
بە چوار قۆڵی دوو جـەژنی دینی یو دوو عـادەتی بێنێ
بە جومعەو هـەووەڵی ڕۆژو بە جەژنی دارو نـەورۆزی
فـەڕو پـیرۆزو دڵخـۆشی لـــە هـەر لایێ بپـرژێنێ

(١) هەندێ لە بەرهەمەکانی لە گۆڤاری هەتاودا بڵاوکراوەتەوە .

(٢) چەرخ : ڕەووڕەوە .
گەردوون : فەلەك ، دنیا .
خوول دەخوات : دەسووڕێت .
گێتی : جیهان .

له دنیا جومعه‌یه سه‌رداری رۆژان جه‌ژنی ئایینه
حه‌جی تیپی هه‌زاره پیتی هه‌ر کاتێ له هه‌ر شوێنێ
له ئایین‌دا سوپاس‌و فه‌ڕری مانگی رۆژوو وه‌ك رۆژه
به خێرو ره‌حمه‌تی به‌دکارو تاوانبار ئه‌بووژێنێ(٣)
به‌ری داری نزاری باغ‌و چه‌م بێجگه له سێبه‌ریان
که هۆی نیوه‌ی ژیانه بۆ مه‌زن جه‌ژنێ ئه‌نالێنێ
هه‌وه‌ڵ رۆژی به‌هاره پێی ده‌ڵێن نه‌ورۆزو رۆژێکه
سه‌ره‌ی ژینێکی تازه‌و هێرشی گوڵزار ئه‌بزوێنێ(٤)
به‌کانی‌و ده‌شت‌و که‌ژ روخسارو ره‌نگی تازه به‌ش ئه‌کرێت
ئیتر تپی به‌هاره‌و هێزی سه‌رماو سۆڵه ده‌شکێنێ
ره‌وایه (نابغه) هه‌ڵکه‌وتوو ناوی نێ « چڕوستانی »
که رۆژی جه‌ژنی چوار قۆڵی نه‌بینراوه هه‌تا دوێنێ

---

(٣) ئه‌بووژێنێ : ئه‌ژێنێته‌وه .

(٤) ئه‌بزوێنێ : ئه‌جووڵێنێ .

«یاری لەگەڵ حاجی ئەحمەدی ئەحە رەشی مەلا برایم
بە یادگار بۆ شێخ محمدی مەحوی»

قەڵـەم بهۆنـەرەوە سەرگوزەشـــتەیێکی وا
کە سەیرو دۆغری‌یە پڕ لە نوکتەیە بۆ وریا(۱)

مەبەس لـە یارییە با کەس نـەڵێ چرۆوستانی
دەماغی هەجوی لە سەردایە خۆی بکا ریسوا(۲)

لەبۆ یەکێ لـە ئەدەبخانـەکان ئەچـووم رۆژێ
بە نیازی گـرتنی تارەت کە گەیمە بـەر دەرگا

لە ژووری ئاودەسەکە حاجی ئەحمەدی رەش‌بوو
لە ئیشی خۆی بووەوە و بێ‌منەت لەوێ هەستا

بەڵا کـە هاتـە دەرو جێـــگەی بە خـــاڵی ما
لەدەرگە دەستەجڵەو هەر بەدەستەوە وەستا(۳)

---

(۱) دوغری : راستی •

(۲) دەماغ : مەبەست کەیف و ئارەزووە •

(۳) دەستەجڵەو : بەنەخێن •

به شۆخی کردی بەسەرما بە مننەتو شاباش
چ مننەتێ مەگەر ئەو کردبێتی ئەو بیکا(٤)

وتی بزانە لەبەر خاتری تۆ زوو هەستام
کە چاکە بێتو بە خۆڕایی تێنەگەی ئەمما(٥)

ئەمە بە خوێندنەوەی یەك (قصیدە بردیە)
کە بۆم بخوێنییەوە پڕلەشەوق و زەوق و صەفا(٦)

کە هیچی لێ نەدزی پێت بڵێم بە وشکە مزی
کە نان و ئاوی نەبێ نیمە شەوچەرە ، بێچا(٧)

کەحاجی گەوهەری هەڵڕشت و کەللەشمەکری شکان
بەبێ جەواب و قسە چوومە ژوورەوە ئینجا

لە بەحری فیکر و خەیاڵا بە جارێ غایب بووم
کە شوهرەتی هەیە وردی خەیاڵ و فیکری خەلا(٨)

برا کڕینی قەصیدە بە جێی قەزای حاجەت
هەزار ئەوەندە عەجەبتر لەبەیعی کێچە بەگا(٩)

---

(٤) بەشۆخی : بەگاڵتە • شاباش : بەخشش •

(٥) ئەمما : بەڵام •

(٦) قصیدە بردیە : کۆمەڵە شیعرێکە لە ستایشی پێغەمبەردا نووسراوە لە ڕێکخستنی «بوەیصیری»یە •

(٧) وشکەمزی : بەخۆڕایی ، بێ کرێ ، بە نانەسکی •

(٨) خەلا : ئاودەست ، ئەدەبخانە •

(٩) قەزای حاجەت : دەست بەئاو گەیاندن • بەیع : فرۆشتن •

لەعومری خۆم شتی وام قەت نەبیستو نەمدیوە
کە کردبێتی کەسێ وا موعامەلەو سەودا

حەقی قەصیدەیە خانەی ئەدەب طەعامو بخوور
نەوەك لە جیاتی ئەدەبخانەو عفوونەتی وا(١٠)

لە شێخ محمەدی باش کاتبی نەوەی مەحوی
بفکرە لای کەمە دنیا بە یەك قەصیدە بدا

ئەوەن بە قیمەتە لای ئەو بە رۆحو دڵ ئەیەوێ
هەچی هەیەتی لە پێناوی نەزمێ خەرجی کا

بە فەرشو دۆشەكو پشتی بخورو عەترو گوڵاو
وەها لە ئۆدە دەکا دڵ لەوێ دەبێ ئاوا(١١)

دەکا لە دەعوەتی ئەحبابو بەزمی نەزمی سەرف
پلاوو گۆشتی بە بامیو تەماتە شەکرو چا(١٢)

دەخوێنرێتەوە شیعری « قصیدە بردیە »
چ مەجلیسێ کە بە ئادابو خۆشو پڕ مەعنا

دڵی عەجەب دەگەشێ روحی وا دەبێ تازە
بەحوسنی قەصدیدەکا دەس بڵاوودەم بەدوعا(١٣)

---

(١٠) خانەی ئەدەب : شوێنی بەرزو رێزلێنان •
بخوور : دارێکی بۆنخۆشە بە سوتاندنی بۆنی خۆش بڵاوئەکاتەوە •

(١١) ئۆدە : ژوور ، دیوەخان •

(١٢) بەزمی نەزم : پێویستی رێکخستن •

(١٣) حوسنی قەصد : مەرامی باش • دەس بڵاو : بەخشندەو دڵفراوان •

وەهایە عادەتی ئەو کاکی رەش کەچی تۆش خۆت
بە هێزو مایـە نووانو بـە موشتەری دانا(١٤)

لە بۆ کـڕینی قەصـیدە بە جێـگە پێشـاوێ
لە پێشەوە سـەلەمیوا دەکەی بەبێ پەروا(١٥)

کڕین بـە جێـگەیی مـرداریێ دوڕڕو مـرواری
لەعومری بۆتە چە بیستووتە چۆن ئەبێ شتیوا

ئەلێن کە یوسفی میسری بەیەك گولۆلە دەزوو
لـە موفلیسـێکەوە جـاریێ موعامەلـە دەکـرا

بەلا ئەتۆ کە لـە دەستایە حـاجی دەس مایـە
بۆ وەك گۆلۆلـە دەست پڕ گـرێیە ، ئالـۆزا

درۆی نەکردووە رەحمەت لـە گۆڕی پێشینان
زەڕی بۆزەڕگەرو گەوهەر بۆگەوهەری دانا(١٦)

رەوایە شـیوەنو زاری بـکا (چرۆوسـتانی)
لەداخی خۆی کە بەلاشـە دەبینـرێ دیبـا(١٧)

---

(١٤) سەلەم : مامەڵە بە سەوزخڕ .

(١٥) بێپەروا : بێباك .

(١٦) «زەڕی بۆ زەڕگەرو گەوهەر بۆ گەوهەری دانا» : مەبەستی ئەوەیە کە «هەرکەسەو ئیشی خۆی» یان : هەرکەسـەو ئیشێکی پێئەسپێردرێ کە بتوانێ بیکاو بیزانێو پەندی پێشینانە (قەدری زێڕ لای زەڕەنگەرە) .

(١٧) دیبا : جۆرە کوتاڵێکی ئاوریشمی رەنگاوڕەنگە .
بەلاشە : جۆرە قوماشێکی سادەو هەرزان بەهایە .

بەڵا کە بێشەیە دنیاوو لایێ گوڵزارە
لە لایەکیش درکو داڵە لێی گلە ناکا(١٨)

(١٨) بێشە : دارستان •
گلە : گلەیی •

بەهۆی راپەڕینی عیراق بۆ ئـازادیو رزگاریو ، یارمەتی سوپاو گەلی نیشتمان لە کوردو عارەبو ، بنەبڕکردنی هەویٚنو ماکی پەتای ئیستیعمارەوە لە رۆژی دووشەممە ٢٦ی مانگی حەج ١٣٧٧ھ /١٤ی تەمووزی ١٩٥٨م • کارەسـاتو راپەڕینێکی شێرانە بوو ، چون ئەوەتەی چەرخ ئەگەڕێت وێنەی نەبووە ، بۆ ئەوە ئەشێت ناو بنرێت بە جەژنی تاقانە •

٣ غەزەلە هەوەڵیان ١٩ بەیت شیعرەو ، دووهەم شانزە لە یەك وەزنو ، سێیەم هەژدە لە وەزنی گۆرانی •

« غەزەلی یەکـــــەم »

سوپـاسو گەورەیی بـۆ خالقی گـەردوونی گـەردانە
لە سروەی لوتفو تاوی قەهـری زانا ماتو حەیرانە(١)

لە بەحـری « کـل یـوم هـو في شـأن » کە پـەی نادا
لە ئەنجـامت بترســـە تێپەڕینـــە یانــە خنکانــە(٢)

---

(١) گەردان : سووڕاو •
سروە : شنەی بەرەبەیان •
تاوی قەهر : تینی رقو تووڕەیی •

(٢) «کل یوم هو في شان» ئایەتێکی قورئانە لە سورەتی رحمان لە وەسفی خوادا ، واتە : «هەموو رۆژێ ئەو لە کاردایە» بە فەرمانداني «کن» یانی ببە • پەی نادا : بێ‌بنە •

هەموو هاتو نەهاتت کەوتنو هەڵسانو بوونو چوون
لە بگرەو بەردە تا بێنەو بەرەت فەرمانی یەزدانە

خودا گەر هێرشی هێزو ئیرادەت هەڵمەتی هێنا
ئیتر سەرکەش سەرەو ژێرە لە کەوتو نۆرە هەڵسانە(٣)

کە شمشێری نهێنی تیژی حوکمی تۆ تەکانی‌دا
دەخاتە گورگە لۆقە گورگو فیل دێنێتە جۆلانە(٤)

بە بەرزیو دەس‌درێژیوسەرکەشی‌مەخورە دەست‌دەبڕن
لەپڕ تووشی سەرەولێژی دەبی جێت چاڵو زیندانە

برا وریابە زۆر سەربەرزی بەد کردارو تاوانبار
لە کێوی بۆ نشێوی چوو ، نەدیوی شێوی فەوتانە(٥)

ئەگەر کێوی دەبێ بتوێیتەوە نۆرەی نەهاتت دێ
گوڵۆڵەت کەوتە لێژی مانو ژینت مردنو ژانە

بە گیانو چاوو گوێ وریاوو دووربین بە کە چاکو بەد
یەکی تامو بەرێکی تیایە گەر مردن وەگەر مانە

لە تاریکی نەهاتیو نەگبەتیدا مەبڕە هیوای دڵ
کە رۆژی هاتو رزگاری لە پارێزایە پەنهانە(٦)

---

(٣) سەرکەش : سەرپێچی کەر .

(٤) گورگە لۆقە : رۆیشتنی گورگ ئاسایی لە هەنگاوانو خێرایی‌دا .

(٥) کێوی : بەرزی . نشێو : نزمی .

(٦) پارێز : خۆداگرتن . پەنهان : شاراوە .

که کاسەی زەبرو زەنگی خوێنمژی پڕ بوو دەبێ بڕژێ
لە پڕ تووشی شەوی نەحسەو سزایەو پەتپەتی دانە(٧)

هەرای چواردەی تەمووزی نۆسەدوپەنجاووهەشتی جەیش
لە دنیا نەبوە وێنەی قەت ، ئەشێ بۆ جەژنی تاقانە(٨)

هەوێنی زۆرو زاڵی دوژمن و پەرت و بڵاوی گەل
هەموو پەندی بپساتن رەنجەڕۆ ریسوا سزادانە(٩)

تەبایی و رێك و پێكی و كۆمەڵی و ئازادی یە ئیتر
درا جاڕی قڕانی ماكی ئیستیعماری مۆرانە(١٠)

بە خوا دەكرێ شەوی زۆرو ستەم لابا ، لە پڕ بیکا
بە رۆژی پاكی جومهووری ، لە چاوا لا ببا تانە

نەما بەندی عیراق و بەندەیی ، رزگارو ئازاد بوو
لە یەك ئانا بە پڕكێشی سوپاو كۆمەڵ بە شێرانە(١١)

---

(٧) نەحس : نەگبەتی . نەهاتی .

(٨) هەرا : مەبەستی لە شۆڕشە .

(٩) پەندی بپسات : ئەڵێن فلانەکەس بوو بەپەندی بپسات واتە : کارێکی بەسەرهات بوو بە مایەی عیبرەت و پەند لێوەرگرتنی هەموو خەڵکی رووی زەوی .

(١٠) جاڕ : بانگ . قڕان : نەمان .

(١١) پڕكێشی : زاتدانە بەرخۆ ، پەلاماردان .

له کۆمەڵ مـژده جومهـووری بـه پیرۆزی خـودا کردی
گریێو کـۆسپو پلەش تەفـرو تونـاکا وا رجامانه(١٢)
ژنو پیاوی کـەژو دەشتی عـیراقی هەر له دێ تـا شار
به خۆشیو کـەیفو شادی رۆحو ژینی تـازه پەخشانه
نەمامێ کەس نەبوو بێژێ کە بەر دەگرێ به پەنجا ساڵ
له پڕ وا خـوا رووانی سـێبەرو بەر دانی یـەك ئانه(١٣)
له لوتفی خوا دەسی زۆری نیـه بەندەی (چرۆستانی)
به بێ پەروا ئـەژی ، ترسی نییه ، هـاورێی هەژارانه

---

(١٢) پله : سەختی •

(١٣) بەردان : بەروبومدان •

«دیسان بەهۆی راپەڕینو پڕکێشی عیراقەوە بۆ رزگاری» ۰ ۱٦ شیعرە ۱/۸/۱۹۵۸م ۰

سەرم سوڕما گەلێ دەمرێ لە بۆ گەل شینو گریانە
گەلێکیش مردنی هۆی جەژنو شاییو چەپڵە رێزانە

وەصیو نوری سەعیدو (مصر)و «عبدالناصر»و بەغدا
لە هێزو قودرەتی حەق عیبرەتو دەرسێکە بیزانە

ئەوی دوێنێ نیشان بوو بۆ پلاری طاغیە ئیمڕۆ
بە ناوی رۆڵەکانی گەل لەسەر زارەو لەنێو گیانە(۱)

نەما ئەو دوو پەڵە هەورە رەشەی ماکی پەتاو پیسی
بەهۆی تاوی سوپاوەو هەڵمەتی کۆمەڵ بە مەردانە

تەبایی‌و رێکی مصرو شامو بەغدا کارەساتێکە
کە پاراوی هەزاران تینووە رووناکی چاوانە

لە شاییو بەزمو سەیرانی بە نەغمەی نەزمو گۆرانی
هەموو شاری سلێمانی وەکو رۆژانی جەژنانە

(۱) پلار : توانج ۰ داغیە : لەخۆبایی بوو ، زۆردار ۰

نەشیدی راپەڕین و ثەورەیی (صوت العرب) باوە
لە ناو ماڵان و خێزانە لە هەر دوکان و چاخانە(٢)

خودا هێزێ بدەی بەم راپەڕین و ئیتتیفاقە ، تا
بەری ئازادو بەرزی وەرگرن چی عورب و کوردانە

خودا کوردو عەرەب ئازاکە پاکی کە لە ئیستیعمار
لە ئەمریکاو ئینگلیس و فەرەنسە تێك بدە لانە

بە تاوی تیپی قەهرت دامرێنە ئاگری دوژمن
بە ئاوی فەتح و نەصرت ئاو بدە ئەم لێو بە بارانە

شوکور وا هاتە دی ئاواتی دڵ بۆ عارەب و کوردان
بە لاچوونی تەمی تاریکی ئیستیعمارو بێگانە

برا نۆرەی تەبایی و رێکی یە سا هۆگری یەك بن
ئیتر پەرت و بڵاوی ، دوو دڵی ، ناکۆکی ، تاوانە

ئەگەر ئەم دوو برایە پشت بە یەك بەستن بە یاری خوا
بە جان و دڵ بکۆشین هەردوو کۆمەڵ گورج و ئازانە

مسۆگەر هێزی یاریدەی خودا سەرکردەیی گشتە
هەوێنی رێك و پێکی هۆی تەبایی دین و ئیمانە

بە جاهی ئەحمەدو قورئان ببەخشە هێزی ئازادی
بە ئیسلامەت کە قورگم بۆ کەسانی پڕ لە گریانە

---

(٢) صوت العرب : ئیستگەیەکی کۆماری میسرە .

دڵم تینــووی تەبـایی عــارەب و کــوردە خــودا بیــکا
بەعەونی خۆی ئەگەرچی کوردم و ئەسڵم (چڕوستانە)(٣)

---

(٣) عەون : یارمەتی •

تێبینی :ــ

ئەم دوو غەزەلەی پێشوو ، لە گۆڤاری هەتاوا ، ژمارە (١٣٨) ، ڕۆژی
١٠ی اب ــ ڕۆژی یەکشەممە ، ساڵی ١٩٥٨ ــ بڵاوکراونەتەوە •

دیمان بەهۆی راپەرینی سوپای عیراق‌و هەڵمەتێکی شێرانە بۆ بنەبڕکردنی ماکو هەوێنی ئیستیعمارو ، رزگاربوون لە ژێردەستی‌و کەساسی بۆ ئازادی‌و سەربەستی بە تەبایی سوپاو گەل لە کوردو عارەب لە رۆژی ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨م لەسەر داواکردنی ئافرەتێکی (ممرضە ـ قابلە)ی مامان •

ئەم شیعرانەم بە شێوەی گۆرانی کوردی دانا بۆ ئەمە کە لە کۆمەڵا بیخوێنێتەوە :

ئەی پیرو لاوان ئاواتەخوازان
وەی بۆ رزگاری جەرگ‌و دڵسۆزان

ئەی تامەزرۆیان برسی ئازادی
هات نۆرەی بەرزی‌و سەربەستی‌و شادی(١)

مژدە بێ لێتان ئەی براو خوشکان
جەژنی تازە هات لە پڕ بە تەکان

چەن ساڵە ماکی پەتای ئیستیعمار
هەر خوێنی دەمژی لە گۆشت‌و دەمار

بوو بە گیاکەڵەی کشت‌و کاڵمان
سیس‌و بێ هێز بوو باڵاو باڵمان

---

(١) تامەزرۆ : زۆر بە ئارەزوو یا بە ئارەزوویەکی زۆرەوە •

عـیراق تاریـك بـوو لـــه ســایەی ڕەشی
بـه کـوردو عـــارەب زووخــاوی چـەشی

له پـڕ بـــه هێــزی کۆمـــەڵو ســـوپا
ئـەوی هـەوێن بـوو بـه جـاریٚ تۆپـا(٢)

بـه یاریـــدەی خـوا بــه یـەك پەلامــار
لـــه ئیستیعماریــان دەرهێنــا دەمــار

بژین ئـەی ســـوپاو کۆمـــەڵی عـــیراق
لاتان بـــرد لــه دڵ خەفـــەتو مـــەراق

داری قۆچـــاغیو گـــورجیو چـــالاکی
بـەری پێشــکەوتن دەگـریو بێ بـاکی(٣)

تکا لـــه کۆمـــەڵ لـــه پــیر تــا لاوی
ئیتــر بەســێتی پـــەرتیو بـــڵاوی

پشت به یـەك بەستن عـارەبو کـوردی
بــۆ برایــەتی بـــه دەست و بـــردی

بــۆ پارێـــزگاری داری جومهـــووری
هەموو وریــا بن بخـۆن مشـــووری(٤)

---

(٢) هەوێن : مەبەست لێرەدا میکرۆبی خراپەیە .

(٣) قۆچاغ : ئازا ، چابوك .

(٤) مشوور : خەم .

تا لە سێبەریا بحەسێنەوە
بەری لێ بخۆن ببووژێنەوە

بەرزی جومهووری لە خواکەن داوا
ڕۆژی ئیستیعمار تاریک بێو ئاوا

خوایا یاریدەی جومهووری بدەیت
کۆسپو گرێو گۆڵ تەختو بەرپاکەیت(٥)

بۆ هێزی شۆڕش برا بێنەوە
وەك (چڕوستانی) بپارێنەوە

---

(٥) کۆسپ : گۆل ٠

«الماضي لا يذكر ، والمستقبل لا ينتظر ، والحال» هــو المعتبر»(١)

ئەی کاکی وریــا بــرای پڕ هونــەر(٢)
دەم راســتی وتــار بە مەعنــا رێبــەر

هــەر چەنــد ئەربــابی مەعنــا لەمــەوبەر
بۆیــان جێهێشــتین سێ دانە گــەوهەر(٣)

مــاضی لــە دەس چــوو بــەردە (لا یذکــر)
موســتەقبەل مەجهــوول (فلا ینتظــر)(٤)

---

(١) الماضي لا يذكر : باسی رابردو ناكرێ • المستقبل لا ينتظر : چاوەڕوانی داهاتو ناكرێ • الحال هو المعتبر : پەند لە ئێستا وەردەگیرێ •

(٢) شاعیر ئەم شیعرانەی لە پێش نووسینی رووپەڕەی ژیانی وتووە • رێبەر : رێ پیشاندەر ، رابەر •

(٣) ئەرباب : کۆی (رب) واتە : خاوەن •

(٤) بەردە : بەری بدە • لا یذکــر : باسی ناکرێ • فلا ینتظــر : چاوەڕوان ناکرێ •

لە حاڵ وریابە هەر ئەو موعتەبەر
یەعنی ئەتوانی لێی وەرگری بەر(٥)

ئەم سیانە وردن بە ئامۆژگاری
بۆ لێ وەرگرتن کردن بە دیاری

ئەمما مەعنایان زۆرەو بە (دقة)
دوور بینی ئەوێ ژیریو (سليقة)

پێت ئەڵێن ئەوی رۆییو لە دەست چوو
لە دڵ فڕێدە وە بزانە خەو بوو

خەمو خەیاڵی دڵ بە خۆڕایی
بۆ لە دەست چوونێك نەتکا سەودایی

قافڵەی هەناسەت تەڵای بێ گەردە
مەراق بە تاڵان نەیبا وەك جەردە(٦)

ئەو کەسە پیشەی خەمو خەفەتە
دەسمایەی ژینی کەوتە دەس چەتە

ئەوی با بردی لەلات وەك بابێ
نەگەڕانەوەی ئەویش هەر وابێ

---

(٥) موعتەبەر : پەسندکراو •

(٦) شاعیر لە دەستنووسەکەیدا ئەم نیو دێڕەی بەمجۆرەش نووسیوە :
«کاروانی ژینت تەڵای بێ گەردە» •
تەڵا : زێڕ ، ئاڵتوون •

دەسی خۆت پێشخە ئیمڕۆ هەراشی
بە هیوای سبەی ساواو لە پاشی

کارو باری خۆت هەرگیز پاش نەخەی
هیچ مەعلووم نییە ئەگەیتە سبەی

فورصەت لا مەدە لێرە بۆ ئەوێ
بەچی ئەزانی ئەگەیتە شەوێ

ئەوی ژێر دەستە دەست مایەی ژینە
سا نەیدۆڕێنی تیا بکە چینە

ڕۆیشتوو هەر وەك نەهاتوو وایە
ئەوی کە تێیدای هەر ئەمە مایە

بە فیڕۆی مەدە سا مەیدۆڕێنە
بە چاکیو باشی خۆی تیا بنوێنە

ئەمەیە مەعناو مۆخی ئەم سیانە
کە بۆ پەژارەو خەفەت دەرمانە

نەك فەرامۆش کەی عومری کۆچ کردووت
کردەوەی تازەو کۆنی با بردووت

یا پاشە ڕۆژت بخەیتە پاش گوێ
کە ئێرەت جێهێشت کۆچ ئەکەی بۆ کوێ

تۆ سەرگوزەشتەی لە کۆن و تازە
بێنە نموونەی بیگرە ئەندازە

سەر حیسابێکی کردەوەی خۆتکە
هاتو چۆی رایەڵ بۆ تانو پۆتکە

چل پەنجا ساڵە تۆ تۆو ئەچێنی
چی لێ شین ئەبێ چی لێ ئەبینی

لە بێنەو بەرەت لە هاتو رەوتت
لە تێکەو لێکە لە راستو چەوتت

لە کۆچو بارت لە قسەو باست
بە سەردا هاتووی خراپەو خاست

چیت کردو چیت دی ، چیت بەسەردا هات
وتاری چاکت باسی تووڕەهات

کردەوەکانت بێنەوە بیرت
هیچی مەبوێرە تو خۆتو شیرت

لە گێرەو کێشە تا شەنو کەوت
لە خەرمانی ژین لە ئەم بۆ ئەوت

یەعنی لە دنیا لە بۆ پاشەڕۆژ
ئەو رۆژە سەختە دادەمێنی دۆژ(٧)

هەوەڵ تا ئاخر سا چیت بە بیرە
سەرەو ناوی کە هیچی مەبوێرە

کوێ چوویتو کوێت دی لە کوێوە بۆ کوێ
پیا بچۆرەوە بە دڵ جوێ بە جوێ

---

(٧) دۆژ : دۆش ، زویر ، مات ، بێدەسەڵات •

سەردەشت و پشدەر ، خۆشناوەتی و کۆ
گۆمی زرێبار ، کەژی زمناکۆ

لە منالیتەوە تا ئەم هەناسەت
چیت تیا کردووە لە خراپەو خاسەت

لە کەین و بەینت لەگەڵ خەڵق و خوا
لەوێوە پیا بێ ئەنجا بەرەو دوا

پیا بێ و پیا بچۆ ، سەرەو خواری کە
رێگەت لە بەرە دوورە و باریکە

ئەمە سێبەری بن ئەشکەوت نییە
پرسینەوەت هەس تەدبیرت چییە ؟

بێنە خولاصەی کشت و کاڵی خۆت
چیت لە بیر ماوە مەعلووم ئەبێ بۆت

قەڵەم و پەنجەی تیا بێنە بەر کار
لە دەفتەرێکا هەر بۆ یادگار

بە جێی بێڵە بۆ رۆژی نەمانت
بۆ یادی دۆست و کەس و خزمانت

بۆ رۆڵە و نەوەت بۆ فەرامۆشی
بۆ دوعاو یادی بەخێرو خۆشی

بیهۆنەرەوە بە دڵ و بە گیان
بینووسەرەوە بە وتەی رەوان

لێی ورد بەرەوە چیت بە بیر ماوە
بیخە سەر کاغەز تا ماوە ماوە

به چاوی عیبــــرەت بەشـــــکم پیـــا روانی
بیکۆڵیتـــــەوە بـــــە دڵ ژیـــــــوانی

داخـــۆ بـــۆ رۆژی هـــــاتو نەهـــاتت
دامـــاوی و مــــاتی لـــە کارەســـاتت

شتێك شك ئەبـــەی بۆ دیـــوان رووی بێ
هی وای تێـدایە کـــە هیـــوات پێی بێ(٨)

هیچی وات هەیــــــە رۆژی ئـــــاواتت
بیکەن بــە بۆنـــەی بیانـــووی نەجـــاتت

چـــاکە رۆژی دیـن کـــە دیوانی‌یـــە
بە بەهانەیـــە بـــە بەهـــا نی‌یـــە(٩)

یـا خـۆ دەس مایـــەت ئومێـــدەو ئەمـــەل
بــە رەحـمو لوتـفی خـوای « عـز وجـل »

بە خوا وا چـــاکە ئـــەی (چرۆســـتانی)
خـۆت بــە نابـــووتو بـــە لات بـــزانی

هیچی وات نی‌یـــە رووی بـــارەگای بێ
بـــۆ دەردەداریت کەڵـــــکی دەوای بێ

خۆ بـاوەڕت هەس بـــە تەنیـــایی خـــوا
هەر ئـــەو خالقـــەو حـــاکم لەمـــەودوا

---

(٨) دیوان : بارەگا .

(٩) دیوانی : نووسراوە .
بەهانە : بیانوو . بەها : نرخ . گەورە .

بە پێغەمبەریش گەورەی ئەنبیا
بە هەرچی فەرمووی بۆ دینو دنیا
هەرچی خوای گەورە لە قورئانیا
فەرمووی باوەڕت هەیە و دڵنیا

ئەم سیانە بگرە بۆ پشتیوانیت
بیکە بە مایە بۆ رۆژی دواییت
ئیتر خوای گەورە غەفوورە و مەننان
بە لوطفو کەرەم ناتکا سەرگەردان

بێجگە لەمانە کە ناو نراوی
بە ناوی فەخری عالەم کراوی(١٠)
خوایە بە حەقی ئەسمائی حوسنات
بە قورئانی پڕ ئەسرارو مەعنات(١١)

بە خۆشەویستی (محمد)ی خۆت
بە جەهدو جیهاد کە کردوویە بۆت
بە لوطفو رەحمی خۆتم لەگەڵکە
نەك بە کردەوەم ، کردەم بێکەڵکە

ئەگەر من بەندەم پڕ سووچو تاوان
تۆی خوای غەفوورو کەریمو مەننان
وتەی تۆیش راستە نەوەك باطلە
(کل یعمل علی شاکلة)

---

(١٠) واتە ناوی (محمد)ە •

(١١) ئەو ناوانەی کە بۆ خوایە وەك لە قورئاندا ئەفەرموێ :
«ولله الاسماء الحسنى فادعوه بها» سورەتی حشر •

ئەم دوو پارچە شیعرەی لە دوای تەواوبوونی «أی شده» و «أحمدی» کە
نووسیویانەوە لە دەستنووسێکیدا بووە لە ساڵی ١٣٦٦ ربیع الاول ٠

کتێبی (ئەی شوودە) هی شێخی نۆدێ
کە دایم رەحمەتی لای خواوە بۆ دێ

بخوێنە لەفظ و مەعناکەی بزانە
کە پەروانەی چرای پێغەمبەرانە

دروستانی ئەنای دۆستی خودایە
چروستانی کە نووسی وای تەمایە

کە ریزی کا لە زومرەی چاکی پیاوان
ئەگەرچی پڕ گوناهە و کانی تاوان

هەوەڵ مزگێنی (المرء مع من
أحب)ە مایەیی دەسمە بە دیمەن

دووهەم هاو ناوی‌یە بۆ نەقدی سەودا
کە حەشرم کا لەگەڵ ئەتباعی ئەودا

لە نووسینی نیازی دڵ موحەممەد
عەلی کوڕمە خودا لایدا لە هەر بەد

بدا تەوفیـقو عیلـمو بـەخت و یـاری
نـەدا پێی ماتـەمو غـەم دەردو خـواری

کە بیخـوێنێ لـە بـەرکا بەڵکـو بـۆی بێ
لە هیممەت فەیض و بەهـرەی شێخی نۆدێ

خـودا بیـکەی بە مایـەی زۆر ژیـانی
لەگـەڵ دینو عیبـادەت خـولقی جوانی

بەشی تەقـوای بـدەی بەڵـکم وەکـو پیـاو
دوعـا کا بـۆ منی موحتـاج و دامـاو

خوداوەنـدا بـە جاهی فەخـری عالـەم
گونـاهم گـەرچی زۆرەو طاعـەتم کـەم

حیسـابێکە ئەگـەرچی وشـکە ئیخـلاص
لە دڵمـا زۆرە دەرهـەق ئەولیـای خـاص

بـە تـۆزی خاکپـای چـاکی ئەوانـا
بـکە سەوقم لـە ژێـر ئـەمن و ئەمانـا(١)

---

(١) ئەمن : ئاسایش .

تـــەواو بـــوو کتێبی ئەحمەدیــــە
هی خەلـفی داری گـەورەی نەبیـــە(ص)

یـەعنی شـێخ مەعـروف عـالمی مەشـهور
یاخوا مەرقـەدی هـەر پـڕ بێ لـە نـوور

بۆیە دای نـاوە تـا جـگەر گۆشـەی
یەعنی کاك ئەحمـەد بـەو لەفظـە خۆشـەی

بیخـوێنێ لـە بـەر تێیدا دلێـر بێ
زوربـەی لوغـاتی عـارەبی فێـر بێ

خوایـا بـە جاهی هـەردوو کە مـەردن
ویـردی زمـانو جێی فەخری کـوردن

لە فـەیضی ئـەوان مەمـانکە بێبـەش
بـە بەهـرەی ئـەوان بمانـکە دلگەش

چونـکە یـەك نوسـخەی خـالی لە غەلـەت
دەس نـەکەوت غەیـری خـراپ و سـەقەت

وا چڕوسـتانی بـە سـەعی و تـەلاش
سـاغی کـردەوە نوسـخەی ئەمما بـاش

بـۆ (مراجعـه)ی کتێبی لوغـەت
گەلێ خـۆم مانـدوو کـردو ناڕەحـەت

بە یاریـدەی خـوا نووسـیمەوە جـوان
بێ عـەیبو غەلـەت مەر سـەهوو نسـیان

بــۆ جــگەر گۆشـــــەم « محمـــد علی »
خوایـــا بــە جــاهی نـــەبیی و وەلی

تـــەوفیقی بـــدەی بیخـــوێنێ لە بـــەر
بەو بـابو کـــوڕە بیـــکەی بەهـــرەوەر

بەشی لــە تەقـــواو صـــەلاحەت بـــدەی
دووچـــاری بــەڵا و گونـــاهی نـــەکەی

بەشـــکم بـــۆ بـــابی زۆر گوناهـــکاری
بپاڕێتـــەوە گـــەلێ لـــە بـــاری

قورئـــان بخـــوێنێ بـــۆم پـــەرۆش بێ
دوعام بـۆ بـکا کــە خــوا لێم خـۆش بێ

قائیمقامی مەرکەزی سلێمانییە «عەلی سەروەت» داوای نوسخەیەك لە تەمسیلی دایکی وەتەنی کرد ، ئەم شیعرەم لەگەڵ نوسخەکەدا تەقدیم کرد •

(چڕوستانی)

بە یادی یادگاری سەروەری پڕ نەظم و تەرتیبێ
بە تالووکە ئەوا نووسیم رجا لوتفێتی گەر بیبێ(۱)

لەبۆ قائیم مەقامی مەرکەزی یەعنی (عەلی سەروەت)
ئەبێ ئەم سەروەتەم دیاری بە تەشریفی قدومی بێ(۲)

ئەگەر چی بێ سەروپا وەك سەراپامە لە خزمەتیا
بە دڵ ئاواتە خوازم تا بە دڵ ئاواتە خوازی بێ

لە باتی پێشکەشی کاسە دراوسێتی و بەخێر هاتن
کە ئەم دیوانە خوانی مەشرەب و طەبعی ظەریفی بێ(۳)

ئەگەر دیوانی تەمسیلی وەتەن تەرویج ئەکا چاکە
دەنا زاری چڕوستانی چییە شیعری ئەبێ چی بێ(٤)

---

(۱) تالوکە : ماندوێتی ، زەحمەت •

(۲) قدوم : هاتن •

(۳) مەشرەب : شوێنی خواردنەوە •

(٤) تەرویج : بایەخ : بڵاو •

هەڵەو ڕاست

هەڵە	ڕاست	لاپەڕە
بەرچە	بەرەچە	٤٥
ئیرشادی «صحه»	بۆ ئیرشادو نصیحة	٥٩
سلیمانیە	سولەیمانی	٥٩
٣٧٠	٣٧	٥٩
هەرژەمەی	هەرژەمە	٧٠
بێولەتۆ	بێولەتو	٧١
باغانو	لەباغانو	٨١
دەڵێ	دەڵێی	٨٩
بغاوان	بناوانو هەڵپەستن	٩٠
ئەگە	ئەگەر انصاف	٩٤
ئیفعانە	ئیذعانة	١٠٢
تیو	تینو	١٠٥
نومایان	نوما	١٠٦
شوێن کەولو	شوێن کەوتو	١٠٦
نەورۆ	نەورۆز	١٠٨
لێو	لێوی	١١٩
نوش	پوش	١٢٥
گەهێ	گەهی	١٢٧
شپی	تیپی	١٤٠
پەۆرش	پەرۆش	١٦٦

پێـــــرست

باس	لاپەڕە
پێشەکی	٣
بۆکمو شیعرو بەهار	٥
دوو وشە بۆ سەرەتای شیعری مامۆستای چڕوستانی	١٢
چڕوستانی شاعیر	١٦
سـەرەتا	٢٩
سکاڵای دایکی وەتەنی کورد لە دەس نەتەوەی مەراق	٣١
کوردی پێشوو چۆن بووە کوردی ئێستە چۆنە	٣٣
وێنەی دایکی وەتەن	٣٧
سکاڵای دایکی وەتەن	٣٨
دڵدانەوەی من بۆ دایکی وەتەن	٤٠
وتاری دایکی وەتەن	٤٢
گوتەی من بۆ دایکی وەتەن	٤٥
تووڕەبوونی دایکی وەتەن لە نەتەوەی	٤٧
مثالی دایکی وەتەن	٤٨
گوێ شلکە بۆ دایکی وەتەن	٤٩
تکای من لە دایکی وەتەن بۆ ئاشتی	٥٢
دیسان تووڕەبوونی دایکی وەتەن	٥٤
هەلم بۆ هەڵکەوت لە خزمەتیا سکاڵای خۆم بکەم	٦١
زاڵبوونی دایکی وەتەن بەسەرماو گیرۆدەبوونم بە قسەی خۆم	٦٢

باس	لاپەڕە
دایکی وەتەن چووەوە سەر باسی گوتەی خۆی	٦٣
دایکی وەتەن بە ڕەچەو سوودی وڵاتەکەی ئەڵێت	٦٥
دایکی وەتەن هاوار ئەکات کە چایی نەتەوەکەی فەوتان	٦٨
دایکی وەتەن سوپاسی ڕەوشتی کۆمەڵی تیرەی هەجیج ئەکات	٧٢
بێدەنگ‌بوونی دایکی وەتەن‌و بیرکردنەوەو قسەی من لەگەڵیا	٧٤
ڕۆیشتنی دایکی وەتەن لەپاش وتارێکی کورت و پڕ مەعنا	٧٥
ئامۆژگاری من بۆ نەتەوەو بڕانەوەی هەڵبەست	٧٦
عەجەب جەمعییەتێکە ئەم بەهارو جەژنی قوربانە	٧٩
تعالی‌الله لە خوایی خالقی گۆڕانی ئەزمانە	٨٣
زەکی حیرەت‌زەدەی ئەسراری وەحش‌و پۆلی تەیرانە	٨٦
گژو گیاو گوڵووکی چیمەن‌و ئەم دەشت‌و باغانە	٨٨
لادان لە باسی بەهارو بناوان بۆ چینی پێنجەم	٩٠
وەکو باغی کە دڕکودالو میوەو سەروو ڕەیحانە	٩١
پاڕانـــــەوە	٩٤
دەلیلی دەوامی ئیمان	٩٦
لە مەحشەردا شەفاعەتکردنی طه رجامانە	١٠٠
صـــەلەوات	١٠٢
مەطلەع موعاد گەڕانەوە بۆ سەرەتا	١٠٨
چڕوستانی لە سەرەتای گرانی‌و پەریشانی هەزاران وتوویەتی	١٠٩

باس	لاپــەڕە
نموونەیەك لە باسی کەچ رەفتاری شەڕو گرانی لەگەڵ هەژارانو ژیانی تاڵیان	١١٢
من کە دڵ ماتەمنشینو بولبولیش هاوارو شین	١١٥
ئەی بوونو نەبوونی نەفەست مانو نەمانم	١١٨
بە پیری عەجایەب گرو گاڵ ئەکەم	١٢١
دەنگی بێ‌ڕەنگی بەهاری ٩٤٨	١٢٣
بەهارنامەی یەکەم	١٢٦
بەهارنامەی دووەم	١٣٠
نەورۆزنامەیساڵی ١٣٥٤هـ – ١٩٣٤م	١٣٢
ئەی مــەلا	١٣٥
رۆژی ذابغه (هەڵکەوتوو)	١٣٩
یاری لەگەڵ حاجی ئەحمەدی ئەحەڕەشی مەلابرایم بە یادگار بۆ شێخ محمدی محوی	١٤١
سوپاسو گەورەیی بۆ خالقی گەردوونی گەردانە	١٤٦
سەرم سوڕما گەلێ دەمرێ لەبۆ گەل شینو گریانە	١٥٠
ئەی پیرو لاوان ئاواتەخوازان	١٥٣
ئەی کاکی وریا برای پڕ هونەر	١٥٦
کتێبی (ای شده) هی شێخی نۆدێ	١٦٢
تەواو بوو کتێبی ئەحمەدییە	١٦٥
بە یادی یادگاری سەروەری پڕ نەظمو تەرتیبێ	١٦٧
	١٧١

ســـوپاس

سوپاسی هونەرمەند کاك (هێرکۆ عزیز) دەکەم کە ئەرکی وێنەو نوسینی بەرگی کێشا .

سوپاس بـۆ خاوەنو کرێکارانی چاپخـانـەی نەورەس بـۆ بەئەنجامدانی ئەم دیوانە بەشێوەیەکی ڕێكو پێك .

لە کتێبخانەی نیشتمانی بەغدا ژمارە (١٢٢٧)ی ساڵی ١٩٨٥ی دراوەتێ

چاپخانەی نەورەس/سلێمانی ت ٢٢٥٥٢٣

ديوانى الچروستانى

الملا محمد ملا عبدالرحيم الچرستاني

اعداد وشرح

عبدالرحيم عبدالله و صالح عبدالله الچرستاني

THE COLLETION OF CHOROSTANY POETRY
MALA MUHAMMAD I MALA ABDULRAHIM

عجب ترای خستووە فرشی منقش
ئەبونزهەت گەهی یارانی مەهوەش
بەدارو ئەرزو شاخ و هەرمکانی
خودا بەخشیویە نوعە ژیانی
لە ستە نایی لە بەریان کرد قەدیفە
بە هەر ڕەنگی کە زۆر جوانو زەریفە
لە داوێنی چیا هەر عطر ئەباری
دەکا تازە دەماغی هەر هەزاری
لە دەشتو کێو لە هەر لاکی تەماشا
ئەگوڵ ڕازایەوە وەک بوکی پاشا
چنارو ئەرغەوان و نارەوەن بەرز
لە سەریان نا بە جوانی مێزەری سەوز
لە دەشتو دەر شقایق واپژاوە
دەلێی خوێنی شەهیدانە ڕژاوە

رقم الايداع في المكتبة الوطنية ببغداد ١٢٢٧ لسنة ١٩٨٥
نرخی (١ر٢٥) فلسه
مطبعة نەوروس / سليمانية ت ٢٥٥٢٣